

**ROVANIEMEN HOVIOIKEUSPIIRIN
TUOMIOISTUINTEN LAATUHANK-
KEEN TYÖRYHMÄRAPORTTEJA
I - II**

Rovaniemen hovioikeuspiirin laatuhanke

Toimittaja:

Käräjätuomari, laatukoordinaattori Pekka Louhelainen, Oulun kärjäoikeus

Kannen suunnittelu ja toteutus Studio Ilpo Okkonen Oy

ISBN 951-53-2495-5 (nid.)

ISBN 951-53-2496-3 (PDF)

ISBN 951-53-2497-1 (HTML)

ISSN 1458-9702

Gummerus Kirjapaino Oy

Saarijärvi 2003

SISÄLTÖ

1. ROVANIEMEN HOVIOIKEUSPIIRIN TUOMIOISTUINTEN LAADUNPARANNUS- HANKKEEN TAUSTA	11
1.1 Laatutavoitteiden asettaminen	13
1.2 Rangaistuskäytännön yhtenäisyys anastus-, liikennejuopumus- ja pahoinpitelyrikoksissa	14
1.3 Riita-asian valmistelu	14
1.4 Tuomioiden laatiminen	14
1.5 Jatkotyö	15
2. ANASTUSRIKOSTEN RANGAISTUSKÄYTÄNTÖ (uusi)	17
2.1 Johdanto	19
2.2 Varkausrikokset	19
2.2.1 Näpistys	19
2.2.2 Varkaus	20
2.2.3 Törkeä varkaus	22
2.3 Yleistä varkausrikoksista	22
2.4 Kavallusrikokset	24
2.4.1 Lievä kavallus	24
2.4.2 Kavallus	25
2.4.3 Törkeä kavallus	25
2.4.4 Lievä luvaton käyttö	26
2.4.5 Luvaton käyttö	27
2.4.6 Törkeä luvaton käyttö	28
2.5 Lähteet	29
3. LIIKENNEJUOPUMUSTEN RANGAISTUSKÄYTÄNTÖ (uusi)	31
3.1 Rattijuopumus (RL 23 luku 3 §)	33

3.2 Törkeä rattijuopumus (RL 23 luku 4 §)	33
3.3 Oheissakko	34
3.4 Ajokielto	34
4. PAHOINPITELYRIKOSTEN	
RANGAISTUSKÄYTÄNTÖ (uusi)	35
4.1 Johdanto	37
4.1.1 Tehtävä ja toteutus	37
4.1.2 Varoitus	38
4.1.3 Yleistä rangaistusten mittaamisesta	39
4.1.4 Itse asiaan	41
4.2 Poikkeavatko mittaamista koskevat käsitykset toisistaan hovioikeuspiirin alueella?	42
4.2.1 Lievä pahoinpitely	42
4.2.2 Tavallinen pahoinpitely	43
4.2.3 Sakkopahoinpitely/vankeuteen johtava pahoinpitely	44
4.2.4 Törkeä pahoinpitely	46
4.2.5 Keinot yhtenäisyyden saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi	49
4.3 Lähteitä	50
5. RIITA-ASIAIN VALMISTELU MENETTELYNÄ	
(uusi)	51
5.1 Riita-asiaain valmistelu menettelynä	53
5.1.1 Työryhmän tehtävä ja kokoonpano	53
5.1.2 Tilanteen kartoitus	53
5.2 Haastehakemus	54
5.2.1 Puutteet ja ongelmat	54
5.2.2 Työryhmän ehdotukset	54
5.3 Kirjallinen vastaus	55
5.3.1 Puutteet ja ongelmat	55
5.3.2 Työryhmän ehdotukset	56
5.4 Kirjallinen lausuma	56

5.5 Suullinen valmistelu	57
5.5.1 Puutteet ja ongelmat	57
5.5.2 Työryhmän ehdotukset	57
5.6 Lopuksi	59
6. HUUMAUSAINERIKOSTEN	
RANGAISTUSKÄYTÄNTÖ (uusi)	61
6.1 Huumausainerikos - törkeä huumausainerikos	63
6.2 Rangaistuksen määrääminen huumausainerikoksesta	63
6.3 Huumausaineen laatu	64
6.4 Rangaistusta lieventäviä ja ankaroittavia seikkoja	66
6.5 Huumausainejutuissa usein esitettäviä väitteitä	69
6.6 Rangaistukseen tuomitsematta jättäminen	71
6.7 Menettämisseuraamus	73
6.8 Ilmoitus lääkelaitokselle	75
6.9 Lähteet	75
7. TODISTELUN JOHTAMINEN (uusi)	77
7.1 Työryhmän tehtävä	79
7.2 Yleistä todistelun johtamisesta	79
7.3 Tarpeettoman todistelun epääminen	80
7.3.1 Riita-asiaain oikeudenkäynti	81
7.3.2 Rikosasioiden oikeudenkäynti	84
7.4 Todistelun vaiheistus ja kysymysten esittäminen eri vaiheissa	85
7.4.1 Todistelun vaiheistus	86
7.4.2 Pääkuulustelussa esitettävät kysymykset	87
7.4.3 Vastakuulustelussa esitettävät kysymykset	89
7.4.4 Täydentävässä kuulustelussa esitettävät kysymykset	89
7.4.5 Kielletyt ja sopimattomat kysymykset	90
7.4.6 Esitutkintakertomuksen käyttö todistelussa	91

7.5 Kirjallisten todisteiden esittäminen ja läpikäyminen pääkäsitelyssä	93
7.6 Syyttäjien, asianajajien ja todistajien informoiminen	94
7.6.1 Syyttäjät	94
7.6.2 Asianajajat	95
7.6.3 Todistajat	95
7.7 Yhteenvedon todistelun laadullisista tavoitteista	96

8. RIITA-ASIAIN VALMISTELU JA LIIKENNE- JUOPUMUSTEN RANGAISTUSKÄYTÄNTÖ

(seuranta)	97
8.1 Työryhmä III:n loppuraportti	99
8.2 Riita-asiaain valmistelun yhtenäisyyden toteutumisen seuranta	99
8.3 Kirjallinen valmistelu	100
8.3.1 Haastehakemus ja sen täydennyttäminen	100
8.3.2 Kirjallinen vastaus ja sen täydentäminen	101
8.3.3 Vastausaika	101
8.3.4 Kirjallinen lausuma	102
8.3.5 Tiedonkulku tuomioistuin/asianajajat	102
8.4 Suullinen valmistelu	103
8.4.1 Valmisteluistunnon ajankohdan määrittäminen	103
8.4.2 Yhteenvedon laatiminen	103
8.4.3 Valmisteluistuntojen määrä	104
8.4.4 Valmisteluistunnon luonne	105
8.4.5 Todistus ja todistusteemat	105
8.5 Liikennejuopumusrikosten rangaistuskäytännön yhtenäisyyden toteutumisen seuranta	106
8.5.1 Rattijuopumus (RL 23 luku 3 §)	107
8.5.2 Törkeä rattijuopumus (RL 23 luku 4 §)	108
8.5.3 Oheissakko	109
8.5.4 Ajokielto	110
8.5.5 Päihdetutkimuskulut	110

9. ANASTUSRIKOSTEN JA PAHOINPITELYRIKOSTEN RANGAISTUS- KÄYTÄNTÖ (seuranta)	111
9.1 Työryhmän työn lähtökohtia	113
9.2 Seurantatyön toteutus	113
9.3 Seurannan tulokset	114
9.3.1 Pahoinpitelyrikokset	114
9.3.2 Anastusrikokset	119
9.3.3 Luvaton käyttö	123
9.3.4 Yhteenvedo puheenjohtajille suunnatusta kyselystä	124
9.3.5 Työryhmän johtopäätöksiä kyselyn tuloksista	127
9.3.6 Työryhmän lopputoteamukset	128
Summary	131

Liitteet

Liite 1: Oikeustapausluettelo (työryhmä 1/1999)

Liite 2: Lisäselvitys todistelukulujen korvaamisesta valtiolle
(työryhmä 2/1999)

Liite 3: Huuhausaine asiakirjoja (työryhmä 1/2000)

Liite 4: Haastehakemus- ja vastausmalli (työryhmä 3/2000)

Toimittajan huomautus

Julkaisu sisältää Rovaniemen hovioikeuspiirin tuomioistuinten kaksilla ensimmäisillä laatupäivillä käsitellyt työryhmäraportit. Ensimmäisillä 22.10.1999 pidetyillä laatupäivillä käsitellyt työryhmäraportit on esitelty julkaisun luvuissa 2-5. Toisilla 3.11.2000 pidetyillä laatupäivillä käsitellyt työryhmäraportit on puolestaan esitelty julkaisun luvuissa 6-9.

Aikaisemmin on jo julkaistu kolmansien laatupäivien työryhmäraportit. Tuon julkaisun esipuheena on laatuhanke tarkemmin kuvaavat Rovaniemen hovioikeuden presidentin Esko Oikarisen ja Oulun käräjäoikeuden laamannin Harri Mäkisen kirjoitukset. Tähän julkaisuun on laatuhankeen kuvauksena sisällytetty monisteena julkaistuihin syksyn 1999 laatupäivillä käsiteltyihin raportteihin esipuheena sisältyvä Oulun käräjäoikeuden hallintopäällikkö Antti Savelan kirjoitus.

On edelleenkin syytä korostaa, että raportit perustuvat työryhmien jäseninä olleiden ammattituomareiden keskusteluun kustakin teemasta eikä raportteja ole tarkoitettu oikeustieteelliseksi julkaisuksi. Lisäksi on syytä huomata, että tässä julkaisussa olevan liikennejuopumusrikosten rangaistustaulukon jälkeen on laadittu kaksi uudempaa taulukkoa, joista toinen on julkaistu teoksessa työryhmäraportteja III, ja toinen tämän julkaisun kanssa samaan aikaan ilmestyvässä työryhmäraportteja IV julkaisussa. Lisäksi on mahdollista, että aineellinen lainsäädäntö on muuttunut raporttien laatimisen jälkeen (esim. RL 21:6 minimi).

Toimittajana lausun kiitokset jokaisen työryhmän puheenjohtajalle ja jäsenille. Lisäksi lausun kiitokset oikeusministeriölle laatuhankeen rahoittamisesta. Vielä lausun kiitokset atk-suunnittelija Ulla Mansikka-aholle hänen suuresta avustaan tämän julkaisun tekniseen painokuntoon saattamisessa.

Hallintopäällikkö Antti Savela
Oulun käräjäoikeus

1. ROVANIEMEN HOVIOIKEUSPIIRIN TUOMIOIS- TUINTEN LAADUNPARANNUSHANKKEEN TAUSTA¹

¹ Laadittu esipuheeksi syksyn 1999 laatupäivien jälkeen monisteena julkaistuihin raportteihin. Esipuheessa tarkoitettujen työryhmien raportit ovat tämän julkaisun otsikkojen 2 - 5 alla. (toim. huom.)

1.1 Laatumavoitteiden asettaminen

Rovaniemen hovioikeuspiirissä on kärjäoikeuksien ja hovioikeuden tuomareiden kesken käyty keskustelua lainkäytön laatuun liittyvien tavoitteiden asettamisesta vuodelle 2000. Aiheina ovat olleet rangaistuskäytännön yhtenäistäminen anastus-, liikennejuopumus- ja pahoinpitelyrikoksissa ja riita-asian valmisteluun liittyvien ongelmien poistaminen.

Keskustelu aloitettiin Rovaniemen hovioikeuspiirin tulosohjauspäivällä 8.4.1999, jossa olivat mukana Rovaniemen hovioikeuden, hovioikeuspiirin kaikkien kärjäoikeuksien ja oikeusministeriön edustajat. Tilaisuudessa etsittiin yhteistä näkemystä lainkäytön laatua koskevasta kehittämistyöstä ja sovittiin, että laatumavoitteet asetetaan koko hovioikeuspiirin tuomarikunnan käymän keskustelun perusteella. Tämän jälkeen hovioikeuspiirin kärjätuomareista, kärjäviskaaleista ja hovioikeuden edustajista muodostetut neljä työryhmää valmistelivat laatumavoitteet edellä mainituista teemoista. Työryhmien työt on esitelty Oulun kärjäoikeudessa 22.10.1999 pidetyllä lautumpäivällä, jolle osallistui lähes 50 hovioikeuspiirin tuomaria, kärjäviskaalia ja notaaria. Työryhmien töiden esittelyn lisäksi lautumpäivän ohjelmassa oli oikeustieteen tohtori Sakari Laukkanen esitelmä tuomion rakenteeseen liittyvistä laatumavoitteista.

Yhteinen näkemys on, että lainkäytön laatu kehittyy vain tuomarikunnan keskuudessaan käymän keskustelun, sisäisen työskentelyn ja sitoutumisen tuloksena. Tuomareiden riippumattomuudesta seuraa, että yksittäistä tuomaria ei voida "määrätä" menettelemään tai ratkaisemaan yksittäistä juttua tietyllä tavalla.

Käydyksen keskustelun ja pohjatyön perusteella hovioikeuspiirin kärjäoikeudet ovat tulosneuvottelujen yhteydessä sopineet hovioikeuden kanssa vuoden 2000 lainkäytölle asetetuista laatumavoitteista. Työryhmien töiden sisältö ja asetetut tavoitteet ovat pääpiirteissään seuraavat:

1.2 Rangaistuskäytännön yhtenäisyys anastus-, liikenne-juopumus- ja pahoinpitelyrikoksissa

Työryhmien mukaan otsikossa mainittujen rikostyyppien osalta rangaistuskäytännössä on jossain määrin vaihtelua toisaalta hovioikeuspiirin käräjäoikeuksien kesken ja toisaalta hovioikeuspiirin ja muun maan välillä.

Rangaistuskäytäntöä yhtenäistetään hyödyntämällä työryhmien I - III tekemää selvitystyötä ja jatkamalla keskustelua rangaistuskäytännöstä käräjäoikeuksissa, hovioikeuspiirin käräjäoikeuksien kesken ja hovioikeuspiirin käräjäoikeuksien ja hovioikeuden kesken. Tavoitteena on, että rangaistuskäytäntö on hovioikeuspiirin sisällä yhtenäinen ja vastaa myös koko maassa vallitsevaa rangaistuskäytäntöä.

1.3 Riita-asian valmistelu

Riita-asian valmistelussa ovat ongelmina esimerkiksi haastehakemusten ja kirjallisten vastausten puutteellisuudet (jäsenymättömyys), kirjallisen lausumapyynnön liian laaja ja täsmentymätön käyttö ja eräät suullisen valmistelun pitämiseen ja valmisteluistunnon kulkuun liittyvät ongelmat.

Epäkohtia poistetaan ja menettelyä kehitetään työryhmä IV:n laatiman kirjallisen raportin ja siinä esitettyjen suositusten mukaisesti.

1.4 Tuomioiden laatiminen

Tuomion kirjoittamistavan kehittäminen on ollut laadullisena tulostavoitteena jo kuluvana vuonna. Tätä koskevaa laatutyötä ovat palvelleet muun muassa edellä mainittu oikeustieteen tohtori Sakari Laukkasen pitämä esitelmä tuomion rakenteesta ja eräät Pohjois-Suomen tuomarikoulun opintojaksot.

Tuomioiden laadun kehittämistä jatketaan edelleen vuonna 2000. Kehittämistyössä kiinnitetään erityistä huomiota tuomioiden luettavuuden parantamiseen lisäämällä kirjoittamistavan jäntevyyttä ja tiivistämällä tuomioiden rakennetta. Tuomion perustelujen kirjoittamistapaa kehitetään todistelun ja oikeuslähteiden lavean selostamisen sijasta näyttöä ja oikeuslähteitä nykyistä analyysoivampaan suuntaan. Tuomioiden laatua kehi-

tettäessä hyödynnetään Pohjois-Suomen tuomarikoulun opetus ja asiasta oikeusministeriössä valmisteilla oleva selvitys.

1.5 Jatkotyö

Käräjäoikeuksien sisäisenä asiana on huolehtia siitä, miten edellä mainitut tavoitteet saavutetaan. Rovaniemen hovioikeus tukee käräjäoikeuksissa tehtävää laatutyötä antamalla käräjäoikeuksille palautetta laatutavoitteisiin liittyvistä kysymyksistä ja tiedottamalla rangaistuksen määräämistä koskevista merkittäviksi katsomistaan ratkaisuistaan.

Vuoden 2000 alkupuolella hovioikeuspiirin tuomarit aloittavat keskustelun siitä, mitä lainkäytön laatutavoitteita vuodelle 2001 asetetaan. Työskentelytavoista sovitaan Rovaniemen hovioikeuden ja hovioikeuspiirin käräjäoikeuksien yhteisillä neuvottelupäivillä.

Loppuvuodesta 2000 pidettävissä tulosneuvotteluissa arvioidaan, onko laatutavoitteet saavutettu ja asetetaan uudet laatutavoitteet vuodelle 2001.

2. ANASTUSRIKOSTEN RANGAISTUSKÄYTÄNTÖ (UUSI)

Työryhmän 1/1999 raportti

Työryhmän jäsenet:

Kärjäjätuomari Tapani Luomaranta,
puheenjohtaja
Laamanni Matti Kivekäs
Laamanni Lars Lindh
Hovioikeudenneuvos Helinä Haataja
Kärjäjätuomari Eila Väistö
Kärjäjätuomari Markku Stenfors
Kärjäjätuomari Kari Ylönen
Kärjäjätuomari Ritva Toivola
Kärjäjäviskaali Aimo Rabinä

2.1 Johdanto

Ellei toisin ilmoiteta, kannanotot perustuvat Tapio Lappi-Sepälän ja Ari-Matti Nuutilan jäljempänä yksilöityihin esityksiin sekä hallituksen esitykseen eduskunnalle HE 66/1988, lakivaliokunnan mietintöön 6/1990 ja viitattuihin KKO:n tapauksiin. Se, miltä osin on kyse työryhmän omasta käsityksestä, on pyritty nimenomaisesti ilmoittamaan.

Pääpaino on varkausrikoksia koskevilla rajanvedoilla. Ne ovat soveltuvin osin käyttökelpoisia myös kavallusrikosten kohdalla. Raporttiin liittyy luettelo erinäisistä oikeustapauksista. Luettelon käytön helpottamiseksi on kunkin tapauksen kohdalla ilmoitettu lähinnä omaisuuden arvo sekä rangaistus. Tapauksissa on pääosin kyse tavanomaista korkeammista omaisuusarvoista, joissa mittaaminen ja yhtenäisen käytännön löytäminen lienee vaikeinta. Jo tässä vaiheessa on tapausten osalta huomattava, että muutoksenhakuasetelma on saattanut vaikuttaa hovioikeuden ratkaisuun.

Työryhmän käsitys:

Rangaistuskäytännön yhtenäisyyteen pyrkimistä koskeva vaatimus perustuu paitsi hallitusmuodossa ilmaistuun yleiseen yhdenvertaisuusperiaatteeseen, myös rikoslain 6 luvun 1 §:ssä nimenomaisesti julkilausuttuun: ”rangaistusta mitattaessa on otettava huomioon paitsi kaikki asiaan vaikuttavat rangaistusta koventavat ja lieventävät perusteet, myös rangaistuskäytännön yhtenäisyys. Rangaistus on mitattava niin, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen sekä rikoksesta ilmenevään tekijän syyllisyyteen.” (KKO 1973 II 73, 1999:89)

Rangaistuksen mittaaminen edellyttää normaalirangaistusvyöhykkeen määrittämisen lisäksi yhtä vakavaa pyrkimystä arvioida, onko kyseessä tyyppitapaus.

2.2 Varkausrikokset

2.2.1 Näpistys

FRAK: keskiarvo ja mediaani 14-15 ps

Sisämin./OM:n käsikirjan rangaistusmääräysmenettelyä varten mukainen normaalips on 12, liukuma 6-25 ps

Työryhmän käsitys:

-mainitut normaalipäiväsakkojen lukumäärä ja liukuma edustavat arvioinnin lähtökohtana oikeaa suuruusluokkaa. Liukuman suppeudesta johtuen tarkempia kannanottoja ei ole pidetty tarkoituksenmukaisina.

-kohteella/kohteena olevalla taholla voi olla merkitystä arviotaessa rajaa varkauteen anastuksen kohteena olevan omaisuuden arvon perusteella. Esimerkkinä anastuksen kohdistuminen yhteisöön (esimerkiksi tavarataloon) verrattuna yksityishenkilöön (näin myös Lappi-Seppälä, s. 610). Myös suunnitelmallisuudella voi olla vaikutusta.

Lähtökohta: omaisuuden arvo enintään (noin) 2.000 markkaa.

(Eri puolilta maata saatujen kyselytulosten hajonta on ollut suurta, alle 1.000 markasta 3.000 markkaan. Erityisesti kauppaliikkeiden ollessa kohteena raja on saatanut ollut korkea. Painetta rajan korottamiseen ovat saattaneet aiheuttaa tosiasiallista laatua olevat tekijät, esimerkiksi tarve saada vaikeasti tavoitettavan henkilön asia käsitellyksi rangaistusvaatimuksin. Varsin (yllättävän) laajasti käytetään rajana noin 1.000 markkaa. Oulun alueella syyttäjä- ja poliisiviranomainen noudattaa 2.000 markan rajaa.)

-jos tekoon sisältyy murtautumistoimia, se ei ole vähäinen eikä siis ole näpistys. Käsitys on hyväksytty vakiintuneesti oikeuskäytännössä.

-on huomattava, että kyseessä voi olla näpistys, vaikka omaisuuden arvo ei olisikaan vähäinen, jos tekoa on muiden seikkojen perusteella pidettävä vähäisenä (HE s. 38).

2.2.2 Varkaus

Lappi-Seppälä:

-varkauden perusmuodon mukaisista rikoksista tuomitaan noin puolet sakkoon

- ehdottomaan vankeuteen viidennes
- keskirangaistus on 2-3 kuukautta.
- tapauksista murtautuen noin puolet, puolet ei-murtautuen

Työryhmän käsitys:

-omaisuuden arvoon perustuvan taulukon laatimista ei ole nähty tarkoituksenmukaiseksi. Kuten jäljempää ilmenee, "kattavaksi" tulisi kohtalaisen suppea alue sekä omaisuuden arvon että rangaistuksen määrän suhteen, toisin sanoen rangaistus on riittävällä tarkkuudella määriteltävissä tässä muulla tavalla esitettyjen tietojen perusteella. Taulukko olisi toisaalta omiaan ohjaamaan siihen (harhaanjohtavaan) ajatteluun, että varkauden maksimirangaistus olisi sama kuin törkeän varkauden minimirangaistus.

-moitittavuuden arviointiin soveltuvat muun muassa edellä näpistyksen ja varkauden rajanvedon osalta selostetut seikat.

-tyyppitapauksessa siirrytään sakosta vankeuteen:

-omaisuuden arvon ollessa yli 8.000 markkaa.

(tällainen ohje on annettu eräässä tämän hovioikeuspiirin käräjäoikeudessa jo vuonna 1991. Sitä lienee myös noudatettu)

-jos teko sisältää murtautumistoimia, rajana on noin 5.000 markkaa.

-omaisuuden arvon lähetessä törkeän varkauden rajaa normaalirangaistus liikkunee törkeän varkauden minimin 4 kuukauden läheisyydessä. Huomattava siis, että varkauden rangaistusasteikko ei pääty 4 kuukauteen eli törkeän varkauden minimiin.

-erittäin arvokkaan omaisuuden anastaminen tulee tuomituksi tavallisena varkauteksi, ellei teko ole kokonaisuutena arviotuna törkeä. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi, kun siihen ei sisälly murtautumistoimia tai kun kyseessä on yllättäen avautuva poikkeuksellinen tilaisuus.

2.2.3 Törkeä varkaus

Lappi-Seppälä:

-yksittäisrikoksen keskirangaistus on 6-9 kuukautta

-ehdotonta vankeutta on tuomittu 60 prosentissa tapauksista

Työryhmän käsitys:

-omaisuuden arvo on noin 30.000 markkaa

(kyselytulokset eri puolilta maata ovat vaihdelleet 20.000 markasta 50.000 markkaan ja ylikin)

-eräiden omaisuusesineiden arvo saattaa nopeasti laskea huomattavasti, esimerkkeinä matkapuhelimet ja tietokoneet. Arvoksi otetaan se hinta, jolla vastaavat ominaisuudet omaava laite olisi saatu hankituksi rikoksen tekoaikana.

-murtautuminen asuttuun asuntoon: HE:n mukaan asunnon tulee olla asuttu rikoksen tapahtumisen aikaan. Mikäli kohteena on talvella asumattomana oleva kesähuvila, kyseessä ei olisi törkeä varkaus.

Työryhmän käsityksen mukaan säännöksessä ei edellytetä, että asunnossa tulisi juuri tuolla hetkellä olla asukkaita. Poissaolo lomamatkan johdosta ei vaikuta. Loma-asunnot erityisesti Pohjois-Suomessa saattavat aiheuttaa vaikeuksia arvioinnissa. Loma-asunnon käytön määrällä lienee ratkaiseva merkitys. Voinee ääritapauksessa olla niin, että henkilöllä on kaksi tai useampia laissa tarkoitettua asuttua asuntoa.

-omaisuuden laadun merkitys arvioinnin kannalta: "rynnäkkö-kivääritapaus" (KKO 1994:66.) Merkittävä tekijä tässä jutussa näyttää olleen omaisuuden myyntitarkoitus ja sitä kautta muodostuva arvo. Työryhmän mielestä johtopäätökset tapauksen perusteella on tehtävä varovaisesti.

2.3 Yleistä varkausrikoksista

Omaisuuden arvo

-tunnusmerkistön kannalta uuden omaisuuden myyntiarvo (esim. KKO 1995:197) on ratkaiseva (vahingonkorvauksen

osalta toisin), käytetyssä omaisuudessa käypä arvo eli se, minkä ostaja joutuisi vastaavasta omaisuudesta maksamaan. Sillä, että anastaja saa omaisuudesta sitä luovuttaessaan alhaisen hinnan, ei ole merkitystä.

-työryhmän käsityksen mukaan murtovahingot eivät vaikuta, mikäli ovat suuruusluokaltaan kyseiselle rikokselle tyypillisiä (Lappi-Seppälä , sivu 610 "on vaikutusta").

Anastusrikoksen kohde

-kohteelta ei edellytetä markkina- tai vaihdanta-arvoa.

-ei edellytetä, että tekijälle koituisi hyötyä; jos tämä välittömästi tuhoaa omaisuuden, kyseessä on vahingontekorikos.

-toisen hallusta: edellyttää oikeudenhaltijan vallintaa, ei kuitenkaan välitöntä ja suoraa kontrollia.

-varkaalta voi varastaa.

-erikoisuuksia: rahapeliautomaatti (KKO 1983 II 80), erikoislaatuinen omistussuhdeasetelma (KKO 1983 11 94).

Yritysasteen täyttyminen

"...jos toimissa on edetty niin pitkälle, että toiminta on -ilman väliintuloa - melko lailla välittömästi johtamassa tavoiteltuun tulokseen, on käsillä rangaistava yritys..."

-yritys täyttyy kun murtautuminen on aloitettu varkauden välitöntä suorittamista varten.

-täytäntöönpanotoimien aloittaminen, ennakoitavissa oleva vaara rikoksen täyttymisestä (Nuutila, s. 327 ss).

kts KKO 1988:54, 75-1-1, 1988:109

Yrityksen ja täytetyn teon rajanveto

-täytetty, kun tekijä on saanut omaisuuden vallintaansa; ei edellytä esimerkiksi tekopaikalta pois siirtämistä (KKO 1998:44, 1975 II 70, 1974 II 58).

"-valintaliiketilanne": riittävä hallinta vasta kassakontrollin jälkeen vai jo sitä ennen. Yleensä vasta kassakontrollin jälkeen. Voi olla myös toisin, (ks. KKO 1995:197. Lappi-Seppälä s. 606, Nuutila s. 327) Tavaratalossa täytetty teko edel-

lyttää joka tapauksessa, että tekijä on selvästi siirtymässä osastolta toiselle.

Yrityksestä luopuminen

-määrätyn omaisuuden etsiskely anastamistarkoituksessa on varkauden yritys, vaikkei omaisuutta löytyisikään; luopuminen ei ole ollut vapaaehtoista. Nuutilan mukaan: "En saa rikosta toteutetuksi, vaikka tahtoisinkin." Nuutila s. 334 (KKO 1988:109).

-jos sen sijaan etsiskellään anastettavaksi ylipäätään kelpavaa omaisuutta ja anastaja jättää rikoksen yleisesti kannattamattomana sikseen, ei kyseessä ole rangaistava yritys (Lappi-Seppälä s. 608). Nuutilan mukaan: "En toteuta rikosta, vaikka voisinkin".

2.4 Kavallusrikokset

Työryhmän käsityksen mukaan voidaan yleisesti ottaen lähteä siitä, että kavallusrikokset ovat "lievempiä" kuin varkausrikokset, toisin sanoen sama omaisuuden arvo johtaa varkauden kohdalla ankarampaan kohteluun.

Tämä mielipide on johdettu HE:n ja Lappi-Seppälän kannanotoista.

Ryhmä ei ole kuitenkaan uskaltanut lausua julki mitään tiettyä suhdelukua, koska myös sellaista ajattelua esiintyy – ei tosin tässä työryhmässä – että koska asteikko on sama, arviointi on sama muissakin suhteissa.

2.4.1 Lievä kavallus

-arviointi siis lievempi kuin rajanvedossa näpistys / varkaus, toisin sanoen omaisuuden arvo voi olla korkeampi kuin viitatussa tilanteessa (Lappi-Seppälä s. 620). Katso myös jäljempänä.

-kyseessä voi olla lievä kavallus, vaikka omaisuuden arvo ei ole aivan vähäinen (HE s. 42).

-huomattava, ettei yritys ole rangaistava.

2.4.2 Kavallus

Lappi-Seppälä:

-kolme neljästä sakkoa

-keskirangaistus 36 ps

-ehdollisten keskirangaistus noin 3 kk -ehdottomien noin 2 kk

Työryhmä

-rajat lievään ja törkeään tekemuotoon arvioidaan lievemmin kuin varkausrikosten kohdalla, toisin sanoen omaisuudelta edellytetään suurempaa arvoa, jotta kyseessä olisi kavallus tai törkeä kavallus.

(Lappi-Seppälä: näin lievän kohdalla, HE/L-S myös törkeän kohdalla, sama periaate on työryhmän mielestä tässäkin voimassa. Lappi-Seppälä: "Varkausrikos merkitsee aina samalla myös omaisuuden hallintaan kohdistuvaa loukkausta...")

-lähtökohdaksi vankeus, kun omaisuuden arvo ylittää 10.000 markkaa.

-omaisuuden hallintaan oikeuttavan suhteen laadulla on merkitystä arvioinnissa; esimerkiksi tilanne, jossa omaisuus on anastajan hallinnassa osamaksu- tai vastaavan sopimuksen nojalla voisi olla lievemmin arvioitava (HE s. 40)

-kohteena toisen omaisuus (KKO 1993:8), rahoitusyhtiön oikeus (KKO 1997:154).

-on huomattava, että vain esinekavalluksen yritys on rangaistava, ei löytötavaran tai saatavan kavalluksen yritys.

2.4.3 Törkeä kavallus

Lappi-Seppälä:

-törkeiden tekemuotojen osuus korkeahko, 15-20 prosenttia tuomituista.

-rangaistuksista 80 prosenttia ehdollisia vankeuksia.

-vankeusrangaistuksen keskipituus 9-10 kuukautta.

-kynnys sekä omaisuuden arvon että kokonaisarvion osalta on korkeammalla kuin törkeän varkauden osalta.

-KKO 1998:32: muun muassa törkeysasteen arviointi. Kavaluksen kohteena asuinhuoneiston hallintaan oikeuttavat osakkeet. Asuinhuoneisto sinänsä oli asianomistajan hallinnassa.

2.4.4 Lievä luvaton käyttö

-ratkaisevaa vahingonvaaran suuruus, "omiaan", ei vahinko.

Kirjaimellinen tulkinta: vaikka aiheutunut haitta tai vahinko ei olisikaan vähäinen, teko voi olla luonteeltaan sellainen, ettei se ole omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai haittaa (Lappi-Seppälä s. 627) ja siis lievä.

-vuokra- tai leasingsuhde, HE s. 44.

-automaatit:

-peli-, musiikki tai muu vastaava: (yleensä lievä) luvaton käyttö

-tavara- tai rahapalkinto: varkausrikos

-pankkiautomaatti: maksuvälinepetos

-auton matkustaja, joka ei ole osallistunut käyttöönottamiseen, tulisi HE:n (s. 43) mukaan tuomita lievästä. Osallisuus voi olla siinä määrin vähäinen, että tulisi lievemmissä tapauksissa jättää rangaistukseen tuomitsematta (Lappi-Seppälä s. 625). Katso työryhmän huomautukset jäljempänä.

-rajanveto luvattomaan käyttöön: HE (s. 43, 44) milloin moottoriajoneuvon luvaton käyttö ei olisi omiaan aiheuttamaan merkittävää haittaa, kyseessä lievä.

(Työryhmä pitää hallituksen esityksessä kuvailtua tilannetta, jossa auto saataisiin käyttöön ilman murtautumistoimia, sitä kuljetettaisiin varovaisuutta noudattaen ja se kohta palautettaisiin omistajalleen vahingoittamattomana, erittäin epätyypillisenä)

Arvioinnissa vaikutusta siis muun muassa:

-ajoneuvon pääsytävällä

-ajon kestolla

-vahingoilla / vahingonvaaralla

-jos autolla ajetaan päihtyneenä tai sitä kuljettaa ajotaidoton, lievä olisi poissuljettu

Työryhmä:

Käyttöönottotilanteeseen liittyvä kuljettaja -matkustajakysymys: on syytä selvästi tunnistaa tilanne, jossa auto otetaan käyttöön yhteisestä päätöksestä. Murtautumis- ja muiden käyttöönottomien suorittaja tai kuljettajaksi ryhtyvä ei osoittane tällaisessa tapauksessa pelkästään näillä perusteilla suurempaa syyllisyyttä kuin matkustajaksi ryhtyvä. On siis kiinnitettävä huomiota siihen, mitä käyttöönottotilanteessa on sovittu tai edellytetty. Kannanotto koskee myös luvatonta käyttöä.

-yritys ei rangaistava

2.4.5 Luvatonta käyttö

-mootoriajoneuvo käytännössä tärkein yksittäisryhmä

-yhteisomistussuhteissa lähtökohtaisesti vain, jos menettely nimenomaisen käyttösopimuksen vastaista (Lappi-Seppälä s. 624 ja viittaus Majaseen)

-sarjarikos, yksittäisrikoksia vain 5 prosenttia.

-tavallisin rangaistuslaji sakko (27 ps).

-mahdollisten vankeuksien keskirangaistukset 1,3 kk.

-ehdottomien 1,6 kk.

-luvatonta käytöstä kolmannes alle 18-vuotiaitten tekemiä, puolet alle 20-vuotiaitten.

-vuokratun omaisuuden palauttamatta jättäminen voi olla (mahdollisesti lievää) luvatonta käyttöä - ainakin, jos omaisuutta tosiasiallisesti käytetään. (KKO 1999:51, HE 66/1988 s. 43)

Työryhmä:

-työryhmä katsoi yksimielisesti, että auton luvaton käyttöön-otto ei ole sakkorikos, mikäli tyyppitapauksena pidetään tilanetta, jossa autolle aiheutuu vähäistä merkittävämpiä vahinkoja (tavalla tai toisella käyttöönoton välittömässä yhteydessä tai sen jälkeen) tai se hylätään paikkaan, josta omistaja ei saa sitä takaisin ennen kuin aikojen päästä.

-sakon suuri osuus tilastoissa voinee selittyä osaltaan sillä, että kyseessä on tyyppillinen nuorten rikos (Lappi-Seppälän mukaan kolmannes epäillyistä alle 18-vuotiaita, puolet alle 20-vuotiaita).

-tämänkin rikostyyppin vähentäminen rangaistuksia koventamalla olisi ilmeisen vaikeaa/mahdotonta. Kyseessä on kuitenkin rikostyyppi, jolta sivullisen on usein vaikea suojautua. Se kohdistuu usein niin sanottuun kunnan kansalaiseen. Rikoksesta asianomistajalle aiheutuva vaiva ja hankaluus on yleensä huomattava riippumatta siitä korvaako vakuutus vai ei. Rangaistusjärjestelmän uskottavuus saattaa olla erityisesti tämän rikostyyppin kohdalla koetuksella. Rangaistuksen määrääminen edellyttää erityistä huolellisuutta.

-työryhmän käsitys on, että auton luvattoman käyttöönoton normaalirangaistuksen tulisi olla vankeutta min 30 päivää (näin siis jo ensikertalaiselle).

(eri puolilta maata saadut kannanotot ovat olleet jokseenkin säännönmukaisesti vankeuden kannalla)

2.4.6 Törkeä luvaton käyttö

-lakiin vasta eduskunnassa, tulkintaohjeena LavM 6/1990.

-varsin harvinainen rikostyyppi (0,3 -0,9 prosenttia luvattomista käytöistä).

-hyötyä koskeva kvalifointiperuste pulmallinen. Ratkaisevaa ei ole, kuinka arvokkaasta omaisuudesta on kyse. Arvokkaan omaisuuden lyhytaikainen hyväksikäyttäminen on yleensä taloudelliselta merkitykseltään melko vähäinen teko (LavM s. 7).

-LavM:n esittämä vertailukohta törkeään varkauteen ja törkeään kavallukseen ei ole onnistunut, koska näiden törkeät tekomuodot poikkeavat toisistaan ja niissä on erilaiset asteikot kuin nyt kyseessä olevassa rikoksessa.

2.5 Lähteet ²

Tapio Lappi-Seppälän tilastoja.

Tapio Lappi-Seppälän esitys teoksessa "Rikosoikeus, Oikeuden perusteokset", sivut 601-637 viittauksineen.

Ari-Matti Nuutila: Rikoslain yleinen osa. Jyväskylä 1997.

Hallituksen esitys eduskunnalle HE 66/1988 vp.

LavM 6/1990.

Oikeustapausuuttelo liitteenä 1

² Lähteitä ei ole liitetty painettuun raporttiin oikeustapausuutteloa lukuun ottamatta (toim. huom.).

3. LIIKENNEJUOPUMUSTEN RANGAISTUSKÄYTÄNTÖ (UUSI)

Työryhmän 2/1999 raportti

Työryhmän jäsenet:

Käräjätuomari, Keijo Siljander
puheenjohtaja
Käräjätuomari Kari Airakorpi
Käräjätuomari Tuula Hiukka-Poikela
Käräjätuomari Jukka Jama
Käräjätuomari Kauko Kontio
Käräjätuomari Minna Leikas
Käräjätuomari Irma Vähätalo
Käräjätuomari Ritva Väisänen
Käräjätuomari Matti Ylianunti
Viskaali Marianne Wagner-Prenner
Käräjäviskaali Anna-Kaisa Marski

Liikennejuopumusten rangaistuskäytäntö

1 KÄRÄJÄOIKEUS 22.10.1999

Ehdotus rattijuopumusten normaalirangaistukseksi

Suositus koskee vain ns. tavallista tapausta (esim. tavattu tien päältä normaalissa valvonnassa), huumaava aine on ollut alkoholi ja tekoon ei liity muuta rikosta.

2.5 Rattijuopumus (RL 23 luku 3 §)

Veren alkoholipitoisuus	Alkoholia litrassa uloshengitysilmaa milligrammaa	Rangaistus
0,50-0,70	0,25-0,35	30-40 ps
0,70-1,00	0,35-0,50	40-50 ps
1,00-1,19	0,50-0,59	50-60 ps

2.6 Törkeä rattijuopumus (RL 23 luku 4 §)

Veren alkoholipitoisuus	Alkoholia litrassa uloshengitysilmaa milligrammaa	Rangaistus
1,20-1,50	0,60-0,75	20-30 pv vankeutta / 65-90 ps
1,50-2,00	0,75-1,00	30-60 pv vankeutta
2,00-2,60	1,00-1,30	60 pv -3 kk vankeutta
2,60-3,00	1,30-1,50	3-4 kk vankeutta
3,00-	1,50-	4 kk vankeutta -

Törkeässä rattijuopumuksessa vankeusrangaistus on ensisijainen seuraamus, sakkoa tapauskohtaisesti vain ensikertalaiselle veren alkoholipitoisuuden ollessa alle 1,50.

Uusijoiden kohdalla rangaistus seuraavasta luokasta progressiivisesti.

Mopoilijalle ja moottorikelkkailijalle rangaistus normaalia alemmasta luokasta (harkinta tapauskohtainen).

2.7 Oheissakko

Ehdollisten vankeusrangaistusten ohella tulisi tuomita oheissakko.

Sen määrä olisi 10-60 ps riippuen ehdollisen vankeusrangaistuksen pituudesta, josta se olisi noin 1/2 eli 60 pv:stä 30 ps jne.

2.8 Ajokielto

Rattijuopumuksessa 2-6 kk.

Törkeässä rattijuopumuksessa 5 kk -.

Erityisesti uusijoiden kohdalla tulee tuomita pitempi ajokielto. Ajokiellon voi tuomita ehdollisena, jos esitetään selvitys ajo-oikeuden välttämättömyydestä työssä.

4. PAHOINPITELYRIKOSTEN RANGAISTUSKÄY- TÄNTÖ (UUSI)

Työryhmän 3/1999 raportti

Työryhmän jäsenet:

Käräjätuomari, Keijo Siljander
puheenjohtaja
Käräjätuomari Kari Airakorpi
Käräjätuomari Tuula Hiukka-Poikela
Käräjätuomari Jukka Jama
Käräjätuomari Kauko Kontio
Käräjätuomari Minna Leikas
Käräjätuomari Irma Vähätalo
Käräjätuomari Ritva Väisänen
Käräjätuomari Matti Ylianunti
Viskaali Marianne Wagner-Prenner
Kärjäviskaali Anna-Kaisa Marski

4.1 Johdanto

4.1.1 Tehtävä ja toteutus

Työryhmän tehtävänä on ollut pyrkiä selvittämään pahoinpitelyrikosten rangaistusten määräämiskäytäntöä Rovaniemen hovioikeuspiirin eri käräjäoikeuksissa ja pohtia keinoja yhteisen käytännön aikaansaamiseksi ja ylläpitämiseksi tai mahdollisesti sen muuttamiseksi. Työryhmässä ajatusten vaihto jo sinällään on osa yhtenäistämisyrittämystä kuten myös itse laatupäivän keskustelut. Pyrimme löytämään joitakin tyyppitapauksia, jotka antaisivat osviittaa etenkin rangaistuksen lajivalinnalle, koska epäyhtenäisyys tältä osin näkyy voimakkaammin kuin erot rangaistuslajin sisällä. Myös kansalaisten oikeusturvaodotus on rangaistuksen lajivalinnan kohdalla ymmärrettävästi erityisen korostunut.

Tyypittely painottuu tunnusmerkistön objektiiviselle puolelle, joten tuomari joutuu luonnollisesti poikkeamaan tekotyypin normaalirangaistuksesta subjektiivisen puolen erityispiirteiden huomioon ottamisen vuoksi. Niitä ei tässä käsitellä, vaikka saatetaan sivuta.

Keskustelu on tarpeellista myös sellaisten rikosten osalta, joista harvoin saadaan hovioikeuden kannanottoja rangaistuksen mittaamisesta. Tällaisia ovat esimerkiksi lievät pahoinpitelyt ja sellaiset tavalliset pahoinpitelyt, joista seurauksena on sakko. Tällaisista yksittäisistä rikoksista nimittäin valitetaan harvoin. Silloin kun valitukset koskevat niitä, rikoksia on yleensä monta, jolloin yksikkörangaistus peittyy yhtenäisrangaistukseen eikä hovioikeuden tuomio voi selkeästi ohjata käytäntöä.

Rangaistuksen määrääminen liittyy myös rikosten tunnusmerkistöön ja tätä puolta on pakko sivuta, vaikka aiheena on pelkästään rangaistuksen määrääminen.

Työryhmä on ollut kannanotoissaan melko yksimielinen; toisaalta tarkoituksena on alustaa keskustelu eikä esittää "lopullisia ratkaisuja". Kollegiaalinen keskustelu on hyvää, vaikkei viisasten kiveä löydetäkään. Vankilan parantava vaikutus tulee säilymään illuusiona keskustelun jälkeenkin, mutta sinne pas-

sittamisen kriteereitä voidaan tarvittaessa tietysti yrittää muuttaa nyt, niin kuin on ennenkin muutettu. Kuitenkin rangaistuskäytännön, erityisesti vakiintuneen rangaistuskäytännön, muuttaminen tuomioistuinlaitoksen työnä on hidasta ja asteittaista ja sellaista sen kuuluu ollakin. Eduskuntalaki lienee ainoa oikea tie nopeasti vaikuttaa rangaistuskäytäntöön yleensä tai jonkin rikoksen kohdalla erityisesti; vaihtoehtoina medianpainostus, joidenkin poliitikkojen vaalinalusmielipiteet tai yleisönosastojen kirjoitukset eivät tietenkään ole yhtä luotettavia kansan mielipiteen mittareita.

Maininnan varaan on jätettävä, että rikosten syihin puuttuminen on tehokkaampaa ja inhimillisempää kuin seuraamusten kiristäminen. Joutuuko yhteiskunta tänään maksamaan 600 markkaa lisääntyvistä vankipäivistä per päivä (ja paljon kalliimmista koulukotipäivistä) säästettyään muun muassa syrjäytymisuralla olevien nuorten koulu- ja mielenterveyspalveluista? Tappiopuolelle tulevat vankipäivän hinnan lisäksi rikosvahingot, kärsimykset ja oikeudenhoidon kaikkinaiset menot. Tässä alustuksessa ei käsitellä oikeussosiologiaa, kriminaalipoliitikkaa eikä oikeustaloustiedettä, vaan niihin, lakiin ja jo syntyneeseen rangaistuskäytäntöön perustuvaa rangaistuksen mittaamista.

Työryhmän tilastotiedot ovat Optulasta ja ajatusten taustalla usein Tapio Lappi-Seppälän tunnetut ja tunnustetut kysymyksen asetelut. Löytämämme oikeustapaukset ovat kovin heterogeenisiä eivätkä oikein käy "tyyppitapausmalleiksi".

Käsityksemme mukaan pahoinpitelyrikokset ovat moninaisia ja yksilöllisiä eikä niitä voi tehokkaasti luokitella jonkin mitan mukaan sillä tavoin kuin esimerkiksi huumausaineen laatu ja määrä, kehon verenalkoholipitoisuus, ajoneuvon nopeus tai omaisuuden arvo luokittavat tiettyjä rikoksia.

4.1.2 Varoitus

Rangaistuskäytännön tilastollisten eroavuuksien syyt on hyvä yrittää selvittää. Jos tuomioistuimen (tuomarin) oma rangaistuskäytäntö poikkeaa toisista ilman laillisia perusteita, tulee tuomioistuimen harkita käytäntöään uudelleen. Käräjäoikeuksien väliset tilastolliset erot eivät saa kuitenkaan johtaa pyrki-

mykseen välttää niitä siten, että tuomioistuimien keskipakoisesti yksittäisessä tapauksessa mittaa rangaistuksen lähelle keskiarvoa ottamatta huomioon tuomittavana olevan tapauksen erityisiä piirteitä, joiden tulee nimenomaan näkyä juuri sen jutun rangaistuksessa. Keskiarvo koostuu, ja sen tulee koostua, myös pienen pienistä ja suuren suurista laillisista rangaistuksista. Yksittäistä rangaistusta mitattaessa jostain FRAK:sta voi olla enemmän haittaa kuin hyötyä. Jokainen arkailija osaa mitata rangaistuksen frakin keskiarvoon; mitä se sellainen frakki sitten enää kuvaa? (Tilastomatematiikan kannaltahan on teoriassa mahdollista, että yksikään tilastoitava suure ei ole niiden keskiarvon suuruinen.) Rangaistuksen tulee vaihdella, kun tarve vaatii ja niin se usein tekeekin. Ellei vaihtelua tapahdu, yhdenvertaisuuden sijasta toteutuu tasapäisyys. Curt Olsson on rangaistuksen mittaamisesta kirjoittaessaan korostanut tähän tapaan: mitä parempi tuomari, sitä pätevämmän hän osaa tarvittaessa käyttää asteikon laitoja ja perustella normaalirangaistusvyöhykkeeltä poikkeavan rangaistuksen.

4.1.3 Yleistä rangaistusten mittaamisesta

Mittaamisen yleinen filosofia ei kuulu tehtävämme piiriin. Sen vuoksi nostamme esille vain muutaman näkökulman.

Kriminaalipolitiikan ensimmäinen ongelma on aina ollut päättää siitä, mikä kulloinkin on rikos. Rangaistuksen määrääminen on heti sen jälkeen kriminaalipolitiikan toinen ääsiyskysymys, kun on pitänyt päättää, mitä kustakin rikoksesta seuraa. Ongelma lienee ollut vanha jo Hammurabin aikana. Hammurabia paljon myöhemmin, mutta hyvin kauan sitten, Vanha testamentti ja Koraani ottivat rangaistuksiin kantaa melkein yhtä yksiviivaisesti kumpikin.

Kauan sitten, vaikkakin jo paljon lähempänä nykyaikaa, Ruotsi-Suomen kuninkaatkin kantoivat huolta lainkäytön yhtenäisyydestä. Jukka Kemppinen kertoo Kustaa II Adolfin 1600-luvulla uhanneen leikata Turun hovioikeuden neuvoksilta korvat ja naulata ne tuoleihin, jos herrat ratkaisevat asioita oman päänsä mukaan eivätkä valtakunnallisen linjan mukaan - ehkä tästä johtuen turkulaisperäisillä hovioikeudenneuvoksilla on vieläkin keskimääräistä pienemmät korvat.

Rangaistuksen mittaaminen on ajankohtaista meillä tuomareilla harva se päivä. Se kuuluu siitä harvinaisiin iäisyyskysymyksiin, että siihen tuomareilla on juttukohtaisesti aina vastaus jo ratkaisupakosta johtuen. Oikea mittaamistulos pitäisi vain nykyistäkin useammin saada aikaan jo alioikeudessa.

Lakikirjamme (RL 6 luku) on suorasanaisesti lähestynyt ongelmaa vasta 1970-luvulta alkaen ja se onkin paras tapa ja paikka ohjata oikeuskäytäntöä, sillä KKO:kaan ei pysty kertaheitolla suuriin, mullistaviin ohjausliikkeisiin ja toteuttamaan esimerkiksi Olavi Heinosen kerran Uudistuva rikosoikeus -päivillä spontaanisti esille nostamaa ajatuskokeilua korottaa törkeän pahoinpitelyn rangaistuskäytäntö viiteen vuoteen tilanteessa, jossa näyttö tekijän tarkoitustahallisuudesta tapon yritykseen puuttuu, mutta puukko seisoo pystyssä henkiin jääneen uhrin kurkussa. Rangaistusmaksimin puolesta kyllä olisi varaa mennä aina kymmeneen vuoteen saakka, kuten Heinonen muistutti. (Mielipide liittyi tilanteeseen, jossa Heinonen keskustelun tuoksinassa pohti mahdollisuutta luopua muusta tahallisuusmuodosta tapon osalta.)

Korkein oikeus ei kovin helposti pysty merkittävästi muuttamaan rikosten rangaistustasoja senkään vuoksi, että KKO ratkaisee vain jutun kerrallaan, eikä yhdellä tuomiolla voi muuttaa monien rikosten rangaistusten suhteita, mitä mullistavat uudelleenjärjestelyt usein edellyttäisivät. Sitä paitsi rangaistuskäytännön (jo syntynyt) yhtenäisyys on yksi mittaamisperuste jo lain mukaan (RL 6:1), mikä sellaisenaan vaikeuttaa suurten muutosten tekemistä. Vakiintuneen mittaamiskäytännön merkityksestä ks. mm. KKO 1986-II-65 ja 1997:140. Hovioikeuksien mahdollisuutta muuttaa oikeuskäytäntöä rajoittavat samat seikat kuin KKO:ta ja lisäksi se, ettei valtakunnallisen oikeuskäytännön rinnalla voi olla hovioikeuskohtaista käytäntöä. (Nopean muutoksen sai kylläkin aikanaan aikaan U. Kekkonen uudenvuodenpuhe, jolloin tuomioistuinlaitos kerralla antoi toimeenpanovallan välittömästi ja voimakkaasti ohjata itseään.)

Vakiintuneen rangaistuskäytännön muuttaminen on hidasta, ellei lakeja muuteta. Näin on pahoinpitelyjen osalta kyllä hiltjakoin osittain jo tehty kriminalisoimalla lapsen ruumiillinen

kurittaminen, säätämällä pahoinpitelyn yritys rangaistavaksi, muuttamalla pahoinpitelyrikosten tunnusmerkistöjä ja virallisen syyttäjän toimivaltaa, mitkä seikat heijastuvat myös rangaistuksen mittaamiseen. Erityisen selkeästi rangaistuslajin määräytymiseen eduskunta voi halutessaan vaikuttaa esimerkiksi sääntelemällä ehdollisen rangaistuksen ja yhdyskunta-palvelun käyttöalaa.

Perinteinen tapa koventaa rangaistuskäytäntöä on luonnollisesti se, että syyttäjät vaativat tiettyä rangaistusta käräjäoikeudessa ja ajavat asian tarvittaessa hovioikeuteen ja edelleen korkeimpaan oikeuteen. Tie on pitkä eikä sekään aina johda tulokseen: KKO 1981 II 174 ja 1991:113, jotka eivät ole johdaneet siihen, että vastaavanlaisissa tapauksissa ensikertalainen törkeään rattijuopumukseen ja törkeään liikenneturvallisuuden vaarantamiseen syyllistynyt tuomittaisiin kaikkialla yleisesti ehdottomaan vankeusrangaistukseen (ehkä sen vuoksi, kun ei törkeästä pahoinpitelystä ensikertalainen useinkaan saa ehdotonta vankeustuomiota). Toisaalta 1980 luvulla syyttäjiä melko kovasanaisesti kehoitettiin välttämään "turhia" valituksia, jotta hovioikeudet eivät ruuhkautuisi.

4.1.4 Itse asiaan

Pahoinpitelyrikosten erityispiirteinä on, että pahoinpitelyt tehdään hetken mielihohteesta useammin kuin esimerkiksi monet anastusrikokset ja toisaalta sekin, että vain liikennejuopumukseen syyllistytään useammin humalassa kuin pahoinpitelyrikkoksiin. Lappi-Seppälän mukaan törkeästä pahoinpitelystä tuomitut ovat 85 prosentissa tapauksista humalassa. Vastaavat luvut pahoinpitelyn ja lievän pahoinpitelyn osalta ovat 75 ja 68 prosenttia. Törkeille pahoinpitelyrikkoksille on silloin tällöin myös ominaista, että vahinko voi olla korjaamaton niissäkin tapauksissa kuin vakuutusjärjestelmä maksaa haittakorvauksen.

Kaikista tuomituista pahoinpitelyrikkoksista noin 10 prosenttia on lieviä pahoinpitelyjä, noin 85 prosenttia tavallisia pahoinpitelyjä ja runsaat 5 prosenttia törkeitä pahoinpitelyjä. Ensin mainituista tuomitaan vain lieviä sakkorangaistuksia ja viimeksi mainituista vain vankeusrangaistuksia. Tavallisista pa-

hoinpitelyistä 85 prosenttia johtaa sakkorangaistukseen ja loput vankeuteen. Rajanveto näiden kahden ryhmän erottamiseksi toisistaan on tärkeää. Toinen ongelmakohta voisi olla törkeiden pahoinpitelyjen rangaistusten taso yleensä.

Tällä hetkellä on vireillä törkeän pahoinpitelyn osalta aikomus korottaa rikoksen minimirangaistus Ruotsin mallin mukaan puolesta vuodesta yhteen vuoteen. Lisäksi julkisessa keskustelussa on mm. sisäministeri Häkämies tähdentänyt, että sakkorangaistus ei ole riittävä seuraus ulkopuoliseen henkilöön kohdistuneesta päällekkarkauksesta niin usein kuin hänen käsityksenä mukaan nyt tapahtuu. Onko tuo mielipide oikea; onko käsitys rangaistuskäytännöstä väärä? Siihen saamme ehkä vastauksen jäljempänä. Ole Roos taas on kysäissyt, mitä rangaistuksen korottaminen vaikuttaa sellaisen rikoksen kohdalla, joka melkein aina tehdään humalassa?

Eri pahoinpitelyjen lajeilla on yhteisiä ongelmia. Työryhmän kannanottoja niihin on käsitelty alempana usein vain kertaalleen jonkin rikostyyppin osalta.

4.2 Poikkeavatko mittaamista koskevat käsitykset toisistaan hovi oikeuspiirin alueella?

4.2.1 Lievä pahoinpitely

Käsitykset tuskin poikkeavat eivätkä oikein merkittävällä tavalla voikaan poiketa, sillä rangaistuslaji on aina sakkoa ja rangaistus Lappi-Seppälän mukaan keskilukuna 15 päiväsakkoa oikeudessa langetettuna ja rangaistusmääräyksellä ratkottuissa jutuissa vähän alempi, vaihteluvälin ollessa ± 5 . Työryhmä ei ole saanut tietoonsa, että lievistä pahoinpitelyistä olisi juurikaan tuomittu 20 päiväsakkoa enempää. Lievin rangaistus oli 5 päiväsakkoa rinnuksista puistelusta, RHO 19.3.1997/265.

Lievä pahoinpitely on sitä vähäisempi, mitä vähemmän pelkoa ja harmia se on uhrilleen aiheuttanut. Naarmu tai pieni vammaakaan ei automaattisesti enää nosta muutoin vähäistä tekoa tavalliseksi pahoinpitelyksi. Mielestämme 20 päiväsakkoa olisi hyvä enimmäisrangaistus ja sen pitäisi siksi olla melko harvinainen. Jos teko tuntuu vaativan suuremman rangaistuk-

sen, lienee lähellä tarve arvioida se tavalliseksi pahoinpitelyksi. Tämän tapaisissa pikku rikoksissa esitutkinta ja itse oikeudenkäynti on usein jo melkoinen rangaistus, minkä vuoksi 10 päiväsakkoa voisi olla runsaammassa käytössä kuin 15. Katso RHO:n tuomio 3.6.1999/354 (Dnro R 99/4), jossa se pysytti käräjäoikeuden kannan jättää pienistä rikoksista rangaistus tuomitsematta, kun käräjille oli tuotu juttu, joka selvästi olisi kuulunut käsitellä rangaistussääntömenettelyssä.

Muutoksen tarvetta työryhmän mielestä ei ole lievän pahoinpitelyn osalta.

4.2.2 Tavallinen pahoinpitely

Lappi-Seppälän mukaan pahoinpitelyjen rangaistuksista valtakunnassa 85 prosenttia on sakkoa ja loput vankeutta. Sakkojen keskiluku on 35 päiväsakkoa ja vankeuden pituus ehdollisissa 2,2 ja ehdottomissa 2,7 kuukautta.

Rovaniemen hovioikeuspiirin alueella vuosina 1995-1997 sakkojen osuus oli vajaat 87 prosenttia ja sakon keskiluku oli 35 vaihtelun eri käräjäoikeuksissa ollessa 32-37. Vankeuden keskipituus oli ehdollisten kohdalla 2,2 kuukautta vaihtelun eri käräjäoikeuksissa ollessa ehdollisissa 1,7-3,0, Tornio lievimpänä ja Lappi ankarimpana ja Rovaniemi toiseksi ankarimpana luvulla 2,5. Loput olivat vielä lähempänä valtakunnan keskiarvoa 2,2.

Vankeusrangaistusten osuus kaikista rangaistuksista (13%) oli meillä hivenen pienempi kuin valtakunnan keskiarvo ja ehdottomien vankeusrangaistusten keskipituus puolestaan oli 3,3 kuukautta eli vajaa 25 prosenttia yli valtakunnan keskiarvon 2,7, vaihtelun ollessa Kemin 2,8:sta Kuusamon 3,8:aan. (Tilastollisesti tämä saattaa selittyä sillä, että osa muualla tuomitavista lyhyistä vankeusrangaistuksista on sakkojuttujen joukossa.)

Hovioikeuspiiri on hyvin lähellä valtakunnan keskiarvoa joskin ehdottomat rangaistukset ovat hivenen keskiarvoa ankarimmat ja sakkojen osuus hiukan suurempi. Tilaston kannalta asiaa katsoen rangaistuskäytännön kiristämiseen täällä ei ole aihetta, ellemmme halua poiketa muista hovioikeuksista.

Oikeuskäytännön yhtenäisyyden kannalta keskeinen kysymys tälläkin alueella on rangaistuslajin valinnan perusteet; on määriteltävä tyyppitilanteita, joissa sakkorangaistus ei enää ole riittävä seuraamus. Toisaalta on muistettava, että useiden rikoslajien osalta tuomarit eivät yleisesti ottaen tunnu osaavan käyttää ankaria sakkorangaistuksia: 70 päiväsakkoa ei usein näe suuremmista puhumattakaan (poikkeuksena törkeät liikenerikokset). Eikö sakotuslinjaa olisi tarvittaessa varaa vähän terästä ennen kuin siirrytään vankeusrangaistuksen puolelle; eikö 100 päiväsakkoa olisi aika usein kirvelevä rangaistus, varsinkin sakkovilpin kriminalisoinnin jälkeen? Joka tapauksessa jollakin kohdin valinta sakon ja vankeuden välillä on tehtävä ja siirtymäkohdan raja on käytävä ja saatava mahdollisimman yhtenäiseksi, jos se ei sitä jo ole.

4.2.3 Sakkopahoinpitys/vankeuteen johtava pahoinpitys

Näitä tapauksia (sakkorangaistus) on siis valtaosa kaikista pahoinpitelyistä. Tyypillinen voisi olla nyrkillä lyömällä tehty rikos, jossa vahingot jäävät mustelmiin, muihin pikku ruhjeisiin ja ehkä vielä hampaan menetykseen, jos teko ei muutoin ole vaarallinen. Rangaistukset vaihtelevat 30-60 päiväsakon välillä. Siitä ylöspäin asteikko on vähällä käytöllä. RHO on kylläkin päässyt 70 päiväsakkoon tapauksessa, missä uhria lyötiin katuharjalla päähän ja aiheutettiin ohimoon repaleinen, monihaarainen ruhjehaava, RHO 20.2.1998/132.

Olisiko sivulliseen kohdistuva yllättävä, voimakas, aseetonkin väkivalta, esimerkiksi raju, uhrin maahan kaatava tyrmäyslyönti pääsääntöisesti vankeuden paikka, vaikka kipeää leukaa ja turvotusta suurempaa vammaa ei hyvän tuurin takia olisi syntynytäkään, kun vaara joka tapauksessa on ollut mitä melkoisin? (Sivumennen sanottuna tyrmäyslyönti ei joka pojalta aina onnistu; se vaatii joko taitoa tai luonnonlahjoja – harvemmin onni riittää.) Kovalyöntinen mies, taitonsa tietäessään, osoittaa usein teollaan keskimääräistä suurempaa syyllisyyttä. Jonkun ihmisen paljas nyrkki vertautuu toisen aseelliseen käteen. Moni tuomari on jo kauan edellä kerrotun laatusissa tapauksissa säännönmukaisesti tuominnut vankeusrangaistuksen ja näin toteuttanut ministeri Häkämiehen edellä kerrotun toiveen.

Sakkoa on näytty eräässä tapauksessa tuomitun, vaikka kolmikko oli piessyt uhrin, ehkä kaveriseurassa ilman sen kummempaa syytä, ja potkinutkin, kunhan vammat ovat olleet pienen puoleisia ja tikeillä korjattavissa. Eikö objektiivisen puolen tunnusmerkistö tällaisessa tapauksessa viittaa lähtökohtaisesti vankeusrangaistukseen? Kovemmaltahan tuo rikos tuntuu kuin auton luvaton käyttöönotto. Sakkorangaistukselle pitäisi olla poikkeukselliset perusteet tällaisessa pahoinpitelyssä.

Potkimista voi olla monen asteista alkaen alentavasta, mutta fyysisesti heikosta lähinnä häpäisevästä potkusta jatkuen suojattomaan päähän kohdistuvaan, kovakenkäiseen ja vammauttavaan potkuun. Sinänsä potkiminen on melkein aina pelottavaa, kun uhri ei luonnollisestikaan etukäteen tiedä sen tulevaa voimaa ja kestoja.

Jos edellä mainituissa tapauksissa vankeus olisi perusteltu lähtökohta, muistutamme vielä siitä itsestään selvydestä, että kun tyyppitapausten kuvaus koskee rikoksen objektiivista puolta, niin rikoksesta silloin tällöin ilmenevät subjektiivisen syyllisyyden lieventävät osaset, kuten esimerkiksi asianosaisten tietyn asteinen vastavuoroinen suostumus välien selvittelyyn tai teon osittain aiheuttanut vastapuolen voimakas ärsyttäminen, voivat aiheuttaa - perustelut vaativan - poikkeuksen lähtökohtaiseen rangaistukseen.

Rangaistusta korottavaan suuntaan vaikuttaa uhrin asema; mitä avuttomampi ja puolustuskyvyttömämpi hän on, sen raskauttavampi rikos. Se seikka, että useat tekijät ovat pahoinpidelleet saman aikaisesti uhria vaikuttaa rangaistukseen korottavasti. Uhri on tällöin ylivoiman edessä avuton; pakoon pääsy ja puolustautumiskeinot vähäiset.

RHO on tuomiossaan 333/27.5.1999 perustellut vankeusrangaistusta, koska A:n lyönnit olivat osuneet kasvoihin, uhrin eivät käytöksellään tai muutoinkaan provosoineet A:ta ja kun A lyhyen ajan kuluessa oli pahoinpidellyt useaa henkilöä. Kysymys oli useasta kerralla tuomitusta pahoinpitelystä, mutta perustelut osoittanevat kuitenkin, että vankeustuomio voi olla paikallaan, vaikka erityisen ihmeellisiä vammoja ei ole tullutkaan.

Oluttuoppi on silloin tällöin lyöjän astalona. Varta vasten katkaistulla tuopilla lyöminen johtanee melkein aina vankeusrangaistukseen ja teko voinee olla törkeä pahoinpitely myös, jos vammat ovat suuret, vaikka tuoppi rikkoutuisi vasta lyönnin voimasta.

Milloin ensikertalainen tulisi pahoinpitelystä tuomita ehdottomaan vankeuteen? Se saattaa nykyisen lain aikana olla teoriaa ja saanee ollakin? Sellaista tuomiota emme vielä tunne. Toisaalta pääosa törkeistäkin pahoinpitelyistä päättyy ensikertalaisen osalta ehdolliseen vankeusrangaistukseen.

Pahoinpitelyrikosten tunnusmerkistöjen muuttuminen vuonna 1995 on törkeään pahoinpitelyn kohdalla saattanut johtaa tilanteisiin, joissa teräasetta vaarallisemmankin astalon (esim. jonkin raskaan työkalun) käytöstä huolimatta törkeään pahoinpitelyn tunnusmerkistö ei täyty, vaikka rikos kokonaisarvostelun perusteella sinänsä voisi olla törkeä. Tällaisissa tapauksissa rangaistukseksi tulee tuomita esimerkiksi 8-10 kuukautta, minkä hyvin mahtuu lain rangaistusasteikon puitteisiin. Edellä kerrotun laatusissa tapauksissa tavallisesta pahoinpitelystä tuomittava vankeusrangaistus menee helposti yli kuuden kuukauden, mikä muutoin on harvinaista, mutta mahdollista etenkin uusimistapauksessa.

4.2.4 Törkeä pahoinpitely

Törkeään pahoinpitelyn rangaistusminimi on 6 kuukautta vankeutta ja maksimi 10 vuotta vankeutta³. Tuo maksimi lienee moniin muihin rikoksiin verrattuna sellainen, jota vähiten lähestytään. Jo kolmen vuoden rangaistus, jonka hovioikeus pysyttäisi, olisi tuiki harvinainen, ellei ennen näkemätön. Oikeuskäytännössämme rangaistusten valtaenemmistö törkeästä pahoinpitelystä jäänee 18 kuukauteen ja kahden vuoden rangaistus on työryhmän käsityksen mukaan jo harvinainen. Poikkeuksena ehkä on tehokkaan katumisen tilanne, jossa ta-

³ Lain 13.7.2001/654 nojalla tällä hetkellä minimi on nostettu yhteen vuoteen. (Toim. huom.)

pon yritys muuttuu törkeäksi pahoinpitelyksi. Tällaisessa tapauksessa RHO on pysyttänyt 2,5 vuoden tuomion.

Törkeän pahoinpitelyn käytännön maksimirangaistukseen liittyy se, että tapon yrityksen alaraja oikeuskäytännössä alimmillaan lienee 2,5 vuotta vankeutta ja normaalirangaistus usein 3 -4 vuotta. Tämänkin rikoksen osalta maksimi, 9 vuotta vankeutta, on kovin kaukana. Ankarin silmiimme sattunut tapon yrityksen rangaistus (VHO R 94 859) oli 5 v 4 kk jutussa, jossa ampumaaseella tehty "teloitus" epäonnistui. Toinen esimerkki on KKO 1998:2, jossa pahoinpitely ja törkeä kuolemantuottamus johti 2 v. 6 kk:n rangaistukseen (kuristamisesta seurasi yllättävä kuolema).

Lappi-Seppälän mukaan törkeiden pahoinpitelyiden keskirangaistus on 8-9 kuukautta vankeutta rangaistuksen ollessa ehdollinen ja 12 kuukautta ehdottomien rangaistusten osalta.

Rovaniemen hovioikeuspiirissä ehdollisten vankeusrangaistusten keskiarvo vuosilta 1995-97 oli 8,9 kuukautta vaihdellen Kuusamon 7,7:stä Rovaniemen 10,2:een. Ehdottomien vankeusrangaistusten keskiarvo oli 15 kuukautta vaihdellen Tornion ja Lapin 10 kuukaudesta Kemin 18 kuukauteen. (Esim. RHO 2.12.1997/946; 15 kk, pinnalliset pikkuviillot otsaan ja poskeen + 9 cm:n Mora oikean olkapään alapuolelle rintaan). Tältä osin hovioikeuspiirin rangaistuskäytäntö seuraa melko tarkasti valtakunnallisia lukuja eivätkä vaihteluvälit käräjäoikeuksien välillä ole tilastollisesti merkittäviä, koska esimerkiksi Torniossa törkeistä pahoinpitelyistä tuomittiin edellä mainittuna aikana ehdoton vankeusrangaistus vain kahdessa tapauksessa ja Kemijärvellä vain kolmessa tapauksessa, joten tuomioiden vähäisen lukumäärän vuoksi yksilölliset satunnaistekijät voivat helposti selittää eroavuuden. Yleisestikin ottaen voidaan todeta, että käräjäoikeuksistamme vain Oulu ja Rovaniemi tuottanevat riittävästi tilastomateriaalia tavallisten pahoinpitelyjen ja ehkä törkeidenkin pahoinpitelyjen osalta. Oulussa tuomittiin kolmen vuoden aikana pahoinpitelystä 771 kertaa, joista vankilaan 91 kertaa ja Rovaniemellä vastaavasti 201 ja 42 kertaa. Törkeistä pahoinpitelyistä tuomittiin rangaistus Oulussa 67 kertaa, joista 42 vankilaan ja Rovaniemellä vastaavasti 28 ja 17 kertaa.

Törkeän pahoinpitelyn kohdalla tunnusmerkistön valikoituminen heijastuu voimakkaasti rangaistuskäytäntöön, koska rajanveto törkeän pahoinpitelyn ja tapon yrityksen välillä on vuosien varrella käsityksemme mukaan jonkin verran muuttunut. Arvelemme, että vielä 80-luvun puolella ja vuosikymmenen alkuvaiheessa tietty puukotusten osa, esimerkiksi yksi isku keskivartaloon, enemmistössä tapauksia tuomittiin törkeänä pahoinpitelynä. (RHO 322/86, 837/86, 1632/86 ja 125/89). Linja on ehkä jonkin verran kiristynyt, kun tarkoitustahallisuuden vaatimuksesta on ehkä tingitty kohti tahallisuutta, josta kuvastuu kuoleman mahdollisuuden suuren todennäköisyyden mieltäminen, jolloin teko arvioidaan tapon yritykseksi.

Eräs törkeän pahoinpitelyn tyyppitapaus voisi olla puukolla huitomalla/sohimalla tehty rikos, jossa vartalon etupuolelle tai selkään syntyneet vammat ovat matalia pisto- tai viiltohaavoja. Rangaistuskäytäntö lienee 8-12 kuukautta vankeutta. Toisessa tyyppitapauksessa on aiheutettu hengenvaara ja rangaistuskäytäntö noin 18 kuukauden paikkeilla. Vireillä olevan lainsäädäntöhankkeen kohtalo tulee kertomaan, onko käytäntö paikallaan vai muutetaanko sitä. Jos esitys minimin korotuksesta vuoteen menee läpi, nousee tuomioiden pituus 6-9 kuukaudella.

Kun törkeästä pahoinpitelystä tuomitaan 18 kuukaudeksi vankeuteen voisi ehdoton tuomio jo olla paikallaan?

Suostumus tai presumoitu suostumus tulee pahoinpitelyä paljon harvemmin kysymykseen törkeiden pahoinpitelyiden osalta, koska asianosaisten ei juurikaan voida ajatella suostuneen veitsin käytävään välienselvittelyyn. Sen sijaan uhrin ärsyttävä provokaatio voi olla yhtä hyvin syynä törkeään kuin tavalliseen pahoinpitelyyn. Tässä yhteydessä työryhmä haluaa painottaa sitä, että vastapuolen provosoinnin pitää olla selkeästi tyyppiä "kaivoi verta nenästään". Se, että ihminen pitää puolensa nakkijonossa taikka sanallisesti puuttuu tappeluun rauhoittaakseen osapuolia voi olla kausaalisisessa yhteydessä puolensapitäjän taikka asiaan puuttujan saamaan selkäsaunaan, mutta ei mitenkään oikeuta sitä eikä sen tulisi vaikuttaa rangaistuksen mittaamiseen lieventävänä asianhaarana.

4.2.5 Keinot yhtenäisyyden saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi

Rangaistuksen mittaaminen on keskustelemisen arvoinen asia sopivin väliajoin aina ja aihe sopii siten pää- tai sivutuotteena monien lakimiestapaamisten yhteyteen. Keskustelu jatkuu eri rikosten osalta hovioikeuspiirin laatutyön osana. Vaikka hovioikeudella jo rakenteellisista syistä luonnollisesti yleensä on asiassa viimeinen sana sanottavanaan, keskustelu on kaksisuuntaista, sillä hovioikeudella saattaa olla alioikeutta vähemmän tietoa sellaisista rikoksista, joista harvemmin valitaan.

Pahoinpitelyrikosten rangaistusten mittaamisen yhtenäistämiseksi ei työryhmän mielestä voi laatia taulukoita. On tyydyttävä tietyissä ongelmakohtissa määrittelemään tyypillinen tilanne, jossa esimerkiksi rangaistuslaji lähtökohtaisesti muuttuu sakosta vankeudeksi.

Koska käräjäoikeuksien omat tuomiokokoelmat eivät sisällä tietoa toisten käräjäoikeuksien ratkaisuksista eivätkä käräjäoikeuksien lainvoimaisiksi tulleet hyvätkään tuomiot saa hovioikeuden tuomion arvovaltaa, hovioikeuden tulee ylläpitää tiedostoa tapauksista, jotka antavat suuntaa rangaistuksen mittaamiselle erityisesti erilaisten mittaamisvyöhykkeiden rajalla. FHOT ei sisällä riittävästi tapauksia rangaistuksen mittaamisesta.

Tuomareiden tulisi myös ehtiä osallistua tätäkin aihetta koskevaan julkiseen keskusteluun, ja ehkäpä hovioikeuksien tulisi pohtia osallistumista siihen sopivassa määrin aivan virkatyönä ja -velvollisuutena. Oikeusministeriön lakimiehet voisivat myös osaltaan tiedottaa kriminaalipolitiikan perusteista, vaikka eivät voikaan toimeenpanovallan edustajina ongelmitta osallistua keskusteluun tavalla, joka antaa kuvan pyrkimyksestä vaikuttaa vireillä olevan yksittäisen jutun kohtaloon. Hyvän kansalaiskeskustelun avulla yleinen mielipide muokkautuu ja viime kädessä aito ja harkittu kansalaismielipide vaikuttaa eduskuntaan ja ehkä osaksi suoraan viranomaisten harkintaan.

Kriminaalipoliittinen osaaminen on rangaistuksen mittaamisen perusta. Tämä osaaminen viime kädessä erottaa ammattituomarin yleisönosaston kannanottajista. Tavalla tai toisella tuomarikunnan tulisi myös ylläpitää kriminaalipoliittista tietotaitoaan, jottei kukaan työtaakkansa alla kyyniseksi tullut vaivihkaa liukuisi kohti Hammurabin lain ja sharia- oikeudenkäytön luonnonoikeudellista ja selkeätä ajattelutapaa.

4.3 Lähteitä

Tapio Lappi-Seppälä: Rangaistuksen mittaamisesta, s. 199 ss, Rikollisuustilanne ja rangaistuskäytäntö, s. 1085 ss, Pahoinpitelyrikokset (yhdessä Ari-Matti Nuutilan kanssa) , s. 434 ss, kaikki teoksessa Rikosoikeus WSLT, Juva 1999, Sama: Rangaistuksen määräämisestä/Uudistuva rikosoikeus 19.8.1999 HE 94/1993 s. 95-97

5. RIITA-ASIAIN VALMISTELU MENETTELYNÄ (UUSI)

Työryhmän 4/1999 raportti

Työryhmän jäsenet:

Käräjätuomari Seppo Karvonen,
puheenjohtaja
Laamanni Harri Mäkinen
Va laamanni Risto Orispää
Hovioikeudenneuvos Erkki Nenonen
Käräjätuomari Keijo Ala-Kojola
Käräjätuomari Seppo Karvonen
Käräjätuomari Hannu Kauppala
Käräjätuomari Kauko Kempainen
Käräjätuomari Yrjö Korhonen
Käräjätuomari Pekka Louhelainen
Käräjätuomari Paula Ramstedt
Käräjätuomari Juha Tervo

5.1 Riita-asiain valmistelu menettelynä

5.1.1 Työryhmän tehtävä ja kokoonpano

Rovaniemen hovioikeus käynnisti kirjeellään 26.5.1999 lainkäytön laatua koskevan kehittämishankkeen. Tämän raportin aiheena on riita-asiain valmistelu menettelynä. Toimeksiansaantona ryhmälle annettiin mahdollisuus rajata tai täsmentää tehtävänsä.

Ryhmä päätti olla rajaamatta tehtäväänsä mihinkään valmistelumenettelyyn yksittäiseen vaiheeseen tai kysymykseen.

5.1.2 Tilanteen kartoitus

Valmistelua koskevilla säännöksillä pyrittiin riita-asiain vaatimusten, välittömien perusteiden ja todisteiden selvittämiseen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.

Asianosaisten tavoitteet asian vireillepanovaiheessa voivat olla erilaiset kuin tuomioistuimen tavoitteet. Osin tästä syystä voivat johtua ne ongelmat, joita ilmenee haastehakemuksen ja vastauksen laatimisessa, haastehakemuksen täydennyttämisessä, kirjallisen lausuman käytössä sekä todisteiden ja todistusteemojen ilmoittamisessa.

Oikeudenkäymiskaaren mukaan valmisteluistunnon ja pääkäsittelyistunnon luonne ja tarkoitus on erilainen. Valmisteluistunnossa asia pitää valmistella varsinaista oikeudenkäyntiä eli pääkäsittelyä varten. Valmisteluistuntoa on väitetty usein liian pääkäsittelytyyppiseksi.

Valmistelun päättyessä tulisi olla selvitettyinä vaatimukset ja niiden välittömät perusteet (oikeustositteet) sekä mitkä asiassa ovat riidattomat ja riitaiset seikat, koska pääkäsittelyssä todistelua tulisi ottaa vastaan vain riitaisista seikoista. Raportissa pyritään etsimään keinoja tämän tavoitteen saavuttamiseksi.

5.2 Haastehakemus

5.2.1 Puutteet ja ongelmat

Haastehakemukset eivät ole laaditut OK 5 luvun 2 §:ssä tarkoitettulla tavalla. Oikeudenkäyntiaineisto on jäsenymätöntä eikä oikeustosisieikkoja ole eritelty muusta oikeudenkäyntiaineistosta. Oikeustosisieikat, todistusosiseikat, argumentointi ja oikeuskäytännön selostaminen ovat samassa tekstissä erittelemättöminä. Lisäksi haastehakemukset ovat liian laajoja. Oikeustosisieikkojen erittely muusta aineistosta on jäänyt pääasiassa puheenjohtajan tehtäväksi, mitä ei ole tarkoitettu puheenjohtajan rooliksi.

Nykyisin tapahtumaselostuskohta laajenee tarpeettomasti. Taustatietojen sekoittamista muuhun oikeudenkäyntiaineistoon ei ole riittävästi kyetty estämään.

Todisteita ei ole aina ilmoitettu jo haastehakemuksissa. Todisteita on ilmoitettu vasta vastauksen saamisen jälkeen, jopa vielä valmisteluistunnossa. Asian kunnollinen selvittäminen edellyttää, että henkilötodistelu on kantajan toimesta kartoitettu jo haastehakemuksen laatimisvaiheessa.

Kantajan tulee varautua näyttämään toteen oikeustosisieikat, joihin hän vetoaa.

Tuomarit eivät täydennyttä riittävässä määrin puutteellisia haastehakemuksia. Huonoon haastehakemukseen on vaikea antaa hyvää vastausta.

5.2.2 Työryhmän ehdotukset

Haastehakemuksen rakenteen kehittäminen

Oikeustosisieikat on esitettävä erillään tapahtumaselostuksesta. Voidaan jopa ajatella tapahtumaselostuksen laatimista eri asiakirjaksi. Tapahtumaselostuksen tulee olla tiivis selostus. Näytön selostaminen ei siihen kuulu.

Haastehakemuksen täydennyttäminen

Täydennystä on vaadittava ainakin seuraavissa tilanteissa:

-jos oikeustosisieikat puuttuvat tai ne ovat yksilöimättömiä

-jos oikeustositseikat ovat jäsentymättömiä tai ne ovat keskenään ristiriitaisia

-todisteita ei ole ilmoitettu.

Haastehakemusta tulee aina täydennyttää, jos vastaaja ei sen perusteella pysty antamaan yksilöityä ja perusteltua vastausta.

Täydennyskehotuksen tulee olla yksilöity.

Haastehakemuksen täydennyttämisen yhteydessä puheenjohtaja voisi lisäksi keskustella suoraan asianosaisen asiamiehen kanssa puutteista ja ongelmista.

Haastehakemuksen täydennyttäminen voi tapahtua myös suullisen valmistelun istunnossa, jos puute on sellainen, ettei se estää vastaajan vastauksen antamista.

Avustajien koulutus

Oikeusministeriön, Suomen Asianajajaliiton ja Suomen Lakimiesliiton tulisi järjestää asianajajille ja muille lakimiesavustajille koulutus- ja keskustelutilaisuuksia, joissa keskityttäisiin haastehakemuksen sisällön ja rakenteen kehittämiseen. Tämä voisi olla tehokas keino edellä kerrottujen tavoitteiden toteuttamiseksi.

Myös käräjäoikeuksien tulisi järjestää toimipaikkakunnallaan samanlaisia asianajajien, muiden lakimiesavustajien ja tuomareiden yhteisiä koulutus- ja keskustelutilaisuuksia, joissa keskityttäisiin haastehakemuksen ongelmiin.

5.3 Kirjallinen vastaus

5.3.1 Puutteet ja ongelmat

Puutteet ja ongelmat ovat osittain samankaltaisia kuin haastehakemusten osalta on edellä lausuttu. Oikeudenkäyntiaineisto myös niissä on jäsentymätöntä eikä oikeustositseikkoja ole eritelty.

Vastauksessa sivuutetaan haastehakemuksessa esitetyt perusteet ja kiistämiset ovat usein perustelemattomia. Vastaajan vastauksen tulee määritellä riidan kohde eli mistä riidellään. Vastauksissa ei ilmoiteta, kiistetäänkö kanne:

-sillä perusteella, että oikeustositseikkoja, joihin kantaja vetoaa, ei ole (näyttöväite),

-väittämällä, että seikoista, joihin kantaja vetoaa, ei seuraa tämän vaatimaa (oikeusväite) vai

-vetoamalla johonkin vastaoikeustositseikkaan, josta johtuen kantajan vetoamista oikeustositseikoista ei seuraa tämän vaatimaa (vastatositseikkaväite).

Vastauksessa ei myöskään ilmoiteta, mitkä kantajan oikeustositseikoista ovat riidattomia. Tämä johtaa helposti tarpeettoman todistelun ilmoittamiseen, mikä aiheuttaa ongelmia erityisesti silloin, kun valmistelu ja pääkäsittely pidetään samana päivänä.

5.3.2 Työryhmän ehdotukset

Vastausaika

Vastausaikaa ei tulisi määrätä pitkäksi. Määräajan pidentämisen yhteydessä tulee harkita, minkä määräajan vastaaja tarvitsee vastauksen laatimiseksi. Tällöin myös mahdollinen sovintoneuvottelutarve voidaan ottaa huomioon. Tavanmukaista vastausaikaa pidemmästä ajasta tulee neuvotella myös kantajan kanssa.

Avustajien koulutus

Asianajajia ja muita lakimiesavustajia tulisi kouluttaa myös vastauksen laatimiseen edellä haastehakemuksen yhteydessä todetulla tavalla.

5.4 Kirjallinen lausuma

Kirjallisen lausuman käyttöön tulisi suhtautua kriittisesti. Kirjallinen lausuma tulisi olla mahdollisimman yksilöity. Eräs tapa on seuraava: Vastaaja väitti, että ... Mikä on kantanne tuohon vastaajan väitteeseen?

Lausumapyyntö on tiedonkulun turvaamiseksi hyvä antaa tiedoksi vastapuolelle.

5.5 Suullinen valmistelu

5.5.1 Puutteet ja ongelmat

Valmisteluistunnon ajankohdan määrittäminen voi olla ongelma.

Myös maantieteelliset syyt tai etäisyydet voivat aiheuttaa eroja käräjäoikeuksien kesken. Esimerkiksi Lapin käräjäoikeudessa pidetään etäisyyksistä johtuen valmisteluistunto ja pääkäsittely usein samana päivänä.

Pöytäkirjaluonnoksen (yhteenvedon, muistion) laatimatta jättäminen kirjallisen valmistelun pohjalta on ongelma.

Erot yhteenvedon laatimisessa valmisteluistunnon päättyessä on ongelma.

Keskeinen kysymys valmisteluistunnossa pääkäsittelyn kannalta on todistusteeman määrittely ja todistelun kartoitus sekä tarpeettoman todistelun karsiminen.

5.5.2 Työryhmän ehdotukset

Valmisteluistunnon ajankohdan määrittäminen

Tavoitteena on asian käsittelyn järkeväyttäminen. Sen vuoksi valmisteluistunnon ajankohta tulisi määrätä riittävän ajoissa. Käräjäoikeuden aikataulun tulisi olla asianosaisten tiedossa viimeistään vastauksen antamisen jälkeen.

Valmisteluistunnon ajankohtaa voidaan ehdottaa jo haasteessa. Toinen mahdollisuus on suunnitella tuomarin oma istuntoaikataulu riittävän ajoissa ja informoida asianosaisia siitä välittömästi.

Yhteenvedon kirjallisen valmistelu pohjalta

Kirjallisen valmistelun pohjalta tulee laatia yhteenvedo. Sen tulee sisältää puheenjohtajan käsitys kantajan ja vastaajan vaatimuksista sekä niiden perusteista kirjallisen valmistelun jälkeen.

Yhteenvedon voi lähettää asianosaisille etukäteen, jos puheenjohtaja katsoo sen edistävän suullisen valmisteluistunnon läpivientiä. Yhteenvedoon merkityt vaatimukset ja perusteet on

kuitenkin käytävä suullisesti läpi valmistelussa, jotta ei jää epäselvyyttä asianosaisten vaatimuksista ja niiden perusteista.

Valmisteluistunnon toteuttaminen

Valmisteluistunnon alussa on asianosaisia informoitava istunnon luonteesta, työjärjestyksestä ja toteuttamisesta. Asianosaisten vaatimukset ja niiden perusteet on käytävä suullisesti läpi kohta kohdalta. Tallöin on myös selvitettävä riitaiset ja riidattomat seikat.

Puheenjohtajan on huolehdittava siitä, että valmisteluistunnosta ei muodostu pääkäsitteynomaista oikeudenkäyntiä. Sen vuoksi asiaesittelyä ei tule sallia. Asiaesittely ja varsinainen oikeudenkäynti tapahtuvat pääkäsitteelyssä.

Yhteenvedo valmisteluistunnon päättyessä

Valmisteluistunnon päättyessä on pääsääntöisesti tehtävä yhteenvedo vaatimuksista ja niiden perusteista. Yhteenvedosta on käytävä ilmi riidattomat ja riitaiset seikat. Usein tällainen yhteenvedo syntyy valmisteluistunnon aikana kohta kohdalta vaatimuksia ja perusteita läpikäytäessä. Asianosaisille on varattava tilaisuus lausua käsityksensä yhteenvedosta. Yhteenvedoa on helppo käyttää laadittaessa pöytäkirjaa ja tuomion selostusosaa. Tuomarilla ja asianosaisilla tulee olla sama näkemys riidan kohteesta.

Riidattomien ja riitaisten seikkojen erottelu auttaa myös todistelun karsimisessa ja edistää sovintoneuvotteluja.

Todistusteeman määrittely

Todistusteema tulisi pyrkiä määrittelemään riitaisten oikeustoisiseikkojen avulla.

Todistelua kartoitettaessa olisi suositeltavaa

- ensin määritellä teema, toisin sanoen mistä riitaisesta oikeustoisiseikasta näyttöä tarvitaan,
- sitten liittää teema todistelukeinoihin eli todeta liittyykö ilmoitettu todiste teemaan vai ei
- lopuksi karsia tarpeeton eli teemoihin liittymätön todistelu.

Valmisteluistuntojen lukumäärä

Valmisteluistuntoja tulee pitää pääsääntöisesti vain yksi.

5.6 Lopuksi

Ryhmässä käyty keskustelu eri tuomioistuinyksiköiden edustajien kesken koettiin erittäin hedelmälliseksi. Tämänkaltaista kehittämistyötä ja keskustelua tulisi jatkaa.

6. HUUMAUSAINERIKOSTEN RANGAISTUSKÄYTÄNTÖ (UUSI)

Työryhmän 1/2000 raportti

Työryhmän jäsenet:

Käräjätuomari Ritva Toivola,
puheenjohtaja
Laamanni Ilkka Lindström
Laamanni Ville Konsén
Käräjätuomari Kari Aho
Käräjätuomari Ritva Väisänen
Käräjätuomari Ilkka Ylönen
Käräjätuomari Pirjo Ylikokkila
Käräjäviskaali Teija Simula-Moberg
Käräjätuomari Eila Väistö
Käräjätuomari Matti Ylianunti
Ma. käräjätuomari Tuula Hiukka-Poikela
Asessori Pirjo Lonnakko

6.1 Huumausainerikos - törkeä huumausainerikos

Rikoslain 50 luvun 1 §:n nojalla huumausainerikoksena rangaistavaa on huumausaineen laitton valmistaminen, tuonti tai vienti, kuljettaminen, myynti, välittäminen, toiselle luovuttaminen tai muulla tavoin levittäminen sekä hallussapito, hankkiminen ja käyttö. Yritys rinnastetaan täytettyyn tekoon. Rangaistus on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

Huumausainerikoksen törkeä tekemuoto määritellään luettelamalla luvun 2 §:ssä tyhjentävästi ne tapaukset, joissa teko voidaan katsoa törkeäksi. Lisäksi vaaditaan, että teko on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Ankaroitamisperusteita ovat huumausaineen erityinen vaarallisuus tai suuri määrä, huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelemisen, toimiminen sellaisen rikoksen laajamittaiseen tekemiseen erityisesti järjestäytyneen ryhmän jäsenenä, vakavan hengen tai terveyden vaaran aiheuttaminen usealle ihmiselle tai huumausaineen levittäminen alaikäisille tai muuten häikäilemättömällä tavalla. Rangaistusasteikko on vähintään yksi ja enintään kymmenen vuotta vankeutta.

Lisäksi rangaistavaa on oikeuskäytännössä harvemmin esiintyvät huumausainerikoksen valmistelu ja edistäminen, joista rangaistus on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

6.2 Rangaistuksen määrääminen huumausainerikoksesta

Huumausainerikoksesta tuomittavan rangaistuksen lajiin ja määrään vaikuttavia seikkoja ovat normaalitapauksessa huumausaineen laatu ja määrä sekä se, onko kysymyksessä huumausaineen myyminen tai muulla tavoin levittäminen vai sen hallussapito tai hankkiminen omaa käyttöä varten. Huumausainerikoksen oikeuskäytännössä yleisimmin esiintyviä kvalifiointiperusteita ovatkin huumausaineen erityinen vaarallisuus tai suuri määrä ja huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelemisen.

Rangaistusta mitattaessa sovelletaan käräjäoikeuksissa yleisesti Helsingin käräjäoikeudessa laadittua rangaistustaulukkoa, joista tuorein on päivätty 15.02.1999 (liite 1). Taulukkoon on koottu yleisimpien huumausaineiden osalta normaalirangais-

tusasteikko suhteutettuna huumausaineen määrään. Samoin taulukossa on esitetty eri huumausaineiden osalta määrät, joista lähtien kysymyksessä on lähtökohtaisesti törkeä huumausainerikos.

Taulukon laatimisessa on lähdetty siitä, että pelkän huumausaineen käytön kohdalla sovelletaan vain sakkorangaistusta. Vankeusrangaistukseen siirrytään siinä vaiheessa, kun hallussapidetyn huumausaineen määrä huomioon ottaen käy epäuskottavaksi, että se on tarkoitettu vain omaan käyttöön, sillä on yleistä, että huumausaineen käyttäjä rahoittaa oman käyttönsä myymällä huumausainetta. Sakko- ja vankeusrangaistuksen rajanvetoa arvioitaessa olisi huomioitava myös huumausaineen vaarallisuus ja taulukossa on esitetty eri aineiden osalta määrät, joista lähtien jo kertahallussapidosta tuomitaan yleensä vankeusrangaistus.

Tapio Lappi-Seppälän laatiman tuoreimman tilaston mukaan neljässä viidestä huumausainerikoksesta tuomitaan sakkoa keskirangaistuksen ollessa yksittäisrikosten osalta 25 päivä-sakkoa. Ehdollisten vankeusrangaistusten keskipituus on 3,3 kuukautta ja ehdottomien 4,3 kuukautta. Mikäli päärikoksena on törkeä huumausainerikos, neljässä viidestä tapauksesta rangaistuksena on ehdoton vankeus. Yksittäisrikoksena törkeästä huumausainerikoksesta tuomitun ehdollisen vankeusrangaistuksen keskipituus on ollut 1 vuosi 3 kuukautta ja ehdottoman tuomion keskipituus 2 vuotta 8 kuukautta.

6.3 Huumausaineen laatu

Huumausaineen käsite määritellään huumausainelaisissa. Eritäin vaarallisella huumausaineella tarkoitetaan huumausainetta, jonka käyttöön liittyy virheellisestä annostelusta johtuva hengenvaara, lyhytaikaisestakin käytöstä johtuva vakavan terveydellisen vaurion vaara tai voimakkaat vieroitusoireet.

Huumausaineeksi luokitellaan kannabistuotteet, joista yleisin on

- **hasis**, jonka katukauppa-arvo on Oulussa 50-80 mk/g ja Rovaniemellä 60-100 mk/g.

Erityisen vaaralliseksi huumausaineeksi luokitellaan

- **amfetamiini**, jonka katukauppa-arvo on tällä hetkellä Oulussa 120-200 mk/g ja Rovaniemellä 200-400 mk/g. Hinta vaihtelee kysynnän ja tarjonnan lakia noudattaen siten, että noin 3-4 vuotta sitten amfetamiinin katukauppa-arvo oli Oulussa 500 markkaa. Keskusrikospoliisilta saadun tiedon mukaan amfetamiinin tuontimäärät ovat kasvussa. "Tukku-hinta" saattaa olla 60 mk/g.

- **ekstaasi**, joka on vaarallisuudessaan amfetamiinin ja LSD:n välillä, sen katukauppa-arvo on ollut Oulussa noin 100 mk/tabletti. Ekstaasia on Oulussa liikkunut paljonkin jo noin 2-3 vuoden ajan. Tavanomainen tuontimäärä on 100-200 tablettia.

- **LSD**, joka on vaarallisempaa kuin ekstaasi. Oulussa liikkuu pieniä erää LSD-lappuja, katukauppa-arvo on 50-100 mk/kpl.

- **kokaiini**, joka on vaarallisempaa kuin amfetamiini, sen katukauppa-arvo on Oulussa 500-800 mk/g. Kokaiinia liikkuu huumausaineista vähiten, Oulussa on kuitenkin hiljattain takavarikoitu 3 g:n erä.

- **heroiini**, joka on huomattavasti vaarallisempi kuin amfetamiini, sen katukauppa-arvo Oulussa on 1.000 mk/g. Heroiini on yleistymässä Oulussa.

Lääkeaineiden osalta hallussapidon, käytön ja välittämisen rangaistavuuden perusteena on Lääkelaitoksen "Luettelo huumausaineina pidettävistä lääkevalmisteista, joilla on lääkelaitoksen myöntämä voimassa oleva myyntilupa 17.5.1999". Yleisimpiä tällaisia lääkevalmisteita ovat

- **Temgesic**, joka luokitellaan erittäin vaaralliseksi huumausaineksi. Se on morfiinijohdannainen, jota käytetään huumevieroitukseen. Myynnissä on 0,2 mg:n ja 0,4 mg:n tabletteja. Tabletit liuotetaan veteen ja käytetään suonensisäisesti. Katukauppa-arvo Oulussa ja Rovaniemellä on 20-30 mk/tabletti.

- **Subutex**, joka on heroiinijohdannainen. Sitä käytetään huumevieroitukseen. Katukauppa-arvo on 20-30 mk/tabletti.

- **Diapam**, **Oxepam** ja **Tenox**, jotka luokitellaan huumausaineksi. Niiden katukauppa-arvo Oulussa ja Rovaniemellä on 10 mk/tabletti.

6.4 Rangaistusta lieventäviä ja ankaroittavia seikkoja

Yksittäisessä teossa rangaistusta mitattaessa on huumausaineen laadun ja määrän lisäksi huomioitava tekoon ja tekijään liittyvät erityiset seikat. Tällaisia ovat muun muassa

- huumausaineen pitoisuus, jos se on poikkeuksellisen alhainen tai korkea:

Katukaupassa myytävän amfetamiinin pitoisuus on yleisesti 20-30 prosenttia, useimmiten lähempänä 20 prosenttia. Maahantuotaessa amfetamiinin pitoisuus saattaa olla jopa 80-90 prosenttia.

RHO 21.12.1999 (R 99/406): Vastaaja oli pitänyt hallussaan 220 g sokerilla ja maltolla jatkettua amfetamiinia ja 3,2 g kokaiinia sekä myynyt amfetamiinista 200 g 14.000 markan hintaan. Vaikka huumausaineen amfetamiinipitoisuutta ei voinut selvittää, vastaaja oli pystynyt jatkamaan ostamansa 100 g amfetamiinin kaksikertaiseksi määräksi ja myymään sen edelleen 14.000 markan hintaan. Siten ei ole uskottavaa, että amfetamiini olisi ollut vahvuudeltaan olennaisesti alle katukaupassa normaalisti käytetyn tason. Teon kohteena oli suuri määrä erittäin vaarallista huumausainetta ja sitä oli myyty eteenpäin: törkeä huumausainerikos (220 g ja 940 g amfetamiinia, 3,2 g kokaiinia ja ampuma-aserikos eli katkaistu haulikko, pienoiskivääri ja pistooli), rangaistus 5 v vnk.

Samassa jutussa on tuotu maahan myyntitarkoituksessa 940 g pitoisuudeltaan 71 prosenttista amfetamiinia. Rikoksen törkeyttä arvioitaessa on otettu huomioon, että erästä olisi saatu laimennettuna katukauppaan noin kolme kiloa huumausainetta ja sen arvo olisi ollut noin 750.000 markkaa: rangaistus 3 v vnk.

- onko huumausaine ostettu omaan käyttöön vai levitettäväksi:

KKO:1999:89: Vastaaja oli noin neljän kuukauden ajan viljellyt hampua ja valmistanut siitä marihuanaa ja hasista siten, että huumausaineen laskennallinen määrä oli yhteensä noin 19 kiloa ja arvo yli 700.000 markkaa, rangaistus 4 v 9 kk. "Teon erityinen suunnitelmallisuus, pitkäkestoisuus ja liiketoimenaisuus huomioon ottaen rangaistus tuli mitata ankarammin

kuin yleensä vastaavanlaatuisen ja -suuruisen hasiserän ollessa rikoksen kohteena."

- minkälaisissa erissä huumausaine on ostettu ja miten pitkän ajan kuluessa:

RHO 29.02.2000 (R99/604): hasiksen ja Cannabis Sativa -kasvin kukinnon hallussapito ja käyttö, noin 150 g ja noin 300 käyttökertaa vuoden aikana, "huumausaineen yhteismäärä ei ole ollut yhdellä kertaa vastaajan hallussa, joten hänellä ei ole ollut hallussaan kerralla suuria määriä huumausainetta, ja huumausaine on ollut hänen hallussaan vain hänen omaa käyttöönsä varten": rangaistus lievennetty sakoksi.

Mittaamisongelmia saattavat tuottaa todella suuret huumausaine-erät, joissa oikeuskäytäntö on vähäistä. Oulussa ei vielä ole tavattu useiden kilojen eriä, joista Etelä-Suomessa on lehitietojen mukaan tuomittu jopa yli kymmenen vuoden vankeusrangaistuksia (esim. Helsingin käräjäoikeuden tuomio kahdeksasta törkeästä huumausainerikoksesta 12 v 9 kk vnk, vuosina 1997-1998 välitetty suuri määrä amfetamiinia, heroiniinia ja hasista, pelkästään yhdellä kerralla tuotu maahan Espanjasta 20 kiloa amfetamiinia).

Poliisin mukaan Oulun seudulla on takavarikoitu enimmillään amfetamiinia vähän yli kilon erä, valtaosin poliisin haltuun joutuvan amfetamiinin määrä on 500 g-1 kg. Hasista voidaan tavata viisikin kiloa, mutta tavanomainen määrä on 500 g-2 kg.

Mikäli jutussa on kysymys useista kiloista erityisen vaarallista huumausainetta, sen osalta ei työryhmän käsityksen mukaan voida ainakaan vielä tämänhetkisen kokemuksen mukaan määrittellä normaalin rangaistuskäytännön mukaista rangaistusta, vaan seuraamus on mitattava tapauskohtaisesti ottaen huomioon kunkin jutun erityispiirteet.

Samoin mittaamisessa voi tulla ongelmia harvemmin esiintyvien huumausaineiden osalta. Oikeuskäytäntöä on vähän muun muassa LSD:n, kokaiinin ja ekstaasin osalta.

- onko pyritty hyötymään taloudellisesti:

RHO 20.07.1998 (R98/257): amfetamiinia 70 g sekä hasista 30 g ja 100 g noin vuoden aikana, " vja, joka on riippuvainen huumeista, ei ole pyrkinyt saamaan taloudellista hyötyä rikoksestaan, hän on itse käyttänyt ostamansa amfetamiinin ja osan hasiksesta sitä myymättä tai muulla tavoin levittämättä lukuun ottamatta 100 g:n hasiserän välittämistä", rangaistusta on lievennetty (5 kk vankeutta ehdollisena).

- levittämisolosuhteet ja levittämisen kohderyhmä:

Rangaistus tulisi mitata tavanomaista ankarammin silloin, kun huumausainetta on pyritty levittämään erityisesti uusille ja nuorille käyttäjille, esimerkiksi kouluissa.

KKO:1995:43: Vastaaja oli luovuttanut hasista kymmenille henkilöille, joista osa oli 18-22 -vuotiaita ja suurin osa ei ollut vakiokäyttäjiä. Levittäminen oli tapahtunut vastaajan kahvilan tiloissa pääasiallisesti sen sulkemisajan jälkeen. Vastaajan toiminta oli ollut omiaan johtamaan useita nuorehkoja henkilöitä käyttämään huumausaineita. Hänet on ensikertalaisena tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen ottaen muun muassa huomioon huumausaineen levittämisen kohderyhmä ja muut olosuhteet.

Levittämisolosuhteet voivat lisätä rangaistusta myös silloin, jos esimerkiksi huumausaineen epäpuhtaus aiheuttaa erityistä hengen tai terveyden vaaraa tai levitetään vaarallista ainetta kertomatta, mitä se on.

Lääkeaineiden osalta rangaistusta mitattaessa ongelmana on se, että kulloinkin puheena olevan lääkeaineen ominaisuuksista, pitoisuuksista ja hinnasta on yleensä varsin vähän selvitystä. Kyse saattaa olla reseptillä myytävästä "tavallisesta" lääkkeestä, kuten esimerkiksi Diapam, tai huumevieroitukseen käytettävästä valmisteesta, kuten Subutex ja Temgesic.

Temgesic- tablettien osalta työryhmä on arvioinut, että törkeän teon täytyminen vaatii ainakin 1000 kappaletta 0,2 mg:n tai 500 kappaletta 0,4 mg:n tabletteja.

Lääkeaineiden osalta kysymyksessä on usein teko, jossa vastaaja on mennyt väärennetyn reseptin kanssa apteekkiin hakemaan lääkettä, ja syyte on väärennys ja huumausainerikos. Työryhmän käsityksen mukaan tällaisesta teosta yksittäisenä

tekona tuomitaan lähtökohtaisesti sakkoa, mikäli tekijä on pyrkinyt saamaan tavanomaisen määrän lääkeainetta omaan käyttöönsä.

6.5 Huumausainejutuissa usein esitettäviä väitteitä

Huumausainejutussa syyte usein perustuu vastaajan esitutkinna antamaan kertomukseen, joka sitten oikeudessa kiistetään. Kiistämisen perusteeksi esitetään tavallisesti, että poliisi oli painostanut kertomaan näin tai että (vieroitusoireista kärsivä) pidätetty oli myöntänyt poliisin esittämät määrät päästäkseen vapaaksi. Näissä tapauksissa syyttäjä usein kutsuu kuulustelun toimittaneen poliisin todistajaksi kertomaan kuulustelutilanteesta ja -olosuhteista.

Korkein oikeus on ratkaisussaan **KKO:2000:35** todennut olevan selvää, että tuomiota ei voida perustaa yksin tai pääasiassa syylliseksi epäillyn esitutkinna antamaan ja sittemmin peruuttamaan lausumaan. Hovioikeus oli katsonut syytteen tulleen näytetyksi vastaajan esitutkinna antaman erittäin yksityiskohtaisen kertomuksen ja kuulustelutilanteesta todistajana kuullun poliisimiehen kertomuksen perusteella. Korkein oikeus on kuitenkin todennut, ettei syyttäjä ollut esittänyt näyttöä, jonka perusteella voitaisiin luotettavasti kontrolloida vastaajan esitutkintakertomuksen oikeellisuutta, ja hylännyt syytteen näyttämättömänä.

Työryhmän käsityksen mukaan edellä selostettua KKO:n tapauksista ei voida tulkita niin, että syyte tulee tällaisessa tapauksessa aina hylätä, vaan esitutkinna annetun ja sittemmin muutetun kertomuksen merkitys asian ratkaisulle tulisi harkita tapauskohtaisesti kaiken asiassa esitetyn selvityksen perusteella. (Tätä kantaa tukee tuomio RHO 03.03.2000 R 99/569.)

Joissakin tapauksessa tulee ratkaistavaksi, onko tekoa pidettävä yhtenä rikoksena vai onko kysymyksessä monta yksittäistä rikosta, jolloin huumausaineen määrä kussakin teossa saattaa jäädä niin pieneksi, ettei niiden voida katsoa täyttävän korkean huumausainerikoksen tunnusmerkistöä.

Korkein oikeus on todennut tämän tuomiossaan **KKO:1997:117**: mikäli tekijä syöllistyy useaan samaan huumausaine-erään kohdistuvaan tekoon, esimerkiksi tuomalla ai-

netta maahan, levittämällä sitä ja käyttämällä sitä itse, tekoa olisi pidettävä vain yhtenä huumausainerikoksena. (Samoin RHO 21.12.1999, R99/406, ks. myös HE 180/92 s. 22.)

Vastaajat saattavat kiistää teon yksituumaisuuden siten, että jokaisen syyksi tulisi lukea vain hänen oma osuutensa huumausaine-erän kokonaismäärästä, jolloin tekoa ei voida huumausaineen määrä huomioon ottaen pitää törkeänä.

Oikeuskäytännössä on katsottu, että mikäli matkaan lähdetään yhdessä tarkoituksena huumausaineen hankkiminen, huumausaine hankitaan yhdessä kultakin mukana olevalta saaduilla rahoilla ja jaetaan keskenään, kysymyksessä on yksissä tuumin tehty, koko huumausaine-erää koskeva teko (**RHO 09.07.1999**, R 98/454).

Vrt. **RHO 07.07.1997** (R 97/180): Vastaajat olivat tehneet matkan yhdessä Oulusta Helsinkiin tarkoituksenaan hasiksen hankkiminen. Heidän yksituumaisuutensa matkan ja sen tarkoituksen suhteen ei riittänyt toisen vastaajan tuomitsemiseen tekijänä siltä osin, kuin hasista oli yritetty ostaa myös toisen vastaajan hallussa olleilla rahoilla tämän tarpeisiin.

Rangaistuksen lieventämisperusteena saatetaan vedota siihen, että tekijä on kiinni jäätyään edistänyt rikoksen selvittämistä kertomalla esitutkinnassa heti oman osuutensa tekoon ja tekijäkumppaneita on saatu kiinni ja tuomittu hänen antamiensa tietojen perusteella (Rikoslaki 6 luku 3 § 3 kohta).

Päätöksessä **KKO:1998:162** on katsottu, että vaikka vastaaja oli esitutkinnassa antanut sellaisia tietoja, että niiden perusteella hänen tekijäkumppaninsa oli saatu kiinni ja tuomittu törkeästä huumausainerikoksesta, hänen toimintaansa ei pidetty rangaistuksen lieventämisperusteena, koska hän oli jäätyään tullitarkastuksessa kiinni amfetamiinin hallussapidosta vasta tämän jälkeen kuulustelussa kertonut teostaan ja koska puheena olevan lainkohdan lieventämisperuste koskee vain tekijän oman rikoksen eikä muiden tekijäkumppaneiden osallisuuden selvittämistä (amfetamiinia 793,3 g, rangaistus 2 v vankeutta).

Eri mieltä oleva oikeusneuvos on tosin ollut sitä mieltä, että kysymys oli rikoksesta, joka kytkeytyy ammattimaisesti har-

joitettuun ja organisoituun kansainväliseen huumerikollisuuteen, jolloin tällaisen vakavan rikollisuuden torjumisen ja selvittämisen kannalta keskeinen merkitys on tiedon keräämisellä huumausaineiden kuljetusreiteistä, rikosten tekotavoista ja laittomaan toimintaan eri portaissa osallistuvista. Selvittämällä omaa rikostaan ja sen taustaa, vastaaja oli kartuttanut poliisin tietoja Suomeen suuntautuvasta huumeakaupasta, joten rangaistuksen lieventäminen oli perusteltua.

Huumausainerikoksen yritys rinnastetaan täytettyyn tekoon siten, että myös huumausaineen valmistamisen, levittämisen ja hankkimisen yritys rangaistaan saman rangaistusasteikon mukaan kuin täytetty teko. Tällöin tulee ratkaistavaksi, onko vastaajan toiminta edennyt sille asteelle, että hänen voidaan katsoa syyllistyneen rikoksen yritykseen. Jos yrityksen epäonnistuminen johtuu vain satunnaisista syistä, teko on rangaistava, muuten kysymyksessä on rankaisematon kelvoton yritys.

RHO 09.07.1999 (R 98/454): Vastaaja oli ostanut ainetta, joka myyjän kertoman mukaan ei ollut huumausainetta. Vastaaja oli itsekin todennut aineen huonolaatuiseksi eikä hän ollut sitä käyttänyt. Tällä perusteella huumausaineen hankinnan yritys on katsottu kelvottomaksi.

6.6 Rangaistukseen tuomitsematta jättäminen

Rikoslain 50 luvun 7 §:ssä on toimenpiteistä luopumista koskeva erityissäännös, jonka mukaan huumausaineen käytöstä ja käyttöön liittyvästä muusta rikoksesta voidaan yleisten toimenpiteistä luopumissäännösten soveltamisen lisäksi jättää rangaistus tuomitsematta, jollei teko olosuhteet kokonaisuudessaan huomioon ottaen ollut omiaan heikentämään yleistä lainkuuliaisuutta. Rangaistus voidaan jättää tuomitsematta myös silloin, jos tekijä osoittaa sitoutuneensa sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymään hoitoon.

Sosiaali- ja terveysministeriön 22.12.1994 antamassa päätöksessä n:o 1394 on määrätty ne ehdot, jotka hoidon on täytettävä, jotta sitä voitaisiin pitää edellä mainitun lainkohdan tarkoittamana hyväksyttävänä hoitona. Päätöksessä on myös määritelty ne hoitolaitokset, joissa hyväksyttävänä pidettävää hoitoa voidaan antaa. Edellytyksenä tuomitsematta jättämiselle

puheena olevan säännöksen nojalla on tällaisen laitoksen työntekijän antama todistus, että vastaaja on sitoutunut hoitoon. Säännöksen soveltaminen lienee kuitenkin suhteellisen harvinaista ja useimmiten vedottaneen vähäisen teon ollessa kyseessä yleisiin rikoslain 3 luvun 5 §:n 3 momentin mukaisiin tuomitsemattajättämisperusteisiin.

Tuomitsematta jättäminen tulee työryhmän käsityksen mukaan kysymykseen teon vähäisyyden vuoksi tapauksissa, jossa (nuori) henkilö on kerran tai pari käyttänyt vähäisen määrän huumausainetta ja käytön voidaan otaksua olleen satunnaista ja kokeilunluonteista, tekoon ei liity muuta rikollisuutta käytön rahoittamiseksi, eikä aikaisempaa vastaavanlaista rikosrekisteriä ole. Merkitystä voi olla myös käyttöpaikalla. Nykyisin syyttäjät tekevät usein tällaisissa tapauksissa syyttämättäjättämispäätöksen, jolloin aivan vähäiset teot eivät tule lainkaan käräjäoikeuden käsiteltäväksi.

Oikeusministeriössä on valmisteilla lainmuutos, jolla huumausaineen käytöstä tai hallussapidosta omaa käyttöä varten säädettäisiin erityinen rikostunnusmerkistö, jonka rikkomisesta voitaisiin tuomita sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Toteutuessaan tämä lainmuutos mahdollistaisi rangaistusmääräysmenettelyn käyttämisen vähäisemmissä huumausainerikoksissa, jolloin ne eivät enää tulisi tuomioistuimen käsiteltäviksi.

Oikeuskäytännössä edellä selostettua erityissäännöstä toimenpiteistä luopumisesta on pohdittu esimerkiksi tapauksessa **RHO 15.03.1996** (R 96/14), jossa vastaaja oli pitänyt hallussaan ja käyttänyt 2 g hasista pienissä erissä useilla kerroilla sekä viljellyt hampua idättämällä viisi marihuanan siementä. Perusteita tuomitsematta jättämiselle ei ollut.

RHO 18.08.1998 (R 98/115): Eräs vastaajista oli viljellyt kotonaan kolme Cannabis Sativa -kasvia, mutta koska hän oli antanut kasvit toisille marihuana -huumausaineena käytettäväksi eli hänen syykseen oli luettu huumausaineen luovuttaminen toiselle, tekoa ei voinut pitää kokonaisuutena arvostellen vähäisenä tai anteeksiannettavana. Toinen, vasta 16-vuotias vastaaja oli ilmoittanut teon johtuneen kokeilunhalusta ja nuoruuden ymmärtämättömyydestä ja ajattelemattomuudesta

sekä sen olleen vastalauseen vallitsevaa järjestelmää vastaan. Häntä ei kuitenkaan jätetty rangaistukseen tuomitsematta käyttökertojen lukumäärän (marihuanaa noin 30 g noin 50 käyttökerralla) ja sen vuoksi, että teko oli jatkunut yli vuoden.

6.7 Menettämisseuraamus

Rikoslain 50 luvun 6 §:n mukaan rikoksen kohteena ollut huumausaine on tuomittava valtiolle menetetyksi. Jos huumausainetta ei voida tuomita menetetyksi sen vuoksi, että se on menettämisseuraamuksen välttämiseksi kätketty tai hävitetty, vastaaja voidaan tuomita huumausaineen asemesta menettämään sen arvo joko kokonaan tai osaksi.

Menetetyksi on tuomittava myös teon tekemiseen käytetyt välineet, tarvikkeet ja aineet, joita on käytetty huumausainerikoksen tekemiseen tai sen valmisteluun tai edistämiseen taikka jotka on tähän tarkoitukseen hankittu. Säännös ei edellytä, että omaisuus on hankittu yksinomaan tai pääasiallisesti rikoksen tekemistä varten. Samoin tuomitaan menetetyksi huumausainerikoksen rahoittamiseen käytetyt varat siitä riippumatta, ovatko ne rahoittajan vai rahoituksen vastaanottajan hallussa.

Teon tuottaman hyödyn menettämisestä säädetään rikoslain 2 luvun 16 §:ssä, jonka mukaan teon tuottama taloudellinen hyöty on oikeuden vapaan harkintansa mukaan arvioitava ja tuomittava menetetyksi. Rikoksen tuottamana taloudellisena hyötynä on pidettävä sitä hyötyä, jonka rikos on tosiasiallisesti tuottanut. Menetetyksi on siten tuomittava huumausaineen myynnillä saatu voitto.

Hallitus on antanut eduskunnalle esityksen menettämisseuraamuksia koskevan lainsäädännön uudistamiseksi (HE 80/2000). Siinä ehdotetaan, että myös huumausainerikoksiin sovellettaisiin rikoslakiin otettavan uuden 10 luvun menettämisseuraamuksia koskevia yleisiä säännöksiä muilta osin, mutta nykyisen rikoslain 50 luvun 6 §:n 2 momentin säännös teossa käytettyjen välineiden, tarvikkeiden, aineiden ja rahoituksen menettämisestä säilytettäisiin asiasisällöltään muuttumattomana.

Huumausaine tuomittaisiin menetetyksi lähtökohtaisesti ehdotetun 10 luvun 5 §:n 1 momentin perusteella ja sen arvo 8

§:n mukaisesti. Arvokonfiskaatiota voitaisiin kohtuullistaa 10 §:n nojalla. Teon tuottaman hyödyn menettämiseen sovellettaisiin ehdotetun 10 luvun 2 ja 3 §:ää. Asiallisesti muutokset jäisivät vähäisiksi.

Puheena olevassa hallituksen esityksessä pohditaan nykyisin jossain määrin epäselvää kysymystä, miten hyöty tuomitaan menetetyksi, kun se on jakautunut kahdelle tai useammalle. Oikeuskäytännössä se on tuomittu menetetyksi useammalta yhteisvastuullisesti tai kultakin hänen saamansa hyödyn osalta. Esityksessä todetaan, ettei käytännössä esiintyvien tilanteiden moninaisuuden vuoksi ole katsottu perustelluksi ottaa asiasta määräystä uuteen lakiin, vaan on tarkoituksenmukaisempaa, että tuomioistuin ratkaisee tapauskohtaisesti, tuomitaanko menettämisseuraamus yhteisvastuullisesti vai ei. Ensisijaisesti hyöty tuomittaisiin menetetyksi kultakin sen mukaan, mitä hän on rikoksesta tosiasiallisesti hyötynyt. Mikäli ei olisi selvitystä siitä, miten hyöty on jakautunut, voitaisiin se tuomita menetetyksi yhteisvastuullisesti.

Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että huumausaineen myynnistä syntyneitä saamista ei voida pitää rikoksen tuottamana taloudellisena hyötynä, koska tällaista saatavaa ei voida laillisesti periä (Utriainen-Hakonen: Huumausaine-rikokset s. 129). Tämän periaatteen mukaisesti menettämisseuraamusta ei tuomittaisi, kun huumausaineen ostohinta on jäänyt velaksi. Tästä voidaan kuitenkin olla perustellusti eri mieltä.

KKO:1999:89: Huumausaineen viljelystä ja valmistamisesta aiheutuneita kustannuksia ei voitu ottaa vähennyksenä huomioon tuomittaessa rikoksen tuottama hyöty valtiolle menetetyksi.

RHO 21.12.1999 R 99/406: Vastaajien omistamaa henkilöautoa ja matkapuhelimia oli käytetty huumausainerikoksen tekemiseen. Auton arvo oli ollut 10.000 markkaa. Huomioon ottaen auton ja puhelimien arvo sekä rikoksen laatu ja sillä tavoiteltu hyöty kyseisten esineiden tuomitseminen menetetyksi ei ollut kohtuutonta.

Turun HO 24.09.1993: A oli luovuttanut B:lle huumausaineen ostamista varten rahaa 2.200 markkaa. B oli ostanut huumausainetta 225 markalla ja loppuosa rahoista oli jäänyt edelleen hänen haltuunsa huumausaineen ostamiseksi. Viimeksi mainitut rahat tuomittiin valtiolle menetetyksi.

6.8 Ilmoitus lääkelaitokselle

Huumausaineasetuksen 14 §:n mukaan, jos joku tuomitaan rangaistukseen rikoslain 50 luvussa tarkoitettusta rikoksesta, tuomioistuimen on toimitettava lääkelaitokselle jäljennös asiaa koskevasta päätöksestä. (Osoite on Lääkelaitos, PL 55, 00301 Helsinki.)

6.9 Lähteet

Huumausainerikosten rangaistustaulukko 15.12.1999 (liite 3)

Lausunto ekstaasi- nimisestä huumausaineesta (liite 3)

Lausunto LSD:n ominaisuuksista, vaikutuksista, käytöstä ja haitallisuudesta (liite 3)

Lausunto kokaiinin terveystaustavaihteluista (liite 3)

Lääkelaitoksen luettelo huumausaineina pidettävistä lääkevalmisteista, joilla on lääkelaitoksen myöntämä voimassa oleva myyntilupa 17.05.1999 (Dno 708/45/99)¹

Sosiaali- ja terveysministeriön päätös hyväksyttävästä hoidosta huumausainerikoksissa 22.12.1994 n:o 1394¹

Huumausainesanastoa (liite 3)

Käräjätuomari Kari Lapin muistio 15.02.1999¹

Hallituksen esitys 180/1992

Hallituksen esitys 80/2000

¹ Ei liitetty painettuun raporttiin. (Toim.huom.)

7. TODISTELUN JOHTAMINEN (UUSI)

Työryhmän 2/2000 raportti

Työryhmän jäsenet:

Käräjätuomari Seppo Karvonen,
puheenjohtaja
Hovioikeudenneuvos Ritva Supponen
Käräjätuomari Keijo Ala-Kojola
Käräjätuomari Hannu Kauppala
Käräjätuomari Jyrki Kiviniemi
Käräjätuomari Pekka Louhelainen
Käräjätuomari Paula Ramstedt
Käräjätuomari Maija-Liisa Riepula
Käräjätuomari Markku Stenfors
Käräjätuomari Irma Vähätalo
Ma käräjätuomari Ritva Keskinen
Käräjäviskaali Aimo Rabinä

7.1 Työryhmän tehtävä

Rovaniemen hovioikeus asetti 14.3.2000 lainkäytön laadun painopistealueita vuodelle 2001 valmistelevat työryhmät. Työryhmän 2 aiheena on todistelun johtaminen.

7.2 Yleistä todistelun johtamisesta

Todistelun johtamisessa on kyse sekä muodollisesta että materiaalisesta prosessinjohdosta. Molempien prosessilajien osalta todistelun johtamisesta on lukuisia yksittäisiä säännöksiä. Riita-asioiden osalta säännökset ovat oikeudenkäymiskaassa, lähinnä 5, 6 ja 17 luvuissa. Rikosasioiden osalta säännökset löytyvät oikeudenkäymiskaaren 17 luvusta ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5, 6 ja 7 luvuista. Säännökset ovat pääosin samansisältöisiä ja erot johtuvat lähinnä prosessilajeissa noudatettavista erilaisista periaatteista.

Muodollisen prosessinjohdon alaan kuuluvat määräykset todistelun vastaanottamisen selvyydestä ja järjestyksestä, taroituksenmukaisuudesta, todistelun vastaanottamisesta pääkäsittelyn ulkopuolella, todistelun vaiheistamisesta ja järjestyksestä. Keskeisiä säännöksiä ovat todistelun välittömyyttä, suullisuutta ja kirjallisen todistelun esittämistä koskevat säännökset. Keskeinen molempiin prosessilajeihin liittyvä säännös on oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 9 §:n 3 momentissa oleva säännös kontradiktorisuudesta. Asianosaiselle on suotava tilaisuus lausua mielensä jokaisesta tuomioistuimessa esitetystä todisteesta.

Materiaalisen prosessinjohdon tärkeimmät säännökset koskevat tarpeettoman todistelun epäämistä, johdattelevien kysymysten estämistä, epäselvyyksien poistamista todistajien tai asianosaisten lausumista sekä todistelun luotettavuuteen liittyvien kysymysten esittämistä.

Työryhmälle annettu aihe on laaja. Sen vuoksi työryhmä päätti jo 12.5.2000 keskittyä muutamaan keskeisimpään ongelma-kohtaan, johon todistelun vastaanottamisessa ja prosessinjohdossa tulisi keskittyä. Työn painopistealueet olivat seuraavat:

1. Tarpeettoman todistelun rajoittaminen
2. Todistelun vaiheistus ja kysymysten esittäminen todistelun vastaanottamisen eri vaiheissa
3. Kirjallisten todisteiden esittäminen ja läpikäyminen tuomioistuimessa
4. Syyttäjien, asianajajien ja todistajien informointi todistelusta

Työryhmän aiheet edellä kerrotulla tavallakin rajattuna ovat erittäin laajoja. Sen vuoksi esityksemme ei voi olla tyhjentävä. Työryhmä esittää painopistealueiden osalta keskeisiä menettelytapoja, joilla vastaanotettavan todistelun laatua voidaan parantaa.

7.3 Tarpeettoman todistelun epääminen

Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 7 §:n mukaan “jos todiste, jonka asianosainen tahtoo esittää, koskee seikkaa, joka on asiaan vaikuttamaton tai selvitetty, tahi jos näyttö on huomattavasti vähemmällä vaivalla tai kustannuksella saatavissa toisella tavoin, älköön oikeus salliko todisteen esittämistä”.

Säännös on ollut voimassa vuodesta 1948 alkaen eli ennen nykyisiä oikeudenkäyntimenettelyuudistuksia. Siitä huolimatta säännöstä sovelletaan tuomioistuimissa suhteellisen harvoin. Tuomioistuimessa otetaan edelleen varsin laajasti vastaan asiaan vaikuttamatonta todistelua tai todistelua riidattomista ja selvitetystä seikoista. Tilanne on sama molemmissa prosessilajeissa, vaikka se ilmeneekin asioiden luonteesta johtuen hieman eri tavalla. Ongelma toistuu myös hovioikeudessa, jossa todistelun viimeistään olettaisi kohdistuvan vain riittaiseen ja tarpeelliseen osaan oikeudenkäyntiä. Tarpeettoman todistelun vastaanottaminen lisää myös oikeudenkäyntikustannuksia. Laadun parantamisella olisi siten merkitystä myös asianosaisten oikeudenkäyntikuluihin.

Riita- ja rikosprosessissa ovat keinot evätä tarpeeton todistelu erilaiset. Sen vuoksi prosessilajeja käsitellään erikseen.

7.3.1 Riita-asiain oikeudenkäynti

Riita-asioiden käsittelyssä keskeinen merkitys on valmistellulla. Säännökset edellyttävät todisteiden ja todistelun kohteen (todistusteemojen) ilmoittamista jo kirjallisessa valmistelussa. Tarkoitus on, että jo kirjallisessa valmistelussa - viimeistään vastauksessa - tulisi käydä ilmi, mitkä seikat ovat riidattomia ja mitkä riitaisia. Todistelun tulee kohdistua vain riitaisiin seikkoihin. Käytännössä näin ei kuitenkaan käy. Tuomioistuimella ei ole todellisia keinoja puuttua tilanteeseen kirjallisessa valmistelussa. Tuomioistuin on tässä vaiheessa asianosaisten esitysten varassa.

Oikeudenkäymiskaaren edellyttämää todistelun rajoittamista voidaan käytännössä tehdä ensimmäisen kerran valmistelutunnossa. Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 19 § :n mukaan valmistelussa tulee selvittää muun ohessa, mistä asianosaiset ovat erimielisiä, mitä todisteita he esittävät ja mitä kullakin todisteella aiotaan näyttää toteen. Keskeistä todistelun rajoittamisen kannalta on siten selvittää, mitkä seikat ovat riidattomia ja mitkä riitaisia. Tärkein työkalu tässä on yhteenvedon laatiminen. Viimeistään valmistelutunnon lopussa ennen todistelun kartoittamista puheenjohtajan tulee tehdä yhteenvedo ja varmistaa, että on ymmärtänyt asianosaisten lausumat riidattomista ja riidanalaisista seikoista. Työryhmä korostaa sitä, että puheenjohtajan velvollisuus on sananmukaisesti todeta, mikä on riidaton ja mikä riidanalaista, ja saada siitä asiaosaisten kanta.

Tarpeettoman todistelun rajoittamisen kannalta tärkein työvaihe on todistusteeman määrittely. Tässä laadittu yhteenvedo on oivallinen työkalu. Millä tavalla todistusteeman määrittely tulisi sitten tapahtua? Mikä on puheenjohtajan rooli todistusteeman määrittelyssä vai onko sitä lainkaan? Tulisiko todistusteeman määrittely jättää pelkästään asianosaisten tehtäväksi?

Todistelun kohteen eli todistusteeman tulee olla viime kädessä riitainen oikeustositseikka eli se konkreettinen, vaatimuksen kannalta relevantti seikka. Tällainen riitainen seikka voi jakautua usein yhteen tai useampaan osateemaan. Lopullinen todistusteema on kuitenkin aina riitainen oikeustositseikka.

Hedelmällisin työtapana on, että puheenjohtaja ottaa vastuun todistusteeman määrittelystä joko määrittelemällä todistusteeman riitaisen seikan kautta, tai ainakin auttamalla asianosaisten teeman määrittelyssä. Puheenjohtajalla on lopullinen vastuu todistusteeman määrittelystä.

Sen jälkeen kun todistusteema on määritelty, asianosaisten tulee kohdistaa jokainen kirjallinen todiste ja henkilötodistelu johonkin todistusteeman. Asianosaisten tulee selvittää, että tarjottu todistelu kohdistuu teemaan ja että todistaja todella tietää teemasta. Lähtökohdaksi on otettava parhaan todistelun periaate. Asianosaisten huomiota on kiinnitettävä siihen, että esitetään kustakin teemasta paras mahdollinen todiste. Usein esimerkiksi valokuvat tai piirrookset ovat todistusarvoltaan parempia kuin henkilötodistelu. Asianosaisten avustajilta tulee edellyttää todistelun kartoittamista parhaan todistelun periaatteen mukaisesti.

Mikäli todistetta ei pystytä kohdistamaan määrättyyn teemaan, tulee se voida OK 17 luvun 7 §:n mukaisesti evätä. Tämä on tietenkin viimeisin tapa, jonka mukaisesti tuomioistuimen tulee toimia. Tärkeintä on saada asianosaiset ja heidän avustajansa toimimaan sen mukaisesti, että tarpeetonta todistelua ei nimetä. Todistelua ei tule sallia esittää seikasta, joka on selvitetty, riidaton tai asiaan vaikuttamaton. Todistelun epäämisyssä on tietenkin muistettava tasapuolisuuden periaate. Mikäli todiste evätään, tulee siitä tehdä asianmukainen päätös ja kirjata se pöytäkirjaan.

Kirjallisten todisteiden sisältö voi sinänsä olla riidaton, esimerkiksi jonkun sopimuksen sisältö. Tällainen asiakirja voi kuitenkin olla keskeisesti riidan kohteeseen liittyvä asiakirja eikä sellaisen jättäminen pois oikeudenkäyntiaineistosta voi pitää oikeana menettelytapana. Riidan kannalta keskeinen asiakirja kuuluu oikeudenkäyntiaineistoon. Sillä voi olla merkitystä henkilötodistelua vastaanotettaessa. Sen vuoksi jutun kannalta keskeisen kirjallisen asiakirjan ottaminen oikeudenkäyntiaineistoon on oikea menettelytapa. Asiakirja tulee tietenkin liittyä johonkin riitaiseen seikkaan. Asiakirjaa, joka ei selvitä mitään, ei tule ottaa vastaan. Kirjallisenkin todisteen kannalta on erittäin keskeistä, että se sidotaan johonkin todis-

tusteemaan. Jutussa ei voi olla kirjallista aineistoa, jolle todistusteemaa ei ole määritelty. Jutussa ei saa olla ns. harmaata aineistoa.

Lasten huoltoa, asumista tai tapaamisoikeutta koskevat jutut ovat myös todistelun kannalta ongelmallisia. Jutut ovat indispositiivisia, mikä toisaalta helpottaa todistelun rajoittamista. Tuomioistuimen toimintamahdollisuudet ovat tämän vuoksi parempia. Näissäkin jutuissa on erittäin tärkeää, että jutut valmistellaan kunnolla. Asianosaisten ilmoitusta siitä, että sovinnon edellytyksiä ei ole, ei tule automaattisesti hyväksyä. Sovintoon tulee pyrkiä kaikin käytettävissä olevin keinoin. Tämä johtaa useassa tapauksessa asianosaisten puheenjohtajan avulla tekemään sovintoon. Joka tapauksessa osa riidan kohteesta voidaan saada sovituksi ja siten vähentää tarvittavaa todistelua. Jutun valmistelu tämän periaatteen mukaisesti voi myös vaikuttaa sosiaalilautakunnalta pyydettyyn selvitykseen. Kysymykset, joista selvitys pyydetään, voivat vähetä. Selvityspyynnössä tulee määritellä ne kysymykset, joista selvitystä pyydetään.

Sosiaalilautakuntien antamien selvitysten käsittelytapa vaihtelee käräjäoikeuksissa. Käsittelytapaeroja on jopa eri tuomareiden välillä samassakin käräjäoikeudessa. Selvitysten laatijoita kuullaan paikoin todistajina lähes poikkeuksetta. Toisin paikoin selvitysten laatijoiden kuuleminen todistajina on poikkeuksellista. Sinänsä mitään estettä todistajana kuulemiseen ei ole, vaikkakin selvitysten laatijat suhtautuvat, ainakin paikoitain, siihen varauksellisesti. Asianosaisilta tulee saada kanta siihen, miltä osin selvitys hyväksytään riidattomasti ja miltä osin se riitautetaan. Selvityksen riitautetusta osasta voidaan sitten ottaa vastaan todistelua. Lasten huoltojutuissakin tulee todistelulle osoittaa teema. Erityisesti on huolehdittava siitä, että asiantuntijatodistaja on tuomioistuimen määräämä.

Lasten huoltojutuissa ongelmallista on ns. mielipidetodistelu. Tällä tarkoitetaan etupäässä sukulais- tai tuttavatodistelua, joka keskittyy todistajan mielipiteeseen siitä, kumpi on parempi tai huonompi huoltajaksi. Tällä tavalla kohdistettua todistelua ei tule ottaa vastaan. Todistelun tulee kohdistua tosiasioihin eikä subjektiivisiin mielipiteisiin. Tuomioistuin joutuu

joka tapauksessa selvitettyjen tosiseikkojen perusteella päättämään asian. Tältä osin tuomioistuimen tulee rohkeasti soveltaa OK 17 luvun 7 §:ää.

Merkittävä ongelma käytännössä on asiantuntijatodistelu. Tällä hetkellä riita-asioissa nimetään usein todistajia, jotka ovat jonkin alan asiantuntijoita. Tällaiset todistajat ovat pääsääntöisesti asianosaisen itsensä hankkimia asiantuntevia todistajia. Työryhmän mielestä tulevaisuudessa tulisi päästä siihen, että asiantuntija nimetään vain tuomioistuimen toimesta. Muunlaista ns. asiantuntijatodistelua tulisi pystyä karsimaan. Asia edellyttää tarkempaa pohtimista. Työryhmä esittääkin, että siihen palataan jossain myöhemmässä vaiheessa.

7.3.2 Rikosasioiden oikeudenkäynti

Rikosasioiden todistelu on akkusatorisuuden periaatteen mukaisesti syyttäjän vastuulla. Yleisesti ottaen tässä ei koettu suurempaa ongelmaa. Syyttäjät eivät yleensä nimeä tarpeetonta todistelua.

Syyttäjät määrittelevät todistusteemat usein melko yleisesti. Todistelun kohteena ei voi olla pelkästään tapahtumainkulku. Jokaisessa rikoksessahan on tapahtumainkulku eikä näin yleisesti määritellyllä todistusteemalla ole informaatioarvoa. Rikosasioissakin todistelu on kohdistettava johonkin oikeustositseikkaan tai sen avulla määriteltyyn osateemaan. Tämä tarkoittaa käytännössä todistelun kohdentamista johonkin konkreettiseen tunnusmerkistökiteijään. Tällöin teemoitus antaa asianomistajalle ja vastaajalle tietoa siitä, mihin syyttäjän todistelu kohdentuu. Sen avulla voidaan myös vaikuttaa tarpeettoman vastatodistelun karsimiseen, tai luoda siihen ainakin paremmat edellytykset.

Yksi ongelma rikosasioissa on kuulustelun tehneen poliisin kuuleminen todistajana. Tällainen todistelu tulee pääasiassa evätä. Käytännössä poliisit eivät muista edes kuulustelutilanteesta mitään. He tyytyvät vain toteamaan, että asianosainen on kertonut, kuten pöytäkirjaan merkitty. Sehän on lähtökohteisestikin selvä. Tällaisen kertomuksen näyttöarvo on mitätön. Sitä, onko asianosainen kertonut sellaista, mitä esitutkin-tapöpöytäkirjaan ei ole merkitty, ei pystytä selvittämään. Poliisi-

sitodistajien nimeämisestä tulisi syyttäjien kanssa keskustella avoimesti ja saada heidät luopumaan tavasta vapaaehtoisesti.

Rikosasioissa yksi ongelma on vastaajien vasta pääkäsittelyyn tuoma todistelu. Keskitetyn oikeudenkäynnin periaate edellyttää, että kaikki voivat valmistautua pääkäsittelyyn samoille edellytyksillä. Keskeinen kohta tässä on tieto pääkäsittelyssä esitettävästä todistelusta. Uusi todistelu on yllätyksellisyyttä, ja se aiheuttaa ongelmia.

Merkittävin parannuskeino ongelmaan on pyytää vastaajalta kirjallinen vastaus ennen pääkäsittelyä, jolloin voidaan saada tieto uudesta todistelusta. Kun haaste annetaan, on syytä käyttää sitä vaihtoehtoa, että pyydetään vastaajalta kirjallinen vastaus ennen pääkäsittelyä.

Jos uusia todistajia nimetään, tulee esitutkintaa tarvittaessa täydennyttää, jotta kaikilla olisi yhtäläinen tieto uuden todistelun sisällöstä. Tästä on keskusteltava asianajajien kanssa ja saatava heidät toimimaan tämän mukaisesti.

Poliisiin tulisi esitutkinnassa ottaa huomioon myös todisteluongelmat pääkäsittelyssä. Tyypillisin tällainen jutturyhmä on pahoinpitelyjutut. Rikospaikalla käynyt poliisipartio tai tutkija on usein puhutellut myös muita paikalla olijoita kuin esitutkinnassa kuultuja henkilöitä. Poliisilla on tietoa, onko muilla asian selvittämisen kannalta relevanttia tietoa. Tämä ei kuitenkaan näy useinkaan esitutkintakertomuksessa tai tutkimusraporteissa. Myöskään syyttäjällä ei ole läheskään aina tietoa siitä, mitä tutkinnassa on tapahtunut. Mikäli tutkija ilmoittaisi, ketä kaikkia on puhuteltu ja mitä puhuttelussa on tullut esiin, helpottaisi se tarpeettoman todistelun karsintaa tuomioistuimessa. Joka tapauksessa syyttäjällä tulisi olla asiasta tieto. Tämän asian osalta tulisi käräjäoikeuksissa ottaa yhteyttä tutkintaa suorittaviin poliiseihin ja sopia menettelytavoista.

7.4 Todistelun vaiheistus ja kysymysten esittäminen eri vaiheissa

Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 33 §:ssä on säännökset todistelun vaiheistamisesta. Lainkohdan mukaisesti todistelu tulee vaiheistaa pääkuulusteluun, vastakuulusteluun ja täydentävään kuulusteluun. Siinä on myös säännökset siitä, millaisia

kysymyksiä missäkin vaiheessa tulee tai saa esittää. OK 17 luvun 33 §:n 5 momentissa asetetaan tuomioistuimelle velvollisuus evätä asiaan kuulumattomat, eksyttävät tai muuten sopimattomat kysymykset. Säännöksen soveltamisessa on siten mitä suurimmassa määrin kysymys prosessinjohtollisesta toiminnasta.

Todistelu perustuu vapaan kerronnan periaatteelle. Kertomus tulee antaa oma-aloitteisesti ja yhtäjaksoisesti. Todistajapsykologiset tutkimukset tukevat vapaan kerronnan periaatetta. Sen avulla saadaan paras tulos siitä, mitä todellisuudessa on tapahtunut.

Todistajankuulustelun keskeisin ongelma on se, että asianosaiset eivät ole valmistautuneet kuulusteluun. Tästä syystä tehdään vääränlaisia kysymyksiä, ja usein väärässä vaiheessa.

7.4.1 Todistelun vaiheistus

Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 33 §:n 1 momentissa on pääkuulustelua koskeva säännös. Sen mukaan kuulustelun aloittaa pääsäännön mukaan todistajan nimennyt asianosainen. Pääkuulustelu perustuu vapaan kerronnan periaatteelle. Todistajan tulee oma-aloitteisesti, ja tarvittaessa hänelle esitettyjen kysymysten avulla, esittää kertomuksensa yhtäjaksoisesti. Pääkuulustelu on todistelun ensimmäinen vaihe eikä siinä ole sallittua esittää millaisia kysymyksiä tahansa. Pääkuulustelussa esitettäviin kysymyksiin palataan jäljempänä.

Vastakuulustelusta säädetään 33 §:n 2 momentissa. Sen mukaan pääkuulustelun jälkeen todistajaa kuulustelee pääsäännön mukaan todistajan nimenneen asianosaisen vastapuoli. Vastakuulustelun keskeinen ajatus on todistajan havaintojen tai kertomuksen luotettavuuteen kuuluvien seikkojen selvittäminen. Se on vastapuolelle kuuluva oikeus ja sen vuoksi siinä voidaan esittää kysymyksiä vapaammin kuin pääkuulustelussa. Esituskinnasta on puuttunut vastakuulusteluelementti. Vastakuulustelu on tästä syystä tärkeä erityisesti rikosasian vastajalle. Siinä toteutuu ihmisoikeussopimuksen edellyttämä kontradiktorisuuden periaate.

Onnistuneen vastakuulustelun avulla voidaan kontrolloida lausumien todenperäisyyttä ja paljastaa niissä olevat vääristymät.

Siten luodaan edellytykset oikealle todisteiden harkinnalle. Vastakuulustelussa voidaan kyseenalaistaa pääkuulustelussa esiin tullut todistusaineisto. Vastakuulustelun onnistuminen riippuu siitä, tietääkö kuulustelija, mitä hän aikoo saada esiin ja kuinka hän voi sen saavuttaa. Siinä punnitaan siten kuulustelijan taidot ja kyvyt. Kyselijällä pitää olla realistinen näkemys siitä, mitä vastakuulustelussa voidaan saavuttaa. Vastakuulustelua ei ole pakko tehdä. Tarkoitukseton vastakuulustelu ei hyödytä kuulustelijan päämiestä eikä koko oikeudenkäyntimenettelyä.

Täydentävä kuulustelu on todistelun kolmas vaihe ja sen aloittaa todistajan nimennyt asianosainen. Täydentävässä kuulustelussa tarkennetaan yksityiskohtia ja selvitetään vastakuulustelussa annetun kertomuksen luotettavuutta. Jos kuulusteltava on kertonut tapahtumista eri versioita, tulee selvittää, mitä kuulusteltava tarkoittaa ja miksi hän on eri vaiheissa kertonut todistelun kohteesta eri tavalla.

Tuomioistuimen velvollisuus on sekä oikeudenkäymiskaaren 6 luvun 2 a §:n että oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 6 luvun 5 §:ssä säädetyn velvoitteen mukaisesti huolehtia siitä, että todistelun vastaanotto vaiheistetaan. Mikäli syyttäjät ja asianajajat eivät ole tietoisia menettelystä, on puheenjohtajan velvollisuus informoida todistelun alussa asianosaisia.

Myös todistajalle on tarvittaessa selostettava, miten todistelu vastaanotetaan. Selostus tulee tietenkin tapahtua arkikielellä. Juridisten termien käyttö ei ole tarpeellista, kun todistajaa informoidaan.

Vaiheistuksen toimiminen vaikuttaa todisteiden arviointiin. Jos vaiheistus ei toimi, vaikeuttaa se näytön arviointia. Jos vaiheistus toimii, näytön arviointi helpottuu. Näistä syistä puheenjohtajan on huolehdittava vaiheistuksesta.

7.4.2 Pääkuulustelussa esitettävät kysymykset

Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 33 §:n 5 momentin mukaan kysymyksiä, jotka sisältönsä, muotonsa tai esittämistapansa puolesta johtavat määrätynlaiseen vastaukseen ei saa tehdä pääkuulustelussa. Johdattelevat kysymykset pääkuulustelussa

ovat kiellettyjä sen vuoksi, että ne vähentävät todistelun luotettavuutta.

Millaisia kysymyksiä pääkuulustelussa saa esittää ja millä tavalla puututaan kiellettyihin kysymyksiin. Käytäntö eri tuomioistuimissa vaihtelee. Osassa tuomioistumista ei juurikaan puututa johdatteleviin kysymyksiin eikä säännöksen tarkoitusta lainsäätäjän tarkoittamassa mielessä ole sisäistetty. Osa tuomareista suhtautuu asiaan varsin muodollisesti, mikä jäykistää helposti koko todistelun vastaanottamista. Kumpikaan toimintatapa ei varmaan ole oikea eikä johda tavoiteltuun lopputulokseen.

Pääkuulustelussa voi ja tuleekin esittää kysymyksiä. Sallittuja kysymyksiä ovat ns. avoimet valintakysymykset, jotka sisältävät kehotuksen jatkaa edelleen vapaata kerrontaa sekä täydelliset valintakysymykset, joissa todistajalla on kaikki vaihtoehdot vapaasti valittavissa. Kysymyksessä ei esitetä mitään väitettä, joka ohjaa todistajan kertomusta. Myöskin sellaiset kysymykset, joissa todistajan aikaisemmin kertomat osat sidotaan toisiinsa tai todistajaa ohjataan kertomaan todistusteemasta ovat sallittuja pääkuulustelussa. Kysymyksethän perustuvat joko todistajan antamaan informaatioon tai jo aiemmin määrättyyn todistelun kohteeseen. Sallittuja ovat myös kysymykset, joilla suodatetaan todistajan kertomuksesta informaatio, mikä ei ole todistajan omaa havaintoa tai selvitetään ympäröiviä olosuhteita.

Tuomioistuimen tulee informatiivisen prosessin johdon avulla kehottaa asianosaisia esittämään tällaisia kysymyksiä. Niiden esittämiseen tulee suorastaan yllyttää. Tällä tavalla on mahdollista saada jo pääkuulustelussa mahdollisimman täydellinen kuva siitä, mitä todistaja tietää todistelun kohteesta. Se helpottaa ja keventää sekä vastakuulustelua että täydentävää kuulustelua.

Johdattelevien kysymysten esittämistä ei pääkuulustelussa tule sallia. Niissä vastausta tarjoaa kysyjä eikä todistaja. Toimivien tapa on informoida syyttäjiä ja asianajajia jo ennen todistajan kuulustelun aloittamista. Tällä tavalla pyritään varmistamaan, että todistajan kertomusta ei tarvitse keskeyttää. Tuomioistuimella tulee kuitenkin olla valmius myös todistelun aikana

puuttua johdatteleviin kysymyksiin. Sitähän edellyttää jo edellä kerrottu lainkohta. Hyvä tapa on myös informoida syyttäjiä ja asianajajia todistelun jälkeen, missä kohdin oli ollut ongelmia ja miltä kohdin kysely ei ollut toiminut säännösten mukaisesti. Se ei pelasta enää kuullun todistajan kertomusta, mutta se voi pelastaa seuraavan todistajan kertomuksen.

7.4.3 Vastakuulustelussa esitettävät kysymykset

Melko yleinen harhaluulo on, että vastakuulustelussa voi kysyä millä tavalla tahansa. Näinhän asia ei ole. OK 17 luvun 33 §:n 5 momentin mukaan johdattelevia kysymyksiä saa tehdä vastakuulustelussakin vain silloin, kun pyritään selvittämään, missä määrin todistajan kertomus vastaa todellista tapahtumien kulkua. Sanoja ei todistajalle saa siten panna suuhun vastakuulustelussakaan. Vastakuulustelussakaan ei saa kysyä johdattelevasti sellaista, mikä ei ole tullut esiin pääkuulustelussa. Johdattelevien kysymysten esittäminen on usein huonoa kuulustelutekniikkaa.

Kuulustelijan tulee tarkkaan harkita, käyttääkö vastakuulustelussa avoimia kysymyksiä vai johdattelevia kysymyksiä. Jos tarkoituksena on saada esiin lisää informaatiota, ei johdattelevia kysymyksiä tule esittää. Jos haluaa kyseenalaistaa pääkuulustelussa sanotun, silloin voi olla syytä käyttää johdattelevia kysymyksiä. Hyvä kuulustelija asettaa johdattelevatkin kysymykset hienotunteisesti ja etenee eteenpäin askel askeleelta. Painostavien tai vaativien kysymysten esittämistä ei tule sallia.

7.4.4 Täydentävässä kuulustelussa esitettävät kysymykset

Täydentävän kuulustelun tarkoituksena on tarkistaa pääkuulustelussa ja vastakuulustelussa esiin tulleiden seikkojen yksityiskohtia. Kysymysten esittämisen osalta siinä pätevät samat säännöt kuin vastakuulustelussa. Hyvä kuulustelutekniikka edellyttää, että kysymykset eivät ole johdattelevia. Vastakuulustelussa esiin tulleen kertomuksen luotettavuutta selvitellessä johdattelevat kysymykset voivat olla tarpeellisia. Mikäli pääkuulustelu ja vastakuulustelu toimivat kohtuullisesti, jää täydentävän kuulustelun osuus vähäiseksi.

7.4.5 Kielletyt ja sopimattomat kysymykset

Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 33 §:n 5 momentin mukaan tuomioistuimen tulee evätä ilmeisesti asiaan kuulumattomat taikka eksyttävät tai muuten sopimattomat kysymykset. Lainkohta edellyttää siis, että tällaiset kysymykset estetään.

Lähtökohta on se, että pääkuulustelussa ei saa vastakuulustella todistajaa. Todistajan nimenneellä osapuolella ei ole edes oikeutta vastakuulustella todistajaa, jos vastakuulustelussa esiin tulleen johdosta ei siihen ole aihetta.

Asiaan kuulumattomilla kysymyksillä tarkoitetaan todistusteemojen ulkopuolelle meneviä kysymyksiä. Riita-asioissa riidan kohde ja todistusteemat määritellään valmistelussa ja todistelu tulee kohdistua ainoastaan ilmoitettuun todistustemaan. Käytännössä on vakiintunut kanta, että kysymyksiä saa esittää muistakin riidanalaisista kohteista, jos ilmenee, että kuultava niistä tietää. Todistusteemojen ulkopuolelle menevät kysymykset on kuitenkin jo OK 17 luvun 7 §:n säännöksen perusteella asiaan kuulumattomina evättävä. Kysymyksillä ei saa selvittää asiaa, joka ei ole oikeudenkäynnin kohteena. Sama koskee rikosasioitakin.

Kysymykset, joilla uhataan tai joissa kuultavalle esitetään vaatimuksia, ovat aina sopimattomina kiellettyjä. Myöskään loukkaavien kysymysten esittämistä ei tule sallia. Oikeudenkäynnissä on tarkoitus asianmukaisesti selvittää oikeudenkäynnin kohteen riidanalaiset seikat.

Sopimattomia kysymyksiä ovat myös sekoittavat kysymykset, joissa todistajalle esitetään useita kysymyksiä yhtä aikaa. Tällaiset kysymystyypit on hyvä poistaa jo etukäteisen informatiivisen prosessin johdon avulla. Sopimattomia kysymyksiä ovat myös sellaiset, joissa kysymys rakennetaan tietoisesti väärille faktoille.

Kysymystyyppi, johon tulee johdonmukaisesti puuttua, ovat ns. uuvuttavat kysymykset. Kysely perustuu kuultavan väsyttämiseen. Todistajalle esitetään sama kysymys eri muodoissa, jotta mieleinen vastaus saataisiin.

Kysymysten esittämisen keskeisenä ajatuksena on se, että todistajilta pyritään saamaan esiin vain todistavat faktat ja sen jälkeen tehdään faktojen luotettavuutta testaavat kysymykset.

Ruotsissa asiaa tutkinut Christian Diesen on määritellyt, millaiset kysymykset ovat huonoja ja millaiset hyviä. Huonoja kysymyksiä ovat asian ja todistajan arvioinnin kannalta epärelevantit kysymykset. Myös kysymykset, joihin ei voi vastata aiheuttamatta väärinkäsityksiä tai jotka saavat todistajan sulkeutumaan, ovat huonoja kysymyksiä. Johdattelevat kysymykset, joissa todistaja ei voi valita avoimesti vaan ainoastaan valita valmiiden vaihtoehtojen välillä, ovat huonoja kysymyksiä.

Hyvä kysymys on yksiselitteinen ja kaikkien ymmärtämä. Kysymyksellä on selvä tarkoitus ja se käsittelee vain määrättyä kohtaa prosessiaineistosta. Hyvä kysymys edellyttää selvää vastausta, estää epäselvyyksiä ja sillä on merkitystä todistajien arvioinnissa.

Todistelun aikatauluttaminen

Todistelun vastaanotto kestää usein liian kauan. Tähän on keskeisenä syynä valmistautumattomuus todisteluun. Se johtaa raskaaseen ja aikaa vievään menettelyyn. Yksi parannuskeino todistelun järkeväyttämiseen olisi todistelun aikatauluttaminen nykyistä tarkemmin. Todistajan nimenneelle asianosaiselle olisi ilmoitettava, minkä verran pääkuulusteluun on aikaa käytettävissä. Tuomioistuimien voi myös edellyttää, että aikataulusta pidetään kiinni. Menettelytapa voisi vähentää päällekkäistä kyselyä ja eri todisteluvaiheiden tarkoituksen sisäistämistä.

7.4.6 Esitutkintakertomuksen käyttö todistelussa

Rikosasioiden käsittely on Suomessa ollut perinteisesti hyvin esitutkintapainotteista. Vielä joitakin vuosia sitten hyvin yleisesti todistajaa kuultiin lukemalla esitutkintakertomus heti todistelun alussa. Menettelyä voi syystä luonnehtia äärimmäisen johdattelevaksi. Se ei ollut aikaisempienkaan säädösten mukaan sallittua. Nyt sitä voi pitää selkeästi lainvastaisena menettelytapana.

Esitutkinnalla on rikosasioissa keskeinen merkitys. Ilman hyvää esitutkintaa asioiden käsittely on ongelmallista. Käytännössä emme myöskään voi välttyä siltä, etteikö esitutkinnassa annettua kertomusta jouduta nostamaan oikeudenkäyntiaineistoksi.

OK 17 luvun 11 §:n mukaan esitutkintapöytäkirjaan merkittyä lausumaa ei saa käyttää todisteena. Esitutkintapöytäkirjaan merkityn lausuman käyttö on siten lähtökohtaisesti kielletty todistuskeino. Käytännössä merkitään jossain määrin esitutkintapöytäkirja kirjalliseksi todisteeksi. Se ei ole lainsäädäntömme mukainen menettely. Menettely ilmenee lähinnä jutuissa, joita käsitellään vastaajan ollessa poissa pääkäsittelystä. Näissäkään tilanteissa esitutkintapöytäkirja, joka on syntynyt asian tutkinnassa, ei käsitteellisesti ole kirjallinen todiste. Laillista oikeudenkäyntiaineistoa se voi olla, kun se tuomioistuimen toimesta selostetaan pääkäsittelyssä ROL 6 luvun 6 §:n 3 momentin mukaisesti.

OK 17 luvun 32 §:n 2 momentin mukaan todistajan aikaisemmin poliisiviranomaiselle antama kertomus luettakoon vain silloin, kun hän todistajanlausunnossaan poikkeaa siitä, mitä hän on aikaisemmin kertonut, tahi kun todistaja kuulustelussa selittää, että hän ei voi tai halua lausua mitään asiassa. Tällaisia tilanteita ilmenee tietenkin käytännössä. Millainen on menettely näissä tapauksissa ja missä todistelun vaiheessa se voi tapahtua?

Pääkuulustelussa ei esitutkintakertomuksen lukemista tule pääsääntöisesti sallia. Mikäli todistaja poikkeaa aikaisemmin esitutkinnassa lausumastaan, tulee esitutkintakertomus siltä osin nostaa oikeudenkäyntiaineistoksi joko vastakuulustelussa tai täydentävässä kuulustelussa. Tällöinkin tulee lukea esitutkintakertomuksesta vain se osa, joka poikkeaa pääkäsittelyssä kerrotusta. Kyse ei ole kirjallisesta todisteesta, vaan menettelytavasta, jossa lausuma nostetaan suullisuus- ja välittömyysperiaatteen mukaisesti lailliseksi oikeudenkäyntiaineistoksi. Tällainen lausuma on todisteiden arvioinnissa tasavertainen lausuma muiden suullisesti annettujen lausumien kanssa. Todistelun dokumentointi on nauhalla, eikä muu dokumentointi ole tarpeellista.

Tilanne on tietenkin ongelmallinen silloin, kun todistaja ei kerro tai halua kertoa mitään. Tällöinkin kuulustelua on pyrittävä viemään eteenpäin siten, että todistaja itse kertoo asiasta. Tuomioistuimen tulee informoida todistajaa menettelystä ja todistajan velvollisuuksista. Syyttäjän tai asianajajan pitäisi saada todistaja sisään tilanteeseen ja tällä tavoin avata todistajan muistamattomuus. Hyvin usein tämä onnistuukin taitavalla ja asianmukaisella kyselyllä. Se edellyttää kuitenkin, että syyttäjä ja asianajaja ovat kuulusteluun valmistautuneet ja tietävät, mihin pyrkivät. Tuomioistuimen ei tule siis sallia välittömästi tällaisessa tilanteessa esitutkintakertomuksen lukemista, vaan kehottaa kuulustelijaa esittämään kysymyksensä niin, että todistaja kertoo tapahtumasta oma-aloitteisesti. Esitutkintakertomuksen lukeminen on viimesijainen menettelytapa ja osoittaa epäonnistunutta kuulemistilannetta, ja mahdollisesti huonoa kyselytekniikkaa.

Mikäli kuultava ei kerro mitään, esitutkintakertomuksen lukeminen on tietenkin mainitun lainkohdan mukaan mahdollista. Lukemisen jälkeen tilanne jatkuu vastakuulustelulla, koska vastakuulustelutilannettahan ei aikaisemmin ole voinut syntyä.

7.5 Kirjallisten todisteiden esittäminen ja läpikäyminen pääkäsitellyssä

Kirjallisen aineiston esittämisessä on edelleen ongelmia. Avustajat pyrkivät usein ohittamaan kirjallisen materiaalin välillä vaivalla varsinkin silloin, jos valmistelussa on sallittu esittää todisteen sisältöä.

Riitajutuissa on tärkeää, että valmistelun päätteeksi todistelu teemoitetaan riitaisten seikkojen mukaisesti ja jokainen esitettävä kirjallinen todiste ilmoitetaan johonkin teemaan. Riitajutuissa ei saa olla ns. harmaata kirjallista aineistoa, josta ei tiedä, liittyykö se johonkin riidanalaiseen seikkaan vai ei.

Rikosjutuissa on toimittava edellä mainitun periaatteen mukaisesti. Esitutkintapöytäkirjaan liitteenä oleva materiaali on erotettava muusta esitutkinta-aineistosta, jos ne on ilmoitettu kirjalliseksi todisteeksi. Nehän voivat olla kirjallisia todisteita. Tällaisia ovat esimerkiksi erilaiset tutkimuslausunnot, piirroksiset ja muut vastaavat asiakirjat.

Tuomioistuimen tulee pääkäsittelyssä huolehtia siitä, että kaikki kirjalliset todisteet käydään läpi. Kirjallisen todisteen sisältö tulee lukea pääkäsittelyssä siltä osin kuin se halutaan lailliseksi oikeudenkäyntiaineistoksi. OK 17 luvun 8 e §:n 3 momentin mukaan se voidaan jättää lukematta vain silloin, kun sen sisältö on tuomioistuimen jäsenten tiedossa, asianosaiset siihen suostuvat ja sitä muutoinkin voidaan pitää sopivana. Rikosasioissa tällainen tilanne ei ole juuri koskaan, koska todisteen sisältö ei käytännössä voi olla lautamiesjäsenten tiedossa. Kun todisteen sisällöstä tai todistusarvosta ollaan eri mieltä, tulee se aina lukea pääkäsittelyssä. Muunlaista menettelyä ei voi pitää sopivana. Näin ollen kirjallisen todisteen lukematta jättäminen on poikkeuksellista.

Kuvatonlainen menettely varmistaa, että kirjalliset todisteet eivät jää toissijaiseen asemaan. Kirjalliseen todisteen sisältöä ei voi muuttaa. Henkilötodistajan kertomus voi sen sijaan muuttua, tai sitä voidaan muuttaa. Tätä painottaa myös professori Jyrki Virolainen KKO:2000:71 koskevassa oikeustapauskommentaarissa (Defensor Legis N:o 4/2000, s. 678). Oikeudenkäyntimenettelyssä tulee painottaa todisteita, joiden sisältöä ei voi muuttaa.

7.6 Syyttäjien, asianajajien ja todistajien informoiminen

7.6.1 Syyttäjät

Käräjäoikeuksien tulee huolehtia siitä, että syyttäjät ovat tietoisia todisteiden vastaanottotavasta. Parhaiten informointi tapahtuu käräjäoikeuksien ja syyttäjien yhteisissä tapaamisissa, joissa todistelun vastaanottamisessa esiintyviä ongelmia käsitellään ja kerrotaan, miten todisteiden vastaanotto tulisi tapahtua. Tämä on hedelmällisin ja oikeudenkäyntiä vähiten haittaava menettelytapa.

Juttukohtaisesti todisteiden vastaanottoa tulee myös käsitellä. Mikäli tarvetta on, menettelytavasta tulee informoida ennen todistelun vastaanottamista. Jutun jälkeen tulee pyrkiä keskustelemaan, missä kohdissa tuomioistuin oli havainnut ongelmia. Todistelun kesken tapahtuva informointi on viimesijainen tapa. Se voi keskeyttää tai häiritä todistajan kuule

mista. Sitäkään ei voi kuitenkaan jättää käyttämättä, jos todistelu ei toimi säädettyjen ja sovittujen menettelytapojen mukaisesti.

7.6.2 Asianajajat

Asianajajia tulee informoida samojen periaatteiden mukaan. Käräjäoikeuksien tulisi järjestää tilaisuuksia, joissa todistelun vastaanottamisesta keskustellaan. Tilaisuuden voi tietenkin järjestää samanaikaisesti syyttäjille ja asianajajille, jolloin käräjäoikeuden toiminta eri osapuolia kohtaan olisi tasapainoista.

Asianajajia käy käräjäoikeuksissa kuitenkin eri puolilta maata. Sen vuoksi menettelystä tulee informoida usein myös istuntojen yhteydessä. Asianajajien kohdalla juttukohtainen koulutus ja informointi lienee hedelmällisintä. Käytäntö on osoittanut, että menettelytapoja ei kannata pitää itsestään selvinä.

7.6.3 Todistajat

Käräjäoikeuksien on huolehdittava myös siitä, että todistajia informoidaan noudatettavasta menettelystä. Tämä helpottaa jo todistajan jännittämisen vähentämistä.

Sopivana menettelynä voidaan pitää sitä, että todistajaa informoidaan, miten todisteiden vastaanotto tapahtuu ja ketä salissa on. Todistajalle tulee tehdä selväksi, että hän ei voi viitata esitutkintaan, vaan hänen tulee kertoa todistelun kohteesta suullisesti tuomioistuimelle. Todistajalle on myös tehtävä selväksi, että hänen tulee kertoa vain omista havainnoistaan ja tiedoistaan. Jos asiasta ei tiedä, ei siitä tarvitse kertoa. Todistajan on myös tiedettävä, että havainnon epävarmuuskin on ilmaistava.

Hyvä tapa olisi jututtaa todistajaa alussa muutamalla sanalla. Se voi vapauttaa todistajaa. Tuomioistuimen ei tule myöskään sallia, että todistajaa kohdellaan epäasianmukaisesti. Sellaiseen menettelyyn tulee puuttua välittömästi. Asianajajan ei saa kohdistaa todistajaan syytteitä eikä uhkaavaa tai painostavaa menettelyä. Todistaja ei ole oikeudenkäynnissä syytettyinä.

7.7 Yhteenveto todistelun laadullisista tavoitteista

Työryhmää esittää, että käräjäoikeudet asettavat todistelun johtamisessa laadulliset tavoitteet seuraavasti.

1. Tarpeettoman todistelun epäämiseen tulee suhtautua entistä tiukemmin. Työryhmä on esittänyt kohdassa III menettelytavat, joilla tilannetta työryhmän käsityksen mukaan voi parantaa.

2. Todistelun vaiheistus ja kysymysten esittäminen on tärkeä osa jutuissa, joissa fakta-aineiston selvittämisellä on ratkaiseva merkitys. Kohdassa IV on esitetty siihen liittyviä menettelytapoja. Siinä esitettyjen periaatteiden mukaisesti tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että todistelu vaiheistetaan ja että kussakin vaiheessa esitetään vain sallittuja kysymyksiä.

3. Kirjallisen todistelun läpikäynnistä on huolehdittava. Oikeudenkäyntiaineiston laillisuutta koskevat säännökset edellyttävät sitä. Tältä osin on kyse todistelun muodolliseen prosessinjohtoon kuuluvasta asiasta, josta puheenjohtajan tulee huolehtia.

4. Syyttäjien, asianajajien ja todistajien informoiminen menettelytavoista. Todistelu ei onnistu, jos tuomioistuimien ei hoida informatiivista prosessinjohtovelvollisuuttaan. Kaikkien tulee tietää, mitä heiltä kultakin edellytetään ja odotetaan. Informoinnin lisäämisellä pääsemme siihen, että ongelmiin ei tarvitse puuttua niin usein todistelun aikana.

8. RIITA-ASIAIN VALMISTELU JA LIIKENNE- JUOPUMUSTEN RANGAISTUSKÄYTÄNTÖ (SEU- RANTA)

Työryhmän 3/2000 raportti

Työryhmän jäsenet:

Käräjätuomari, Juha Tervo
puheenjohtaja
Laamanni Lars Lindh
Laamanni Ilpo Aapola
Ma laamanni Risto Orispää
Hovioikeudenneuvos Erkki Nenonen
Käräjätuomari Kaisa Helevä-Vuoti
Käräjätuomari Yrjö Korhonen
Käräjätuomari Sirkka Ristiluoma
Käräjätuomari Jorma Korvuo
Käräjäviskaali Anna-Kaisa Marski

8.1 Työryhmä III:n loppuraportti

Työryhmän tehtävänä oli vuoden 2000 laatutavoitteista riita-asiain valmistelun ja liikennejuopumusrikosten rangaistus-käytännön yhtenäisyyden toteutumisen seuranta. Seurannan tuloksena työryhmä on laatinut kaksi erillistä loppuraporttia.

8.2 Riita-asiain valmistelun yhtenäisyyden toteutumisen seuranta

Työryhmä teki hovioikeuspiirin asianajajille kyselyn, jolla etsittiin vastauksia siihen, millä tavalla riita-asiain valmistelua menettelynä koskevan työryhmän raportissa vuonna 1999 esitetty ehdotukset ovat toteutuneet. Kyselykaavakkeita lähetettiin asianajajille 110 kappaletta, joista palautettiin 30 kappaletta, eli 27 prosenttia. Muutamista sellaisista asianajotoimistoista, joissa työskentelee useampia asianajajia, palautettiin ai-noastaan yksi "toimiston yhteinen vastaus".

Seurantaan liittyen järjestettiin Oulun käräjäoikeudessa 17.10.2000 tuomareiden ja asianajajien yhteinen koulutustilaisuus, jolloin oli mahdollista keskustella asianajajilta kyselyn tuloksena saadusta palautteesta. Tilaisuudessa esiteltiin Oulun käräjäoikeuden riita-asiain osastoryhmän tuomareiden laatimat haastehakemus- ja vastausmallit.¹ Asianajajille esitettiin toivomus, että haastehakemus ja vastaus laadittaisiin mallien mukaisesti.

Jäljempänä selostettu yhteenveto perustuu asianajajilta kyselyn kautta saatuun palautteeseen sekä koulutustilaisuudessa käytyihin keskusteluihin. Yhteenvetoon on ensimmäisenä kirjattu aikaisemman työryhmän raportista ilmenevä ehdotus vuodelta 1999, sen jälkeen kyselyn perusteella saatu tulos ja viimeisenä työryhmän oma kannanotto.

¹ Teoksen liitteenä anonymisoituna. (Toim.huom.)

8.3 Kirjallinen valmistelu

8.3.1 Haastehakemus ja sen täydennyttäminen

Ehdotus:

Oikeustositseikat on esitettävä erillään tapahtumaselostuksesta.

Kyselyn tulos:

Suurin osa asianajajista ilmoitti pyrkivänsä esittämään oikeustositseikat erillään tapahtumaselostuksesta.

Työryhmän kannanotto:

Haastehakemukset, joissa oikeustositseikkoja ei ole esitetty erillään tapahtumaselostuksesta, ovat edelleen aika yleisiä. Parannusta on tapahtunut. Ehdotus ei ole vielä kaikilta osin toteutunut.

Myös vaatimuksen oikeudellinen peruste tulee esittää jo haastehakemuksessa.

Ehdotus:

Haastehakemusta tulee aina täydennyttää, jos vastaaja ei sen perusteella pysty antamaan yksilöityä ja perusteltua vastausta. Täydennyskehotuksen tulee olla yksilöity. Täydennystä on vaadittava ainakin, jos oikeustositseikat puuttuvat tai ne ovat yksilöimättömiä, jos oikeustositseikat ovat jäsentymättömiä tai ne ovat keskenään ristiriitaisia tai todisteita ei ole ilmoitettu.

Kyselyn tulos:

Täydennyttäminen on ollut poikkeuksellista.

Työryhmän kannanotto:

Pääsääntöisesti haastehakemuksissa ei ole ollut sellaisia puutteita, että täydennyttämistä olisi jouduttu vaatimaan. Täydennyttämisen tuleekin olla poikkeuksellinen toimenpide silloin, kun haastehakemuksessa oleva puute ei ole muulla tavoin korjattavissa. Jos puute on sellainen, ettei se estä vastaajan vastauksen antamista, se ehditään korjata vielä suullisen valmistelun istunnossa.

8.3.2 Kirjallinen vastaus ja sen täydentäminen

Ehdotus:

Vastauksesta tulee ilmetä vastustamisen peruste.

(näyttöväite, oikeusväite tai vastatosisekkäväite) samoin kuin se, mitkä kantajan ilmoittamista oikeustosisekoista ovat riidattomia.

Kyselyn tulos:

Suurin osa asianajajista ilmoitti pyrkivänsä laatimaan vastaukset ehdotuksen mukaisesti.

Työryhmän kannanotto:

Vastauksia, joita ei ole laadittu ehdotuksen mukaisesti, esiintyy melko runsaasti. Parannusta on tapahtunut. Ehdotus ei ole vielä kaikilta osin toteutunut.

Vastauksesta tulee ilmetä myös se, mitkä todistustosisekat ovat riidattomia.

Ehdotus:

Puutteellista vastausta tulee aina täydennyttää.

Kyselyn tulos:

Täydennyttäminen on ollut poikkeuksellista.

Työryhmän kannanotto:

Pääsääntöisesti vastauksissa ei ole ollut sellaisia puutteita, että täydennyttäminen olisi ollut tarpeen. Täydennyttämisen tulee olla poikkeuksellinen toimenpide silloin, kun vastauksessa oleva puute ei ole muulla tavoin korjattavissa. Usein vastauksessa oleva puute ehditään korjata vielä suullisen valmistelun istunnossa.

8.3.3 Vastausaika

Ehdotus:

Vastausaikaa ei tule määrätä pitkäksi.

Kyselyn tulos:

Yleisimmin käytetty vastausaika on ollut 2-3 viikkoa, joka on riittävä.

Työryhmän kannanotto:

Tuomioistuimet ovat käyttäneet lyhyttä vastausaikaa, joten ehdotus on toteutunut. Vastausaikaa harkittaessa asian laatu kannattaa kuitenkin ottaa huomioon.

8.3.4 Kirjallinen lausuma*Ehdotus:*

Kirjallisen lausumapyynnön käyttöön tulee suhtautua kriittisesti. Lausumapyynnön pitää olla mahdollisimman yksilöity.

Kyselyn tulos:

Asianajajista puolet ilmoitti, että kirjallisia lausumia pyydetään pääsääntöisesti, varsin usein tai ainakin joka toisessa jutussa. Lausumapyyntö on usein yksilöimätön.

Työryhmän kannanotto:

Kirjallisia lausumia pyydetään varsin runsaasti ja lausumapyyntö jätetään usein yksilöimättä. Ehdotus ei ole toteutunut riittävässä määrin. Lausuma tulee pyytää ainoastaan silloin, kun se on aivan välttämätöntä asian selvittämiseksi, ja kysymysten tulee olla tarkoin yksilöityjä.

8.3.5 Tiedonkulku tuomioistuin/asianajajat*Ehdotus:*

Tieto asiaa käsittelevästä tuomarista ja tuomioistuimelle jätetystä vastauksesta tai lausumasta tulee saada mahdollisimman pian.

Kyselyn tulos:

Tietoa asiaa käsittelevästä tuomarista ei saada riittävän ajoissa. Tuomioistuimet eivät aina toimita vastausta tai lausumaa tiedoksi toiselle osapuolelle heti niiden saavuttua tuomioistuimeen.

Työryhmän kannanotto:

Tiedonkulku on puutteellista. Ehdotus ei ole toteutunut riittävässä määrin. Asianosaisille tulee mahdollisimman pian asian vireilletulon jälkeen toimittaa ilmoitus, josta näkyy asiaa käsittelevä tuomari. Tuomioistuimelle saapunut vastaus tai lausuma tulee toimittaa tiedoksi toiselle osapuolelle heti niiden saavuttua tuomioistuimeen. Voidaan menetellä myös niin, että asianajajat toimittavat vastauksen tai lausuman suoraan toisen osapuolen asianajajalle ja ilmoittavat tuomioistuimelle näin tehneensä.

8.4 Suullinen valmistelu**8.4.1 Valmisteluistunnon ajankohdan määrittäminen***Ehdotus:*

Valmisteluistunnon ajankohta tulee määrätä riittävän ajoissa.

Kyselyn tulos:

Valmisteluistunto määrätään yleensä kirjallisen valmistelun päätyttyä ja riittävän ajoissa. Asianajajien toivomukset ajankohdan suhteen otetaan huomioon.

Työryhmän kannanotto:

Ehdotus on toteutunut.

Alustava aikataulu (valmisteluistunnon ja pääkäsittelyn ajankohdat) tulee pyrkiä sopimaan mahdollisimman pian ja viimeistään vastauksen antamisen jälkeen. Osa tuomareista ehdottaa alustavaa aikataulua jo haasteessa.

8.4.2 Yhteenvedon laatiminen*Ehdotus:*

Kirjallisen valmistelun pohjalta tulee laatia yhteenvedo ja sen voi lähettää asianosaisille etukäteen.

Kyselyn tulos:

Käytäntö vaihtelee huomattavasti. Yhteenvedo jätetään usein tekemättä. Jos se tehdään, se toimitetaan monesti asianosaisille liian myöhään.

Työryhmän kannanotto:

Ehdotuksen mukainen menettely ei ole vielä riittävässä määrin käytössä.

Ehdotus:

Valmisteluistunnon päättyessä on pääsääntöisesti tehtävä yhteenveto vaatimuksista ja niiden perusteista.

Yhteenvedosta on käytävä ilmi riidattomat ja riitaiset seikat.

Kyselyn tulos:

Yhteenveto laaditaan lähes aina.

Työryhmän kannanotto:

Menettely on muotoutunut ehdotuksen mukaiseksi.

Asianosaisille on tärkeää saada nähtäväkseen ensimmäisen valmisteluistunnon pöytäkirja ennen mahdollista jatkettua valmisteluistuntoa.

8.4.3 Valmisteluistuntojen määrä*Ehdotus:*

Valmisteluistuntoja tulee pitää pääsääntöisesti vain yksi.

Kyselyn tulos:

Valmisteluistuntoja pidetään pääsääntöisesti kaksi.

Työryhmän kannanotto:

Ehdotuksen mukainen menettely ei ole tältä osin toteutunut.

Suurimmassa osassa jutuista yksi valmisteluistunto ei riitä vaan tarvitaan toinen jatkettu valmisteluistunto, josta on muodostunut lähes pääsääntö.

Asianajajat ilmoittivat jatkettun valmisteluistunnon tarpeen saattavan johtua seuraavista syistä:

-päämies ei ole läsnä valmisteluistunnossa ja sovintoneuvotteluja ei ole sen vuoksi mahdollista käydä,

-uusiin todisteisiin tai yhteenvedoon tutustuminen saattaa vaatia lisää aikaa,

-jatkettu valmisteluistunto on tarpeen jonkin seikan täsmentämiseksi ja välittömän pääkäsittelyn mahdollistamiseksi,

-asia elää suullisessa valmistelussa niin, että se vaatii vielä "kypsyttelyä",

-asianajajien ja tuomioistuimen aikataulujen yhteensovittaminen saattaa olla joskus vaikeaa ja prosessin johdossa on ollut puutteita.

8.4.4 Valmisteluistunnon luonne

Ehdotus:

Valmisteluistunnosta ei saa muodostua pääkäsittelyn omaista oikeudenkäyntiä. Sen vuoksi asiaesittelyä ei tule sallia. Asiaesittely ja varsinainen oikeudenkäynti tapahtuvat pääkäsittelyssä.

Kyselyn tulos:

Tilanne on usein edelleenkin se, että asiaesittelyä suoritetaan jo valmisteluistunnossa.

Työryhmän kannanotto:

Ehdotuksen mukainen menettely ei ole toteutunut riittävän hyvin. Ehdotuksen mukainen menettely vaatii toisaalta asianajajilta pidättyvyyttä ja toisaalta puheenjohtajilta "jämäkkää" prosessinjohtoa.

8.4.5 Todistus ja todistusteemat

Ehdotus:

Riitaiset oikeustositseikat tulee näyttää toteen. Teema määräytyy riitaisten oikeustositseikkojen perusteella. Tarpeetonta todistelua ei tule esittää.

Kyselyn tulos:

Enemmistö kyselyyn vastanneista asianajajista oli sitä mieltä, että teemojen ilmoittamisen suhteen on menetelty ehdotuksen mukaisesti ja tarpeetonta todistelua ei esitetä.

Työryhmän kannanotto:

Ehdotus ei ole vielä toteutunut riittävässä määrin. Teemojen ilmoittamisen suhteen esiintyy epätarkkuutta. Tarpeetonta todistelua pyritään usein esittämään. Ehdotuksen mukainen menettely vaatii toisaalta asianajajilta pidättyvyyttä ja toisaalta puheenjohtajilta "jämäkkää" prosessinjohtoa.

8.5 Liikennejuopumusrikosten rangaistuskäytännön yhtenäisyyden toteutumisen seuranta

Työryhmä teki hovioikeuspiirin kaikille käräjäoikeuksille kyselyn, joka koski liikennejuopumusrikosasioissa touko- ja syyskuussa 2000 julistettuja tuomioita. Mahdollisimman oikean tuloksen saamiseksi loppuraportissa on otettu huomioon vain ne tuomiot, joissa on syyksiluettu pelkästään rattijuopumus (yhteensä 73 kpl) tai törkeä rattijuopumus (yhteensä 82 kpl).

Tuomioiden määrä käräjäoikeuksittain ja rikosnimikkeittäin:

Oulun käräjäoikeus	rattijuopumus 23 kpl törkeä rattijuopumus 17 kpl
Kemin käräjäoikeus	rattijuopumus 8 kpl törkeä rattijuopumus 13 kpl
Kuusamon käräjäoikeus	rattijuopumus 12 kpl törkeä rattijuopumus 20 kpl
Tornion käräjäoikeus	rattijuopumus 2 kpl törkeä rattijuopumus 5 kpl
Rovaniemen käräjäoikeus	rattijuopumus 17 kpl törkeä rattijuopumus 13 kpl
Kemijärven käräjäoikeus	rattijuopumus 5 kpl törkeä rattijuopumus 7 kpl
Lapin käräjäoikeus	rattijuopumus 6 kpl törkeä rattijuopumus 7 kpl

Tuomioiden määrä jäi joidenkin käräjäoikeuksien kohdalla sen verran pieneksi, että käräjäoikeuksien välistä yksityiskohtaisempaa vertailua ei ole suoritettu.

Jäljempänä selostetussa yhteenvedossa työryhmä on pyrkinyt selvittämään, ovatko käräjäoikeudet noudattaneet vuoden 1999 raportin liikennejuopumusrikoksia koskevia suosituksia.

8.5.1 Rattijuopumus (RL 23 luku 3 §)

Suositus

promillea/milligrammaa	Rangaistus
0,50-0,70/0,25-0,35	30-40 ps

Kyselyn tulos ja työryhmän johtopäätös

Tuomitut rangaistukset (kaikkiaan 25 tuomiota) vaihtelivat 20 päiväsakosta 40 päiväsakoon. Suosituksen alittaminen oli poikkeuksellista (4 tuomiota).

Suosituksista noudatetaan.

Suositus

promillea/milligrammaa	Rangaistus
0,70-1,00/0,35-0,50	40-50 ps

Kyselyn tulos ja työryhmän johtopäätös

Tuomitut rangaistukset (kaikkiaan 32 tuomiota) vaihtelivat 15 päiväsakosta 50 päiväsakoon. Suosituksen alittaminen oli poikkeuksellista (7 tuomiota).

Suosituksista noudatetaan.

Suositus

promillea/milligrammaa	Rangaistus
1,00-1,19/0,50-0,59	50-60 ps

Kyselyn tulos ja työryhmän johtopäätös

Tuomitut rangaistukset (kaikkiaan 16 tuomiota) vaihtelivat 40 päiväsakosta 60 päiväsakoon. Suosituksen alittaminen oli poikkeuksellista (1 tuomio).

Suosituksista noudatetaan.

8.5.2 Törkeä rattijuopumus (RL 23 luku 4 §)

Suositus

Promillea/milligrammaa	Rangaistus
1,20-1,50/0,60-0,75	20-30 pv vankeutta /65-90 ps

Kyselyn tulos ja työryhmän johtopäätös

Tuomitut vankeusrangaistukset (kaikkiaan 19 tuomiota) vaihtelivat 20 päivästä 30 päivään.

Tuomitut sakkorangaistukset (kaikkiaan 7 tuomiota) vaihtelivat 65 päiväsakosta 80 päiväsakoon. Suositusta noudatetaan.

Suositus

Törkeässä rattijuopumuksessa vankeusrangaistus on ensisijainen seuraamus, sakkoa tapauskohtaisesti vain ensikertalaiselle veren alkoholipitoisuuden ollessa alle 1.50 promillea.

Kyselyn tulos ja työryhmän johtopäätös

Törkeästä rattijuopumuksesta vankeusrangaistus oli ensisijainen seuraamus. Sen sijaan sakkorangaistus vaihteli käräjäoikeuksittain ja jopa saman käräjäoikeuden sisällä. Käytäntö tulisi tältä osin saada yhtenäisemmäksi.

Suositus

promillea/milligramma	Rangaistus	Tuomioiden määrä
1,50-2,00/0,75-1,00	30-60 pv vankeutta	26 kpl
2,00-2,60/1,00-1,30	60 pv-3 kk vankeutta	21 kpl
2,60-3,00/1,30-1,50	3-4 kk vankeutta	9 kpl
3,00- /1,50-	4 kk vankeutta	-

Kyselyn tulos ja työryhmän johtopäätös

Kaikki tuomitut rangaistukset olivat suosituksen mukaisia paitsi ryhmässä 2,00-2,60/ 1,00-1,30, jossa suositus alitettiin yhdessä ja ylitettiin kahdessa tuomiossa.

Suosituksista noudatetaan.

Kuudessa tuomiossa rangaistusseuraamuksena oli yhdyskuntapalvelua.

Suositus

Uusijoiden kohdalla rangaistus seuraavasta luokasta progressiivisesti.

Työryhmän toteamus

Tuomioiden perusteella ei ollut mahdollista ottaa kantaa suosituksen noudattamiseen.

Suositus

Mopoilijalle ja moottorikelkkailijalle rangaistus normaalia alemmasta luokasta (harkinta tapauskohtainen).

Työryhmän toteamus

Tuomioiden perusteella ei ollut mahdollista ottaa kantaa suosituksen noudattamiseen.

8.5.3 Oheissakko*Suositus*

Ehdollisten vankeusrangaistuksen ohella tulisi tuomita oheissakko. Sen määrä olisi 10-60 ps riippuen ehdollisen vankeusrangaistuksen pituudesta, josta se olisi noin puolet, eli 60 pv:stä 30 ps jne.

Kyselyn tulos ja työryhmän kannanotto

Käytäntö oheissakon käytön ja määrän suhteen vaihteli käräjäoikeuksittain ja jopa saman käräjäoikeuden sisällä. Käytäntö tulisi tältä osin saada yhtenäisemmäksi. Mikäli oheissakko tuomitaan, päiväsakkojen määrän tulisi olla suosituksen mukainen.

8.5.4 Ajokielto

Suositus

Rattijuopumuksissa 2-6 kk.

Törkeissä rattijuopumuksissa 5 kk -.

Erityisesti uusijoiden kohdalla tulee tuomita pitempi ajokielto.

Ajokiellon voi tuomita ehdollisena, jos esitetään selvitys ajo-oikeuden välttämättömyydestä työssä.

Kyselyn tulos ja työryhmän kannanotto

Rattijuopumusten osalta ajokieltojen pituudet noudattivat suositusta. Suositus alitettiin kahdessa tuomiossa.

Törkeän rattijuopumuksen osalta ajokiellon pituus oli pääsääntöisesti vähintään 5 kuukautta.

Suositus alitettiin viidessätoista tuomiossa.

Uusimisen vaikutusta ajokiellon pituuteen ei ollut tuomioiden perusteella mahdollista selvittää.

Ehdollista ajokieltoa käytettiin kaikissa käräjäoikeuksissa, joissakin varsin usein.

Ajokieltojen yksityiskohtaisempi selvittäminen olisi edellyttänyt, että myös perustelut niiden osalta olisivat olleet käytettävissä. Näin ei nyt ollut.

8.5.5 Päihdetutkimuskulut

Kyselyn tulos ja työryhmän kannanotto

Käytäntö sen suhteen, velvoitetaanko vastaaja korvaamaan valtiolle päihdetutkimuskulut vai jäävätkö ne valtion vahingoksi, vaihteli käräjäoikeuksittain ja jopa saman käräjäoikeuden sisällä. Käytäntö tulisi tältä osin saada yhtenäisemmäksi. Varatonta henkilöä lienee turhaa velvoittaa korvaamaan päihdetutkimuskuluja takaisin valtiolle.

9. ANASTUSRIKOSTEN JA PAHOINPITELYRIKOSTEN RANGAISTUSKÄYTÄNTÖ (SEURANTA)

Työryhmän 4/2000 raportti

Työryhmän jäsenet:

Käräjätuomari Kauko Kempainen,
puheenjohtaja
Käräjätuomari Jukka Jama
Käräjätuomari Seppo Kankkunen
Käräjätuomari Kauko Kontio
Käräjätuomari Tapani Luomaranta
Käräjätuomari Keijo Siljander
Käräjätuomari Kari Ylönen
Ma käräjätuomari Minna Leikas
Ma käräjätuomari Sinikka Siniluoto-Heikkinen
Viskaali Marianne Wagner-Prenner

9.1 Työryhmän työn lähtökohtia

Rovaniemen hovioikeuspiirin laatupäivillä 22.10.1999 esiteltiin anastusrikoksia ja luvatonta käyttöä koskevien rikosten rangaistuskäytäntöä koskeva muistio ja pahoinpitelyrikosten rangaistuskäytäntöä selvitelleen työryhmän selvitystyö. Näillä loppuraporteiksi nimetyillä loppuselvityksillä on ollut tarkoitus tuoda esiin tekijöitä, jotka edesauttaisivat muun ohella rangaistuskäytännön yhtenäistämistä edellä tarkoitettujen rikosten osalta. Loppuraportit sisältävät tietoa, joka voidaan ottaa huomioon tekoja luokiteltaessa ja rangaistuksia mitattaessa. Tiettyiltä osin näihin raportteihin sisältyy myös jonkinlaisia rangaistussuosituksia.

Tämän työryhmä IV tehtäväksi on annettu anastusrikosten ja pahoinpitelyrikosten rangaistuskäytännön yhtenäisyyden toteutumisen seuranta.

9.2 Seurantatyön toteutus

Työryhmä on suorittanut rangaistuskäytännön seurantaan pyytämällä käräjäoikeuksien rikosjuttujen puheenjohtajia toimitamaan kahdelta eri ajanjaksolta jäljennöksiä tuomioista, joista voidaan tehdä arvioita tekoluokituksen tai rangaistuksen määräämisen osalta.

Koska välillä seurantaan saatujen tuomioiden määrä näytti jäävän hyvinkin vähäiseksi, työryhmä päätti seurantatyötä täydentääkseen suorittaa kyselyn käräjäoikeuksien puheenjohtajien keskuudessa syksyllä 1999 laadittujen loppuraporttien yleisestä vaikutuksesta rangaistuskäytäntöön. Tämä toteutettiin lähettämällä kysely kaikille käräjäoikeuksissa toimiville rikosjuttujen puheenjohtajille.

Työryhmän työskentelyssä asioita on valmisteltu sähköpostin ja puhelimen välityksellä ja työryhmä on kokoontunut yhden kerran.

9.3 Seurannan tulokset

9.3.1 Pahoinpitelyrikokset

Sakkoon johtaneet pahoinpitelyt

Sakkoon johtaneita tuomioita on kertynyt seurannassa 70 kappaletta. Jäljempänä näitä tuomioita käsitellään ryhmittelemällä tuomiot sakon määrän mukaisesti ja arvioimalla tyypillisten ko. ryhmään kuuluvien tekojen pääasiallisia piirteitä.

Sakkorangaistukseen, joka on vaihdellut 10 - 25 päiväsakon välillä, on johtanut tyypillisimmillään yksi tai useampi nyrkillä lyönti päähän. Lyönnit ovat aiheuttaneet yleensä pinnallisia vammoja, mutta myöskin hampaiden katkeamisia ja yksi avokämmenellä huitaisu myös tärykalvon repeämän. Tietynlaisia ääripäitä tekotavoissa kuvaa toisaalta tönäisy, jonka seurauksena on ollut kaatuminen ja toisaalta useat kasvoihin suunnatut lyönnit ja potkut pään alueelle. Tuomioissa rangaistusta alentavina seikkoina on mainittu se, ettei vastaaja ollut aikaisemmin syyllistynyt rekisteröityihin rikoksiin ja se, että asianomistajan ja vastaajan välillä oli saavutettu sopimus aiheutuneista vahingoista. Kokonaisuudessaan tähän ryhmään kuuluneita tuomioita on kertynyt 23 kappaletta.

Tuomioita, jotka ovat johtaneet 30 - 45 päiväsakon määräisen sakkorangaistuksen tuomitsemiseen, on ollut 36 kappaletta eli suurin ryhmä. Tyypillisin tällaiseen rangaistukseen johtanut teko on käsittänyt yhden tai useamman nyrkin isku kasvoihin. Lyönnit ovat aiheuttaneet yleensä vain pinnallisia vammoja. Tähän ryhmään sisältyy myös pahoinpitelyjä, joissa on esiintynyt potkimista. Pahoinpitelyissä on myös käytetty välineitä kuten kännykkää, tuhkakuppia, olutlasia ja juuresveistä. Pinnallisten vammojen lisäksi aiheutettuja vammoja ovat olleet reikä tärykalvossa, hermon katkeaminen, nenävarren murtuminen, nilkan ulkokehräsluun murtuma sekä hampaiden katkeamisia ja lohkeamisia. Tekojen kirjoa kuvaa osaltaan se, että tähän ryhmään sisältyy toisaalta yksi nyrkillä tapahtunut lyönti kasvoihin, joka on aiheuttanut pinnallisia vammoja ja toisaalta teko, jossa kaksi henkilöä on pahoinpidellyt yhtä henkilöä niin, että ensin tätä on lyöty yhden kerran nyrkillä kasvoihin, sitten toisen pitäessä kiinni toinen on potkinut raudoitetuilla

ns. turvakengillä päähän ja kasvoihin ja vielä potkittua henkilöä on lyöty kaksi kertaa kasvoihin pahoinpitelyn kuitenkaan johtamatta muihin kuin pinnallisiin vammoihin. Ryhmään sisältyy myös teko, jossa nainen on lyönyt miestä juuresveitsellä kynnärvarteen aiheuttaen leikkaushoitoa vaatineen hermon katkeamisen. Tähän ryhmään kuuluvissa tuomioissa on rangaistusta alentavina seikkoina mainittu aikaisempi rikkeettömyys, asianomistajan käyttäytyminen ja asianosaisten välillä saavutettu sopimus korvauksista.

Seuraavaan ryhmään, johon kuuluvat 50 - 60 päiväsakon tuomitsemiseen johtaneet tuomiot, on kertynyt kuusi kappaletta tuomioita, joissa yhdessä on kysymys yhteisen rangaistuksen määräämisestä kahdesta pahoinpitelystä. Tähän ryhmään kuuluvat teot sisältävät jo voimakasta väkivaltaa. Ryhmään sisältyy muun ohella potku maassa istuvan ohimoon, pullolla lyönti päähän sekä nyrkillä lyöntejä ja potkuja sisältäviä tekoja, jotka ovat johtaneet erilaisten pinnallisten lukuisten vammojen syntymiseen. Ainoa tuomioissa mainittu tekoväline on 70 senttimetrin pituinen rimanpätkä. Aiheutetuista vammoista voidaan mainita aivotärhdys ja pieni murtuma leuka- luussa.

Tuomioita, jotka ovat johtaneet 70 päiväsakon tai sitä suuremman sakkorangaistuksen määräämiseen, on kertynyt viisi kappaletta. Näistä kaksi tuomiota on yhteisiä rangaistuksia kahdesta teosta. Tekotapoina on edelleen nyrkillä lönnnit kasvoihin ja yhdessä myös tähän liittyen potkiminen eri puolille vartaloa. Pahoinpitelyn laadun perusteella arvioituna yksi vakavimmista tähän ryhmän sisältyvistä pahoinpitelyistä on tapaus, jossa aviopuolisoista mies on pahoinpidellyt vaimoan lyömällä lukuisia kertoja nyrkillä päähän, lyömällä nyrkeillä ja potkimalla eri puolille vartaloa ja puristelemalla käsivarsista. Pahoinpitely on aiheuttanut pinnallisia vammoja ja pikkusor- men sijoiltaan menon.

Vankeuteen johtaneet pahoinpitelyt

Tähän ryhmään kuuluvia tuomioita on kertynyt 22 kappaletta. Rangaistukset ovat vaihdelleet 30 päivästä kolmen kuukauden vankeusrangaistuksiin. Yhtä tuomiota lukuun ottamatta ran-

gaistukset ovat ehdollisia, eikä tässä ainoassa ehdottomaan rangaistukseen johtaneessa tuomiossakaan teon laatu ole vaikuttanut ehdottomuuteen vaan aikaisemmat vankeuteen johtaneet teot. Neljässä tuomiossa ehdollisen vankeusrangaistuksen ohella on määrätty maksettavaksi oheissakko.

Ilman aseita tapahtuneissa pahoinpitelyissä on ollut tyypillisimmillään kysymys teoista, joihin sisältyy useammanlaatuista pahoinpitelytapaa kuten lyöntejä, potkimista ja kurkusta puristamista. Päähän potkiminen jo yksistään on johtanut yhdessä tapauksessa vankeusrangaistuksen tuomitsemiseen. Tekovälineinä pahoinpitelyissä on käytetty lasista oluttuoppia, olutpulloa, rengasrautaa, pyöränlukituskettinkiä, metallirunkoista tuolia, kuorintaveistä, leipäveistä ja puukkoa.

Aiheutetut vammat ovat suurelta osin pinnallisia, mutta vammoihin sisältyy myös muun ohella nenäluun hyväasentoinen murtuma, hampaan lohkeamisia, silmän sidekalvon alainen verenpurkaus, korvan tärykalvoon aiheutunut reikä, alaleukaan luun läpi kulkenut murtuma, kylkiluiden murtuminen, kyynelkanavan vaurioituminen, oikean poskiluun murtuma ja poskiluun ja otsalohkon välisen liitoskohdan siirtymä.

Vankeusrangaistuksen tuomitsemiseen johtaneita seikkoja tuomioiden mukaan ovat olleet muun ohella aiheutetut vammat, pahoinpitelyn kohdistuminen heikompaan osapuoleen, teon tietynlainen suunnitelmallisuus, teon tapahtuminen ilman syytä ja sen yllätyksellisyys, väkivallan voimakkuus, asianomistajan raskaus, maassa makaavaan potkiminen kasvoihin ja käytetyn tekovälineen vaarallisuus.

Tekojen erilaisesta arvioinnista voi olla kysymys seuraavassa kahdessa seurantamateriaaliin sisältyvässä tuomiossa. Toisessa on tuomittu 70 päivän ehdolliseen yhteiseen vankeusrangaistukseen kahdesta pahoinpitelystä, joissa ensimmäisen teon yhteydessä on potkittu päähän ja keskivartaloon ja aiheutettu tajunnanmenetys sekä pinnallisia vammoja ja toisessa tilanteessa lyöty metallirunkoisella tuolilla päähän, mistä pinnallisten vammojen lisäksi on aiheutunut tajunnanmenetys, kyynelkanavan vaurioituminen, oikean poskiluun murtuma sekä poskiluun ja otsaluun väliseen liitoskohtaan siirtymä. Toisessa on tuomittu 60 päivän ehdottomaan vankeusrangaistukseen

pahoinpitelystä, jossa on lyöty nyrkillä kasvoihin, kuristettu kurkusta ja potkittu ylävartaloon ja aiheutettu pahoinpitelyllä pinnallisia vammoja.

Törkeät pahoinpitelyt

Näitä tuomioita on kertynyt seitsemän kappaletta, joista kolmessa on määrätty yhteinen rangaistus muiden tekojen kanssa. Ehdollisen vankeusrangaistuksen ohella ei ole tuomittu oheis-sakkoja. Yksittäisestä teosta annetut rangaistukset vaihtelevat kuudesta kuukaudesta kymmenen kuukauden vankeusrangaistuksiin. Tähän luokkaan kuuluvissa teoissa pahoinpitelyssä on aina käytetty hengenvaarallista välinettä. Viidessä tapauksessa on käytetty puukkoa tai veistä, jolla on lyöty rintakehään, vatsaan, jalkaan tai selkään. Kahdessa tapauksessa pahoinpitely on suoritettu ampumalla lähietäisyydeltä jalkaan. Vaikeita tai hengenvaarallisia vammoja teoilla ei ole yhtä tapausta lukuun ottamatta aiheutettu. Kokonaisarviointiin liittyviä tekijöitä ei tuomioissa ole yhtä tuomiota lukuun ottamatta erikseen mainittu. Tässä yhdessä tuomiossa kokonaisarvostelussa on otettu huomioon puukolla tapahtuneiden pistojen määrä, osuma-alue elintärkeiden elinten alueella ja teon ennalta-arvaamattomuus.

Työryhmän johtopäätökset

Syksyllä 1999 laaditun pahoinpitelyrikoksia koskeneen loppuraportin arvion mukaan tavallisissa sakkoon johtaneissa pahoinpitelyissä rangaistukset vaihtelevat 30 - 60 päiväsakon välillä. Seurannan lopputulos vahvistaa tätä käsitystä kuitenkin niin, että pahoinpitelystä tuomitaan myös alle 30 päiväsakon rangaistuksia. Seurannan piiriin ei myöskään ole juurikaan tullut rangaistuksia, joissa sakko olisi ollut yli 70 päiväsakkoa.

Seurannan lopputulos vahvistaa sitä käsitystä, että muutamilla nyrkiniskuilla suoritettu pahoinpitely, joka on aiheuttanut ainoastaan pinnallisia vammoja, johtaa yleisemmin 30 - 45 päiväsakon määräiseen rangaistukseen. Tähän yleisimpään rangaistusryhmään sisältyy ainakin yksittäisiä tekoja, jotka tuomioissa selostettu pahoinpitelyn laatu huomioon ottaen olisivat voineet johtaa ankarampaankin rangaistukseen. Näiden yksit-

täisten tuomioiden perusteella ei kuitenkaan voida päätellä, että rangaistuskäytäntö vaihtelisi poikkeuksellisen paljon, koska tuomioissa ei välttämättä aina ole erikseen mainittu niitä tekijöitä, jotka ovat johtaneet ko. rangaistuksen määräämiseen. Kaiken kaikkiaan sakkorangaistukseen johtaneissa pahoinpitelyissä seurannan tulokset asettuvat aikaisemman loppuraportin päälinjoille.

Seurannan perusteella voidaan kuitenkin edelleen pitää keskustelun piirissä jo aikaisemmassa loppuraportissa esitetty ajatus nyrkillä tapahtuneen pahoinpitelyn vahingollisuuden ja vaarallisuuden ankarammasta arvioinnista. Samalla tavalla myöskin lienee tarpeen kiinnittää huomiota korkeampien sakkorangaistusten käyttämismahdollisuuteen, mikäli verrattain vakavista teoista sakkorangaistus katsotaan vielä riittäväksi seuraamukseksi.

Linjanvedossa sakkorangaistuksen ja vankeusrangaistuksen välillä on selvästi nähtävissä, että aikaisemmassa loppuraportissa esiin tuotu ajatus vankeusrangaistukseen tuomitsemisesta potkimalla tapahtuneesta pahoinpitelystä on ainakin osaltaan muodostunut käytännöksi. Lisäksi myöskin ilman aseita tapahtunut voimakas pahoinpitely, johon ei sisälly potkimista, on johtanut vankeusrangaistuksen määräämiseen. Toisaalta päähän potkienkin suoritettuja pahoinpitelyitä on vielä katsottu sakolla sovitettaviksi. Ehdolliseen vankeusrangaistukseen muutamissa tuomioissa liittyvä oheissakko on selvästi tapauskohtaiseen arviointiin liittyvä eikä sen osalta voida luoda mitään erityisiä tuomitsemiseen liittyviä yleisiä kriteereitä. Seurantatyö ei ole tuonut esiin muutoinkaan sellaisia tekijöitä, joiden perusteella aikaisemman loppuraportin linjojen tarkistus tai täydentäminen olisi tarpeellista.

Törkeiden pahoinpitelyjen osalta seurantaan saatujen tuomioiden lopputulos tukee ajatusta rangaistusten asettumisesta verrattain lähelle minimirangaistusta. Tuomioihin johtaneet teot edustanevat myös tyypillisiä tähän tekoryhmään kuuluvia rikoksia. Toisaalta tuomioiden vähäisestä lukumäärästä johtuen ei voida tehdä kuitenkaan sellaista päätelmää, ettei tuomioissa rangaistusta mitattaessa otettaisi riittävästi huomioon kunkin pahoinpitelyrikoksen vahingollisuutta ja vaarallisuutta ja siitä

ilmenevää tekijän syyllisyyttä. Mikäli törkeän pahoinpitelyn rangaistusminimiä tullaan nostamaan, on mielenkiintoista seurata, aiheuttaako tämä painetta törkeysarvioinnin muuttamiseen.

9.3.2 Anastusrikokset

Näpistys ja varkaus

Tuomioista ilmenee muun ohella, että 2.395 markan arvoisten vaatteiden anastaminen liikkeestä aukioloaikana ei ole ollut omaisuuden arvosta johtuen kokonaisuutena arvioiden vähäinen teko. Samoin lompakon anastamista, jossa oli ollut erilaisia kortteja ja asiapapereita, ei ole katsottu näpistykseksi, koska esineiden katoaminen on ollut omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa asianomistajalle. Näpistykseenä ei myöskään ole pidetty alle 1.000 markan rahamäärän anastamista toisen asunnolla oleskelun aikana ja anastuksen tapahtuessa lompakosta. Tässä viimeksi mainitussa tuomiossa asianomistajien iällä tai muilla vastaavilla seikoilla on voinut arvioinnissa olla merkitystä, mikä ei kuitenkaan ilmene tuomiosta.

Varkauden yrityksiä koskevia tuomioita seurannassa on kertynyt kuusi kappaletta. Kolmessa näistä on tuomittu yrityksestä vankeusrangaistus. Kahdessa tapauksessa teko on ehtinyt edetä vasta ikkunan särkemiseen ja yhdessä tapauksessa kioskissa on kerätty kahteen jätessäkkiin usean tuhannen markan arvosta omaisuutta. Toinen alkuvaiheeseen jäänyt teko on kohdistunut ravintolaan ja toinen asuntoon tarkoituksena varastaa arvotavaraa. Viimeksi mainitussa tapauksessa vahinkoa on aiheutunut noin 5.000 markkaa. Tässä tapauksessa seuraamusharkinnassa ovat vaikuttaneet aikaisemmat rikosrekisterimerkinnot ja teon kokonaisarviointi. Sakkorangaistukseen ovat johtaneet päiväsaikaan kaupasta tapahtunut noin 3.800 markan arvoisen omaisuuden anastusyritys ja kauppaan kohdistunut, oluen anastukseen tarkoituksessa tapahtunut teko, joka on päättynyt ikkunan rikkomiseen jalan loukkaannuttua sisälle yritettäessä. Myöskin nuoren henkilön auton sisällä olevaan omaisuuteen kohdistunut anastusyritys, kun autoon on menty omilla avaimilla, on tuonut sakkorangaistuksen.

Varkausrikoksia koskevia käräjäoikeuksien tuomioita on kertynyt 20 kappaletta. Sakkorangaistukset vaihtelevat 20 päiväsakosta 60 päiväsakkoon. 30 päiväsakon rangaistuksiin on muun muassa johtanut murtautuminen huoltoasemalle, jossa omaisuutta ja rahaa on saatu runsaat 850 markkaa, murtautuminen ravintolaan, josta on saatu viinaa ja makeisia noin 500 markan arvosta ja lukitusta autosta ilman vahinkoja tapahtunut kolmen kasetin ja 50 markan anastaminen. 40 - 55 päiväsakoa määräisiin seuraamuksiin on johtanut muun ohella 3.200 markan anastaminen apteekin kassasta aukioloaikana sekä asuntoon ja kioskiin murtautuen tehdyt anastukset, kun anastetun omaisuuden arvo ei ole ollut merkittävä. Seuraamukseen, joka vaihtelee välillä 60 - 70 päiväsakkoa, on johtanut muun ohella 4.000 markan arvoisen omaisuuden anastaminen lukitsemattomasta autosta, josta anastuksesta on myös aiheutunut 4.000 markkaa vahinkoa, noin 2.380 markan arvoisen omaisuuden anastaminen kuormalavalta ja siivoojan kymmeniä kertoja tapahtunut rahan ja ruokatarvikkeiden anastaminen omaisuuden ollessa yhteisarvoltaan noin 5.000 markkaa.

Vankeuteen on puolestaan johtanut muun ohella auton tavara-tilan kansi särkemällä toteutettu yhteisarvoltaan noin 4.000 markan arvoisten soittimien ja levyjen anastus. Myöskin useat erillisiksi teoiksi katsotut maastopolkupyörien myyntiä varten tapahtuneet anastukset ovat johtaneet yhteiseen vankeusrangaistukseen. Vankeuteen on johtanut myös anastus, jossa on kaksi kertaa peräkkäin, ensimmäisellä kerralla murtautuen, tunkeuduttu kouluun. Anastetun omaisuuden arvo on ollut noin 5.000 markkaa ja paikkojen rikkomisen on aiheuttanut vahinkoja noin 6.600 markkaa. Vankeusseuraamukseen johtavina perusteina ovat olleet tekotapa, kaksi käyntiä kohteessa, aiheutuneet vahingot ja se, että kohde on tekijöiden tietten ollut tyhjillään, joten teko on ollut helppo toteuttaa.

Varkaus ja törkeä varkaus

Rovaniemen hovioikeuden käytännöstä on löytynyt kolme tapusta, joissa on osaltaan ollut kysymys varkauden ja törkeän varkauden rajanvedosta. Yhdessä tuomiossa (R 00/300/604) tekijä on tuomittu törkeästä varkaudesta, kun anastetun omaisuuden arvo on ollut noin 35.000 markkaa. Hovioikeus on hy-

väksynyt kärjääoikeuden perustelut, joiden mukaan teon rikosoikeudelliseen arviointiin oli johtanut tekotapa (murtautuminen) ja anastuksen kohteena ollut erittäin arvokas omaisuus.

Toisessa tuomiossa (R 99/75/434) 22.405 markan arvoisen omaisuuden anastusta on pidetty varkautena, koska kohteena ei ole ollut erittäin arvokas omaisuus. Rangaistuksen mittaamisessa on tämän teon osalta otettu huomioon asianomistajalle aiheutetut työkustannukset ja työn keskeytymisestä aiheutunut huomattava taloudellinen vahinko ja lisäksi teon suunnitelmallisuus ja ostajan järjestäminen anastetulle omaisuudelle. Yhdelle vastaajista tämä anastusteko on ollut ainoa, ja se on johtanut hovioikeudessa neljän kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen.

Kolmannessa tapauksessa (R 00/168/669) hovioikeus on katsonut, ettei asuttuun asuntoon murtautumisenä voitu pitää sitä, että murtokohteesta tai sen läheltä löydettyä avainta hyväksi käyttäen tunkeudutaan asuntoon. Seuraamusharkinnassa on kuitenkin kiinnitetty huomiota siihen, että rikos on tehty yksityisen ihmisen kodissa, mikä on ollut omiaan herättämään uhrissa erityistä turvattomuutta ja lisäksi osa anastuksen kohteena olleesta omaisuudesta on ollut erityisen vaarallista eli kaksi kivääriä, kaksi haulikkoa ja patruunoita. Tästä ja muista teoista on tuomittu yhteinen vankeusrangaistus.

Kärjääoikeuksissa on törkeänä varkautena tuomittu murtautuen liikehuoneistoon tapahtunut anastus, jossa on viety omaisuutta (puhelimia) arvoltaan noin 67.000 markan edestä. Samoin törkeäksi varkaudeksi on katsottu 65.000 markan arvoisen moottorikelkan ja trailerin anastaminen pihapiiristä. Törkeysarvioinnissa on tuotu esiin se, että kysymys on ollut erittäin arvokkaasta omaisuudesta, omaisuuden poisviemiseksi on lisäksi vahingoitettu trailerin edessä ollutta autoa ja anastettu omaisuus on viety omakotitalon pihapiiristä.

Kavallus

Tavallisesta kavalluksesta seurantaan on tullut kaksi tuomiota, joissa rangaistus on ollut sakkoa. Kysymys on tilille erehdyksessä maksetusta 9.000 markasta ja noin 5.000 markan videolaitteen ja videonauhojen palauttamatta jättämisestä.

Kahdessa tapauksessa tekijä on tuomittu vankeusrangaistukseen. Toisessa tekijä on työntekijänä anastanut kassasta runsaat 26.000 markkaa rahaa ja elintarvikkeita 200 markan arvosta. Toisessa holhooja on anastanut holhotin osakkeita yhteensä noin 150.000 markan arvosta. Tekoa ei ole pidetty törkeänä, koska vastaaja on ollut vaikeissa taloudellisissa olosuhteissa ja kysymys on ollut suurimmaksi osaksi hänen itsensä alunperin lahjoittamasta omaisuudesta. Nämä seikat ovat olleet myös rangaistusta alentavia tekijöitä. Rangaistusta korottavia tekijöitä ovat puolestaan olleet anastetun omaisuuden suuri määrä ja teon kohdistuminen alaikäisiin.

Törkeänä kavalluksena on tuomittu runsaan puolen miljoonan varastaminen apteekin kassavaroista ja runsaan 270.000 markan anastaminen hallinnassa olleilta vastaajan isän tileiltä. Törkeäksi kavallukseksi on katsottu myös vastuunalaisen yhtiömiehen yhtiöstä ennen konkurssiin asettamista suorittama noin 92.000 markan anastus. Teko on katsottu törkeäksi nimenomaan varojen määrän ja teon suunnitelmallisuuden johdosta.

Työryhmän johtopäätökset

Seurantaan tulleiden tuomioiden vähäisyyden vuoksi vallitsevasta käytännöstä ei voida tehdä luotettavia päätelmiä. Syksyllä 1999 laaditussa loppuraportissa varkausrikosten osalta tuotiin esiin anastuksen kohteena olevan omaisuuden arvojen merkitys arvioitaessa rangaistuslajia. Lähtökohtaisesti yli 8.000 markan arvoisen omaisuuden anastaminen tyyppitapauksessa johtaisi vankeusrangaistukseen samoin kuin murtautumistoimin suoritettu anastus omaisuuden arvon ollessa 5.000 markkaa tai sitä enemmän. Törkeän varkauden osalta arvioitiin noin 30.000 markan tai sitä arvokkaamman omaisuuden anastamisen voivan muodostaa perusteen tuomita törkeästä varkaudesta.

Edellä käsitellyt tuomiot eivät varkausrikosten osalta poikkea aikaisemmassa loppuraportissa esitetyistä suuntaviivoista. Varkauden yritysten osalta muutamat seurantaan tulleet tapaukset voivat antaa viitteitä siitä, että rangaistusseuraamukset samankin laatuissa jutuissa saattavat poiketa toisistaan. Joka tapauksessa anastusyrityksen kohteena olleella omaisuudella

näyttäisi olleen merkitystä rangaistuslajia valittaessa riippumatta siitä, miten pitkälle rikoksen yritys on edennyt. Tapaus-ten vähäisyyden vuoksi teon ja rangaistuslajin välillä olevasta yhteydestä ei voida tehdä pitemmälle meneviä johtopäätöksiä.

Kun syksyllä 1999 tehty loppuraportti kavallusten osalta arvioi, että nämä rikokset johtavat yleensä lievempiin rangaistuksiin kuin omaisuusmäärältään vastaavat varkausrikokset, kertyneen materiaalin voidaan katsoa tukevan tätä ajatusta eivätkä nämä tapaukset poikkea aikaisemman loppuraportin sisällöstä tässä suhteessa. Pitemmälle menevien johtopäätösten tekeminen ei ole mahdollista tuomioiden vähäisyyden vuoksi.

9.3.3 Luvaton käyttö

Kahdessa tapauksessa auton luvattoman käytön yrityksestä on tuomittu sakkorangaistus, vaikka autolle käynnistysyrityksessä on jonkin verran aiheutettu vahinkoa. Auton luvattomasta käytöstä on nuoria henkilöitä tuomittu sakkorangaistukseen. Lisäksi kahdessa tuomiossa on tuomittu sakkorangaistukseen täysi-ikäinen henkilö. Toisessa auto on saatu käyntiin oven lukitus avaamalla ja apuvälineitä hyväksi käyttäen käynnistämällä ja toisessa, jossa auto on ollut useamman päivän käytössä, auto on käynnistetty virtalukon johdot yhdistämällä. Ensiksi mainitussa teossa sakkorangaistus on ollut 80 päiväsakkoa ja toisessa 30 päiväsakkoa.

Vankeusrangaistuksiin on johtanut muun ohella yhden yön aikana tapahtunut käyttö, jossa auto on saatu avaimella käyttöön ja auto on käytön aikana vaurioitunut, ja yhden päivän aikana tapahtunut käyttö, jossa auto on murtautumalla sekä ohjauslukko ja virtalukon suojeus rikkomalla saatu käyttöön. Edelleen yhdessä tuomiossa vankeusrangaistusta on nimenomaan perusteltu sillä, että autoon on murtauduttu, mikä on aiheuttanut vahinkoa.

Lieväksi luvattomaksi käytöksi on katsottu teko, jossa jo luvattomasti käytetty ja hylätty auto on otettu toisen henkilön toimesta käyttöön, kun auton käyttöaika ja sillä ajettu matka ovat jääneet suhteellisen lyhyeksi eikä käyttämisestä ollut aiheutunut merkittävää vahinkoa eikä haittaa. Yhdessä tuomiossa, jossa yksi tekijä on tuomittu käytöstä vankeuteen, tuo-

mion mukaan lähinnä kyydissä ollut henkilö on tuomittu luvattomasta käyttämisestä sakkorangaistukseen.

Työryhmän johtopäätökset

Syksyllä 1999 laaditun loppuraportin sisällön mukaan moottoriajoneuvon luvattomasta käytöstä tulisi lähtökohtaisesti seurata vankeusrangaistus. Vaikka seurannasta on kertynyt vain muutama tuomio, voidaan rangaistuskäytännössä tältä osin nähdä jonkinlaista eroavaisuutta. Se, onko kysymys yksittäisistä poikkeuksista vai selkeistä eroavaisuuksista arvioinneissa tekojen seuraamuksen lajiin vaikuttavien tekijöiden osalta, jää tuomioiden vähäisyyden vuoksi epäselväksi. Aikaisemmassa loppuraportissa esitetyjä linjauksia ei ole kuitenkaan tarpeen muuttaa tai täydentää.

9.3.4 Yhteenvedo puheenjohtajille suunnatusta kyselystä

Kysely suunnattiin yhteensä 42 virkatuomarille ja käräjäviskaalille sekä 18 notaarille. Kyselyyn vastanneista oli 27 virkatuomareita tai käräjäviskaaleita ja 10 notaareita.

Vastaukset ensimmäiseen kysymykseen

Kysymyksen sisältö:

Miten laatupäivillä 1999 julkaistujen työryhmien tekoluokitusta ja rangaistuskäytäntöä koskevat loppuraportit ovat vaikuttaneet puheenjohtajasi annettuihin tuomioihin pahoinpitely/anastus/luvatonta käyttämisestä koskevissa rikoksissa?

Virkatuomareiden ja käräjäviskaaleiden ryhmään kuuluneista vastaajista 16 on ilmoittanut pyrkineensä ottamaan tai ottaneensa huomioon loppuraportit. Lopuistakin vastauksista ilmenee, että loppuraportin sisältöä on vertailtu omaan käytäntöön. Näiden viimeksi mainittujen vastausten mukaan loppuraporteilla sinänsä ei ole ollut merkittävää vaikutusta käytäntöön, koska vastaajat ovat jo aikaisemmin olleet loppuraporttien mukaisilla linjoilla. Keskustelu rangaistuskäytännöstä ja loppuraporteista on nähty hyödyllisenä.

Loppuraportteja on muutaman vastauksen mukaan käytetty tietynlaisena oman käytännön kontrollina ja vertailukohtana. Vastauksista käy ilmi, että raportit ovat olleet hyödyllisiä mm.

törkeysasteluokitusten välisissä rajanvedoissa ja rangaistuslajin valinnoissa. Yhden puheenjohtajan tuomitsemat sakkorangaistukset ovat ankaroituneet. Yksi vastaaja ei ole soveltanut luvattoman käytön rangaistusasteikkoa, koska se on arvioitu väärin suhteessa pahoinpitelyrikoksiin.

Osalle vastanneista notaareista loppuraporteista on ollut hyötyä anastusrikosten tekemuotojen ja tekoluokituksen arvioinnissa ja rangaistusten mittaamisessa. Kolmen vastaajan mukaan loppuraportit eivät ole vaikuttaneet mitenkään heidän työhönsä. Yksi vastaajista ei ollut saanut loppuraporttia käsiinsä, joten ei ollut siihen perehtynyt.

Vastaukset toiseen kysymykseen

Kysymyksen sisältö:

Jos em. loppuraportit eivät ole vaikuttaneet noudatettuun käytäntöön, mikä siihen on ollut syynä?

Tältä osin vastauksia on virkatuomareiden ja kärjäviskaaleiden osalta vain muutamassa kyselylomakkeessa johtuen siitä, että vastaajien enemmistö on pyrkinyt ottamaan huomioon suositukset. Jo ensimmäiseen kysymykseen esitetyn vastauksen mukaan osalla tämä huomioon ottaminen ei ole johtanut käytännön muuttumiseen, koska käytäntö on ollut ainakin lähellä aikaisemmissa loppuraporteissa esitettyä. Vastauksissa on tuotu esiin se, että aikaisemmin varkausrikoksista on jossakin kärjäoikeudessa ollut myös yksityiskohtaisempi ja täsmällisempi rangaistuksen mittaamista koskeva taulukko käytössä. Muutamassa vastauksessa on arvioitu raporttien suositusluonteisuutta ja katsottu, että loppuraportit rangaistus-suosituksiksikin ymmärrettynä ovat tarpeellisia eikä niistä ole ainakaan haittaa. Yhden vastauksen mukaan loppuraportit voisivat muodostua suosituksiksi, mikäli hovioikeuspiirin kaikki alioikeudet ja hovioikeus niitä myös soveltaisivat.

Notaareiden antamissa vastauksissa on arvioitu loppuraporttien rangaistussuositusominaisuuksia siten, että tällaiset suositukset ovat hyviä, mikäli luokitukset voidaan tehdä riittävän yksiselitteisesti. Loppuraportit ovat epävarmalle notaarille suuntaa-antavia ja ehkäisevät karkeita virhearvioita.

Vastaukset kolmanteen kysymykseen

Kysymyksen sisältö:

Millä muilla tavoin kuin seurannalla rangaistuskäytännön yhtenäisyyttä voidaan edistää?

Lukumääräisesti eniten virkatuomarit ja kärjäviskaalit ovat ehdottaneet ratkaisijoiden välisiä keskusteluita, neuvotteluja (neuvottelupäiviä) tai työryhmytyöskentelyä sekä hovioikeuspiirin kärjaoikeuksien kesken että kärjaoikeuksien sisällä. Osa vastaajista on ollut sitä mieltä, että myöskin hovioikeuden tulee olla mukana edellä tarkoitettussa yhteydenpidossa. Muutama vastaaja on katsonut myös koulutuksen olevan yksi keino rangaistuskäytännön yhtenäistämiseksi.

Hovioikeuden rangaistuskäytännön seuraamisen ja varsinkin sen hyväksymisen on arvioitu yhtenäistävän rangaistuskäytäntöä. Toisaalta yhdessä vastauksessa on todettu, että hovioikeudenkin tulisi olla linjakas omassa rangaistuskäytännössään. Myös suosituksia on esitetty yhtenä keinona. Tarve selkeyttää lainsäädäntöä yhteisen rangaistuksen määräämisen ja rangaistuksen kohtuullistamisen osalta on tullut vastauksissa esiin. Yhden vastauksen mukaan raporttien asteikkoihin ja luokitukseen kaivattaisiin lisää perusteita.

Konkreettisina ehdotuksina vastauksissa on tullut esiin muun ohella tilastointi ja täsmällisen taulukon laatiminen varkausrikosten ja muiden varallisuusrikosten rangaistuksista. Lisäksi on ehdotettu hovioikeuden pidettäväksi tilastoa tai taulukkoa tietyistä harvoin ratkaistavaksi tulevista rikoksista ja niistä tuomittavista rangaistuksista sekä lisäksi hovioikeuden ylläpitämään rangaistuskäytännön seurantasysteemiä kaikista niistä hovioikeuden rikostuomioista, joissa alioikeuden rangaistusta muutetaan.

Notaareiden vastauksissa on tuotu esiin keskustelujen ja koulutuksen ensisijainen merkitys. Lisäksi on tuotu esiin hovioikeuksien ratkaisujen ja perustelujen merkitys, tarve saattaa merkitykselliset ennakkotapaukset julkisuuteen ja keskustelun piiriin sekä tarve seurata myös valtakunnallista rangaistuskäytäntöä.

Vastaukset neljänteen kysymykseen

Kysymyksen sisältö:

Minkälainen ja kuinka usein toteutettu rangaistuskäytännön seuranta oman hovioikeuspiirisi alueella palvelisi parhaiten ratkaisutoimintaasi?

Virkatuomareiden ja kärjäviskaaleiden ryhmään kuuluvista vastaajista viisi on katsonut vuosittaisen seurannan olevan paikallaan. Viisi vastaajista on katsonut joka toinen tai kolmas vuosi toteutettavan seurannan olevan riittävän. Kolmessa vastauksessa on tullut lisäksi esiin tietynlainen jatkuvan seurannan tarve ainakin kunkin kärjäoikeuden sisällä. Kymmenen vastauksen mukaan seuranta voitaisiin toistaa 3 - 5 vuoden välein.

Seurannan toteuttamistapoina on tuotu esiin esimerkiksi vuosittainen hovioikeuden yhteenveto rangaistuksista, hovioikeuden suorittama kärjäoikeuskohtainen rangaistusseuranta muutoksenhakujutuissa, hovioikeuden vetämä keskustelu- ja koulutuspäivä, tietojen antaminen tietoverkkojen kautta, vuosittaiset tilastot ja uuden raportin laatiminen siinä vaiheessa, kun vallitsevat olosuhteet edellyttävät raportin muuttamista. Myöskin nyt toteutettu tapa on mainittu kahdessa vastauksessa.

Notaareista kaksi on katsonut seurannan tarpeelliseksi kerran vuodessa, yksi joka toinen vuosi ja yksi kolmen - neljän vuoden välein. Toteuttamistavat olisivat kysely, rangaistusten tilastointi rikostyypeittäin tai koulutuspäivät.

9.3.5 Työryhmän johtopäätöksiä kyselyn tuloksista

Syksyllä 1999 toteutettu aineiston keruu ja arviointien esittäminen loppuraporteissa on havaittu hyödylliseksi. Vaikka loppuraportteja ei pidettäisi edes suosituksina, ne ovat toimineet apuvälineinä puheenjohtajien oman linjan kontrolloinnissa. Notaareille raportit ovat antaneet tarpeellista tukea törkeysasteluokitusta arvioitaessa ja suoranaisesti rangaistuksen mittaamisessa. Vastaukset tukevat päätelmää, että rangaistuskäytäntö ainakin tietyiltä osin ja törkeysasteluokitus on kärjäoikeuksissa asettunut jo melko yhtenäiseksi. Tämä on ollut toi-

saalta odotettavissa, koska aikaisemmat loppuraportit ovat kuitenkin osaltaan vastanneet jo tuolloin vallinnutta verrattain yleistä linjaa.

Keskeisenä keinona rangaistuskäytännön yhtenäisyyden lisäämisessä on nähty käräjäoikeuksien keskinäinen ja myös hovioikeuden kanssa tapahtuva kanssakäyminen esimerkiksi neuvottelupäivien, työryhmien ja koulutuksen puitteissa. Vastauksissa on asetettu selvästi odotuksia hovioikeuden suuremmalle roolille tavoitteiden toteuttamisessa. Osaltaan on tuotu esiin hovioikeuden ratkaisut, mutta toisaalta on esitetty tilastointia ja muita vastaavia hovioikeuden toimesta tapahtuvia toimenpiteitä. Hovioikeuden resurssien puitteissa tällaisiakin vaihtoehtoja tulee pitää esillä.

Toteutettavaa seurantaa ei enemmistö vastaajista ole pitänyt tarpeellisena joka vuosi eikä edes joka toinen vuosi. Eniten on ehdotettu 3 - 5 vuoden välein tapahtuvaa seurantaa. Tämä viimeksi mainittu aikaväli vastaa myös työryhmän kantaa asiasta. Neuvottelupäiviä, työryhmätyöskentelyä ja koulutusta sen sijaan voisi olla useamminkin. Käräjäoikeuden sisäinen seuranta tulisi olla kaikkein tiiveintä.

Seurannan toteuttamistapana on noussut esiin nyt toteutetun seurantatavan rinnalle erilaiset tilastot ja taulukot. Tällaisia hovioikeuskohtaisia tilastoja olisi hyvä pyrkiä kehittämään, jolloin seuranta ehkä vaatisi vähiten työtä muutenkin jo työmäärään nähden alimitoitetulta tuomioistuinlaitoksen henkilökunnalta.

9.3.6 Työryhmän lopputteamukset

Seurantatyö nyt toteutetulla tavalla tuotti lopputuloksen hyödynnettävyyteen nähden riittävästi tuomioita lähinnä vain pahoinpitelyrikoksista. Anastusrikosten ja luvatonta käyttöä koskevien rikosten osalta on selvästi havaittavissa, että yhteisen rangaistuksen määrääminen vaikeuttaa nimenomaan rangaistuskäytäntöön liittyvää seurantatyötä. Saadun materiaalin perusteella voitaneen kuitenkin tehdä sellainen johtopäätös, ettei Rovaniemen hovioikeuspiirin käräjäoikeuksissa noudateta minkään tähän seurantaan kuuluneen tekolajin osalta huomattavasti toisistaan poikkeavia käytäntöjä. Nyt esille tullut nou-

datettu käytäntö sopii pääosin myös viimevuotisten loppuraporttien periaatteisiin ja linjauksiin.

Jonkinlaisia eroja voi olla havaittavissa esimerkiksi siinä, milloin moottoriajoneuvoon kohdistuneesta luvattomasta käytöstä tuomitaan sakkorangaistus ja milloin vankeusrangaistus. Pahoinpitelyrikosten osalta eroavaisuuksia voi olla jonkin verran siinä, kuinka ankarasti rangaistavaksi arvioidaan nyrkeillä suoritettu pahoinpitely. Myöskin rajanveto nimenomaan pahoinpitelyrikoksissa sakkorangaistukseen ja vankeusrangaistukseen tuomitsemisen välillä voi jonkin verran vaihdella.

Seurannan tulokset ja sen perusteella tehdyt johtopäätökset eivät anna aihetta edellisen syksyn loppuraporteista poikkeaviin linjanvetoihin tai näkemysten tarkistamiseen. Seurantatyö ja sen lopputulos tuo kuitenkin rikosjuttujen puheenjohtajille käyttöön materiaalia, jonka nojalla he voivat arvioida omaa tuomitsemis- ja rangaistuskäytäntöään sekä nähdä mahdollisia tarpeita muuttaa tätä käytäntöä.

Työryhmän arvion mukaan, joka arvio nojaa myös kyselyssä saatuun tulokseen, nyt toteutetun kaltaista seurantaa ei liene tarpeen toteuttaa vuosittain eikä joka toinenkaan vuosi. Seurantatyön tekemiseksi voidaan nyt toteutetun työtavan ohella tai sen sijaan pyrkiä kehittämään tilastointijärjestelmiä, joiden kautta ainakin rangaistuksen määrään liittyvästä käytännön yhtenäisyydestä voidaan saada tietoa. Mikäli seurantatyö toteutetaan tulevana vuosina seurantatyöryhmän kautta, työtapana voi olla myös seurantatyön alkaessa jo annettujen tuomioiden kerääminen tietyltä ajanjaksolta käräjäoikeuksien arkistoista.

Vaikka seurantatyö palveleekin jokaista käräjäoikeuden rikosjuttua ratkaisevaa henkilöä, seurantatyö palvelee myös hovioikeudella olevaa tavoitetta ja tehtävääkin rangaistuskäytännön yhtenäisyyden edistämiseksi. Tähän näkökantaan liittyy myös se puheenjohtajille suunnatun kyselyn tulos, jossa verrattain voimakkaasti tuotiin esiin hovioikeuden keskeinen rooli rangaistuskäytännön seurannassa ja yhteistyön kehittämisessä käräjäoikeuksien kanssa.

Lopuksi työryhmä haluaa painottaa sitä kyselyn tuloksista ilmennyttä seikkaa, että jopa vuosittain järjestettävät yhteiset tilaisuudet käräjäoikeuksien sekä hovioikeuden ja käräjäoikeuksien kesken ovat tarpeellisia. Myöskin hovioikeuspiirin alueella järjestettävä koulutus, johon käräjäoikeuksien ja hovioikeuden edustajat osallistuvat, on tarpeellista. Vaikka tämä edellä tarkoitettu toiminta ei voi eikä saakaan johtaa kaavamaiseen rangaistusten määräämisiin tämän loppuraportin tarkoittamissa tekoryhmissä, tällä toiminnalla voidaan edistää asianosaisten aseman yhdenvertaistumista, selkeyttää ja täydentää tekojen törkeysasteluokitukseen ja seuraamuksen määräämiseen liittyvää, tuomioissa näkyvää arviointia sekä antaa kullekin puheenjohtajalle ja oikeuden jäsenelle työvälineitä oman valitun rangaistuslinjan johdonmukaiseen noudattamiseen ja vertaamiseen muiden käytäntöön.

SUMMARY

Finland's northernmost court of appeal jurisdiction, consisting of the Rovaniemi Court of Appeal as a higher court and six district courts as lower courts, launched a quality project regarding the administration of justice in 1999. The aim of this quality project is to improve the quality of the work of the courts so that they can respond more effectively and with better results to the expectations of the citizens and society concerning the protection of law.

The quality project in the Rovaniemi Court of Appeal jurisdiction has and will be based on a new practice of discussion in which all the judges in the jurisdiction participate. In the future the intention is to invite other parties to the administration of justice, i.e. prosecutors, attorneys, legal aid counsels and others to participate in the discussion more extensively in those cases where the quality considerations affect their work. The representatives of the Ministry of Justice have contributed to the success of the quality project by ensuring the project and the courts in the jurisdiction have sufficient resources.

The quality project has progressed by selecting a few quality themes each year. In the selection, special attention has been paid both to the possibility of implementing the themes and to their topicality. After the selection, the themes have been dealt with in quality teams with all the justices of the district courts in the jurisdiction, representatives of the members and a rapporteur of the Court of Appeal as participants. At the annual quality seminar arranged in October or November the work of the quality teams has been taken up, and after a debate the judges have drafted their own opinion on the goals to be set for the following year. In November the Court of Appeal, the district courts and the Ministry of Justice have arranged result negotiations where these quality goals have been recorded in the agreement on result oriented management.

The implementation of the quality goals has been followed up by reporting the results in the quality seminar the following year and in the result negotiations. As early as when working on the quality themes plans have been made for the practical

implementation of the follow-up and assessment. In practice the follow-up has been based on the self-assessment of the judges and on hearing the various interest groups concerned with the administration of justice. The Court of Appeal has also monitored the implementation of its quality goals and, if necessary, given feedback in its decisions and on its website, in informal contacts and first and foremost by participating in the quality discussions of the jurisdiction.

The independence of judges, also relative to court instances, has been guaranteed in the quality work. The judges themselves select the quality themes to be discussed and make suggestions for improvement of the quality goals. No outside forces can influence the choice of the quality themes nor the goals set. The discussion between the justices is general and voluntary.

This publication contains the final reports of the quality teams presented in the quality seminars of the Court of Appeal jurisdiction in 1999 and 2000. It opens with an overview of the background of the quality project concerning the quality seminar in 1999.

The final reports discussed in the 1999 quality seminar are included in chapters 2-5 and the final reports discussed in the 2000 seminar in chapters 6-9 of the publication. The themes of the quality reports of year 1999 were 1) the sentencing practice for theft offences, 2) the sentencing practice for drunken driving, 3) the sentencing practice for assault offences and 4) preparation of civil cases as procedure. The themes of the quality reports of year 2000 were 1) the sentencing practice for drug offences, 2) the managing of production of evidence, 3) follow-up of the implementation of the quality goals for the preparation of civil cases and the sentencing practice for drunken driving and 4) follow-up of the implementation of the quality goals for the sentencing practices for theft offences and assault offences.

LIITTEET

1. Oikeustapaussuunnitelma (työryhmä 1/1999)
2. Lisäselvitys todistelukulujen korvaamisesta valtiolle (työryhmän 2/1999)
3. Huumausaine asiakirjoja (työryhmä 1/2000)
4. Haastehakemus- ja vastausmalli ⁴

⁴ Alkuperäistä Oulun kärjäoikeuden erään jutun haastehakemusta ja vastausta, joiden perusteella mallit on laadittu ei ole liitetty painettuun raporttiin.

Oikeustapausluettelo

Luetteloä käytettäessä on huomattava, että tapauksia koskevien kuvausten laatijoita on ollut useita. Laatumista koskevat kriteerit ovat saattaneet vaihdella. Kuvaukset sisältävät pelkistyyksiä. Luettelo on siis käyttökelpoinen lähinnä hakemistona. Tarkastettava erityisesti, mikä on ollut muutoksenhakuasetelma.

Varkausrikoksia

KKO 1995:51. Törkeä varkaus, 2 v ehdottomana ensikertalaiselle. Pankin palveluksessa ollut vastaaja oli noin 2,5 v:n kuluessa anastanut pankilta n 2 milj. mk:n obligaatiot. HO:ssa äänestys ehdollisuudesta. Rangaistuskysymystä, erityisesti ehdollisuutta, pohdittu KKO:n perusteluissa.

RHO 1998:0432 Yhtiöltä anastettu omaisuutta n. 25.000 mk. Ei erittäin arvokas omaisuus, varkaus ei törkeä varkaus.

RHO 1999:0397 Törkeä varkaus, anastettu "ainakin" 30.000 markan arvosta työkaluja. Asianomistajayrityksen toiminta keskeytynyt, 8 kuukautta ehdotonta, on aiempaa.

RHO1999:434 törkeä varkaus / varkaus: Anastusten kohteena kaapelia. Arvo 22.405 markkaa: ei erittäin arvokas omaisuus. Arvo 37.000 markkaa: oli erittäin arvokas omaisuus.

RHO 1998:0134 Törkeä varkaus, anastetun omaisuuden arvo 250.800 mk: 1 vuosi ja 4 kuukautta ehdotonta ensikertalaiselle, joka samalla menettänyt työpaikkansa. Perusteluista voisi päätellä, että työpaikan menetys on sinänsä lieventävä seikka, vaikka rikos olisikin kohdistunut juuri työnantajaan. Rikoksen kesto vajaat 2 vuotta. Tekijäkumppani: 1 vuosi 4 kuukautta ehdotonta, törkeä varkaus 211.200 mk ja kätkeminen 23.760 mk (ei ensikertalainen). Hovioikeudessa äänestys ehdollisuudesta. Äänestyslausemassa viittaukset KKO 1993:79, KKO 1995:51 ja KKO 1997:140.

VHO 1996:1961 Törkeä varkaus, anastettu omaisuutta 327.500 markan arvosta. Rangaistus 1 vuosi 10 kuukautta ehdotonta, so

vellettu koventamisperustetta. Avunannosta 4 kuukautta ehdollista.

VHO 1997:4 Törkeä varkaus, kateisiin jäänyt omaisuus 387.000 markkaa (kohteena ollut omaisuus myyntihinta noin 600.000 mk). Vankeutta ehdottomana, yhdistettynä muihin 1 vuosi ja 9 kuukautta (sisältää aiempia rangaistuksia 9 kuukautta).

VHO 1997:1128 Törkeä varkaus, anastettu omaisuus 189.000 markkaa. Käytetty koventamisperustetta ja yhdistetty 1 vuoteen vankeutta, yhteinen rangaistus 1 vuosi 8 kuukautta ehdotonta.

VHO 1997:1702 Törkeä varkaus, anastettu omaisuus 140.000 markkaa. 1 vuosi vankeutta ehdotonta.

VHO 1998:1510 Törkeä varkaus, anastettu omaisuus 89.000. 9 kuukautta ehdollista.

RHO 1996:1251 Tuomittu oli anastanut vahvan juopumustilan vuoksi nukahtaneen henkilön taskuista 500 mk rahaa. Tekoa ei voitu kokonaisuutena arvostellen pitää vähäisenä. 30 päiväsakkoa.

RHO 1999:165, RHO 1999:159: Törkeä varkaus: Kultasepäntuotantoliikkeen murtautumalla, anastettu omaisuus 890.000 mk. KO 2 v ehdotonta. HO alensi 1 v 6 kk:een, perusteluissa lausuttu mm; ettei rikos ollut vaarantanut ihmisten turvallisuutta eikä rikoksen toteuttamistapa osoittanut erityistä suunnitelmallisuutta, mutta toisaalta, että tekijöiden tiedossa oli ollut, että saalis on arvoltaan erityisen suuri. 19-vuotiaalle tekijäkumppanille rangaistus ehdolliseksi, vaikka ei ollut ensikertalainen ja vaikka rikos koetusaikana, painotus henkilöön liittyvillä seikoilla.

Vaasan HO 1995:1965 Törkeä varkaus, turkisliikkeestä omaisuutta yhteensä 327.500 mk:n arvosta. KO 2 v 6 kk, HO 1 v 6 kk, toisen, 21 vuotiaan ensikertalaisen osalta muutettu ehdolliseksi.

Kavallusrikoksia

RHO 5.8.1992 no 810: Postikonttorin vastaava hoitaja on ollut erityisen vastuullisessa asemassa.

RHO 1.11.1995 no 1512: Pankkitoimihenkilön on katsottu syyllistyneen törkeään kavallukseen käyttäen hyväksi erityisen vastuullista asemaa.

RHO 1997:374: Törkeä kavallus, virkavelvollisuuden rikkominen ja lievä väärennös, rangaistus 1 v 4 kk ehdollisena. Kavallettu määrä runsaat 451.000 mk. Vastaaja toiminut seurakunnan taloudenhoitajana. Ehdollisuutta perusteltu ensikertalaisuudella ja suurilla vahingonkorvauksilla, työnsaantimahdollisuuksien vaikeutumisella ja psyykkisellä terveydentilalla. Tekoaika 1992-19.4.1996. HO:ssa äänestys ehdollisuudesta.

RHO 1996:1260: Törkeä kavallus 7 kk ehdollisena, kavallettu rahamäärä runsaat 217.000 mk, asema toimitusjohtaja. Vastuunalainen asema, suuri määrä varoja. Ehdollisuutta perusteltu ensikertalaisuudella. Terveydentilaa ei ole otettu huomioon. Tekoaika 1.1.1990-30.4.1992.

RHO 1995:1512 (KKO ei muutosta): Törkeästä kavalluksesta 2 vuotta ehdotonta vankeutta ensikertalaiselle. Kavallettu määrä yli 850.000 mk, pankkitoimihenkilö. Vahingonkorvauksia tai henkilöön liittyviä syitä (varojen käyttö perheen elatukseen, huollettavia ym.) ei ole pidettävänä riittävänä syynä rangaistuksen määräämiselle ehdolliseksi. Tekoaika 1985-1992. HO:ssa äänestys ehdollisuudesta.

RHO 1992:810: Törkeä kavallus, ensikertalaiselle 1 v 2 kk ehdollista, kavallettu määrä yli 200.000 mk, palauttamatta jäänyt noin 40.000 mk. Postikonttorin vastaava hoitaja. Ehdollisuutta perusteltu ensikertalaisuuden ohella työpaikan menetyksellä, kavalluksen tapahtumisella lyhyellä aikavälillä ja paljastumisen ilmeisyydellä. Tekoaika 25.9.-28.9.1990.

RHO 1998:947: Törkeä kavallus 4 kk vankeutta ehdollisena. Kavallettu määrä 130.000 mk, työnantajalta. Tekoaika tammi-kuu 1998-22.5.1998.

RHO 1998:944: Törkeä kavallus 1 v ehdollista vankeutta ja oheissakkoa. Konkurssipesän toimitsijamies, rahamäärä 320.000 mk. Ehdollisuutta perusteltu ensikertalaisuudella, huollettavilla, suurella vahingonkorvausvelvollisuudella ja mahdollisuudella suoriutua siitä. Ankaroitavaksi on katsottu te-

kijän erityisen vastuullinen asema pesänhoitajana. Tekoaika 28.9.1990 ja 31.8.1992-9.11.1994.

RHO 1998:219: Törkeästä kavalluksesta ja kahdesta kavalluksesta 7 kk ehdollista vankeutta. Konkurssipesän pesänhoitaja, kavallettu rahamäärä 94.000 mk. Ehdollisuutta perusteltu terveydentilalla.

RHO 14.5.1996:579: Kavalluksesta 3 kk ehdollista, arvo noin 52.000 mk. Varatuomari saanut erehdyksessä osakkeita arvosuustilille, jotka myynyt.

RHO 3.6.1997:493: Kavalluksesta noin 60 päivää (arvioitu osuus) vankeutta ehdollisena. Rahastonhoitaja anastanut 1.1.-31.7.1995 mk 13.459,-. Hovioikeus lausunut, että normaalirangaistus tällaisessa tapauksessa vankeutta.

RHO 25.8.1997 no 674: Kavalluksesta 4 kk ehdollista, vahinko 30.000 mk. Kysymyksessä osamaksusopimuksen perusteella hallussa ollut omaisuus.

RHO 9.12.1998 no 940: Kavalluksesta 65 päiväsakkoa. Huoltaja käyttänyt huollettavan varoja noin 50.000 mk parin vuoden kuluessa.

RHO 2.7.1999 no 476: Törkeästä kavalluksesta 1 v 6 kk ehdollista ensikertalaiselle. Pankkitoimihenkilö anastanut runsaat 553.000 mk 16.5.1995-23.4.1997 välisenä aikana.

RHO 4.4.1996 no 425: Törkeästä kavalluksesta ja siihen liittyvistä kahdesta kirjanpitorikoksesta ja selvästi vähäisemmästä kavalluksesta 1 v 2 kk ehdollista ja oheissakkoa. Taloyhtiön isännöitsijä anastanut noin 250.000 mk, tekoaika 1986-1992.

VaaHO 1.10.1997 no 1410: Törkeästä kavalluksesta ja kahdesta kirjanpitorikkomuksesta 1 v 4 kk ehdollista. Kavallettu määrä noin 470.000 mk, tekoaika 1992-1994. Kyseessä kirjanpitäjä. Ensikertalainen, lääkärintodistus "ei kestä vankilaa".

VaaHO 7.10.1997 no 1440: Törkeästä kavalluksesta ym. vastaavista yhteensä 13 rikoksesta 1 v 7 kk vankeutta ehdottomana. Tilitoimiston pitäjä, taloyhtiön kirjanpidot. Summat 600.000 mk, 47.000 mk, 5.500 mk, 82.000 mk, 90.000 mk ja 11.000 mk. Ensikertalainen, vahingonkorvausvelvollisuus,

auttaminen rikoksen selvityksessä, mutta toisaalta rikoksen pitkäkestoisuus ja suunnitelmallisuus.

VaaHO 6.10.1998 no 1155: Törkeästä kavalluksesta 7 kk ehdollista. Konkurssipesän hoitaja ja apulainen, ensikertalainen, kavallettu määrä noin 170.000 mk.

VaaHO 8.10.1998 no 1166: Kuudesta törkeästä kavalluksesta ja kolmesta kavalluksesta, yhteensä noin 800. 000 mk, ehdollista 1 v 4 kk. Anastukset neljän vuoden kuluessa. Lieventävänä asianajajan ammatin vaikeutuminen. Kavallus 60 päivää ehdollista, asianajaja, 25. 000 mk.

LIITE 2

Todistelukulujen korvaaminen takaisin valtiolle (perusoikeusmyönteinen tulkinta)

Lainkäytön II laaturyhmä

HM 15a § 1 Jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon.

Vrt. HM 16 §

Jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa ... sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

HM 16a § 1 Julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

L valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista 16 §

Vastaajan velvoittamisesta suorittamaan valtiolle sen varoista tämän lain nojalla maksettavaksi määrätty korvaus säädetään oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 9 luvun 1 §:ssä.

Lain kriteeri...

jos todistaminen asian selvittämisen kannalta on ollut tarpeen.

ROL 9:1 § Jos vastaaja tuomitaan rangaistukseen tai muihin rikosoikeudelliseen seuraamukseen, hän on velvollinen suorittamaan valtiolle valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista annetun lain (666/1972) nojalla maksettavaksi määrättyt korvaukset sekä muut todistelusta ja oikeuslääketieteellisistä tutkimuksista esitutkinnan tai oikeudenkäynnin aikana aiheutuneet erityiset

kustannukset, jos nämä ovat olleet tarpeen asian selvittämiseksi.

Poikkeus: Milloin vastaajan velvoittaminen suorittamaan 1 momentissa tarkoitettu korvaus olisi hänen rikoksensa laatuun tai henkilökohtaisiin ja taloudellisiin oloihinsa nähden taikka muusta syystä kohtuutonta, korvausta on alennettava tai jätettävä se kokonaan tuomitsematta.

A suojaosuudesta palkan ulosmittauksessa 24.11.1989/1031, 1 §

Palkan ulosmittauksessa katsotaan velallisen tarvitsevan seuraavaan palkanmaksupäivään asti itsensä ja hänen elatuksensa varassa olevien puolisonsa sekä omien ja puolisonsa lasten ja otto-lasten elatukseen, omalta osaltaan 97 markkaa ja jokaisen edellä mainitun omaisen osalta 35 markkaa päivää kohti (suojaosuus).

RHO 392/1999

Todistelu hovioikeudessa

Kirjalliset todisteet

-Kansanterveyslaitoksen verenalkoholilaboratorion lausunto 4.6.1998

-Oikeuslääketieteellinen päihdetutkimus 22.5.1998

Hovioikeuden ratkaisu

Perustelut

Rangaistuksen mittaaminen

Nurmela ei ole aiemmin rikoksista rekisteröity. Käräjäoikeuden tuomiossa selostetuilla perusteilla hovioikeus katsoo kuten käräjäoikeuskin, ettei yleisen lainkuuliaisuuden ylläpitäminen tässä tapauksessa vaadi vankeusrangaistuksen tuomitsemista ehdottomana.

Korvausvelvollisuus valtiolle

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 9 luvun 1 § :n 2 momentin mukaan milloin vastaajan velvoittaminen korvaa-

maan takaisin valtiolle muun muassa sen varoista suoritettujen todistelukustannukset olisi hänen rikoksensa laatuun tai henkilökohtaisiin ja taloudellisiin oloihinsa nähden taikka muusta syystä kohtuutonta, korvausta on alennettava tai jätettävä se kokonaan tuomitsematta. Käräjäoikeuden tuomioon kirjatut perustelut osoittavat, että Nurmelan tulot riittävät juuri ihmisarvoisen elämän kannalta välttämättömiin menoihin ja ovat siten niin vähäiset, että jo 280 markan korvaaminen valtiolle vaarantaa hänen toimeentulonsa. Tämän vuoksi hovioikeus käräjäoikeuden tavoin katsoo, että mainittujen kulujen korvaaminen valtiolle olisi tässä tapauksessa mainitun lainkohdan tarkoittamalla tavalla Nurmelan taloudellisiin oloihin nähden kohtuutonta.

Ajokielto

Hovioikeus hyväksyy käräjäoikeuden ratkaisun.

Ratkaisu

Hovioikeuden ratkaisu on tuomiolauselmassa.

RKO 586/98 (R98/357)

Vastaajan vastaus ja perusteet

Nurmela on tunnustanut menettelleensä syytteessä kuvatulla tavalla.

Nurmela on ilmoittanut olevansa valmis yhdyskuntapalveluun.

Todistelu

Vastaaja Kari Tapani Nurmelan kertomus Kansanerveyslaitoksen lausunto 4.6.1998 Oikeuslääketieteellinen päihdetutkimus 22.5.1998

Käräjäoikeuden ratkaisun perustelut

Nurmelan tunnustuksen ja oikeuslääketieteellisen päihdetutkimuksen perusteella on selvitetty, että Nurmela on syyllistynyt siihen, mistä hänelle on rangaistusta vaadittu.

Nurmelan veren alkoholipitoisuus on ajon aikana ollut hyvin korkea. Tämä puoltaisi sitä, että Nurmelalle tulisi tuomita ehdoton vankeusrangaistus. Ajo on kuitenkin tapahtunut vähälii-

kenteisellä Simojärven länsirannantiellä. Nurmelalla on ollut tarkoitus ajaa autolla noin 2,5 kilometrin matka kotiinsa. Tässä tilanteessa yleisen lainkuuliaisuuden ylläpitäminen ei vaadi ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista.

Nurmelan bruttotulot ovat noin 2.600 markkaa kuukaudessa. Hänellä ei ole huollettavia. Nurmelan tulot riittävät ainoastaan hallitusmuodon turvaamaan välttämättömään toimeentuloon. Nurmelan tulot ovat myös pienemmät kuin velallisen elatusta turvaava palkan ulosmittauksen suojaosuus. Nurmelalle on tuomittu hänen tuloihinsa nähden tuntuva sakkorangaistus. Valtiolle päihdetutkimuksen suorittamisesta aiheutuneiden 280 markan todistelukulujen korvausvelvollisuus on näissä olosuhteissa Nurmelan taloudellisiin oloihin nähden kohtuuton.

RKO 10738/1997 (R97/450)

tuomitseminen on kuitenkin olosuhteet huomioon ottaen kohtuutonta, minkä vuoksi asetta ja ampumatarpeita ei määrätä menetetyksi valtiolle ampuma-aselain 6 §:n 1 momentin nojalla.

Palosaari ei ole hävittänyt, siirtänyt toiselle, hukannut eikä muutoinkaan menetellyt aseensa suhteen ampuma-aselain 6 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla. Aseen ja ampumatarpeiden arvoa ei siten voida eikä ole aihetta tuomita valtiolle menetetyksi.

Rangaistuksen määrääminen

Normaalirangaistus kaikista Palosaaren syyksi luetuista rikoksista on sakkorangaistus.

Palosaari on tuomittu ajalla 12.11.1981-12.8.1994 18 eri kertaa ajo-oikeudetta ajosta ja ajalla 7.8.1980 -27.10.1994 20 eri kertaa rattijuopumusrikoksesta. Palosaaren syyksi on nyt luettu kaksi eri ajo-oikeudetta ajoa ja yksi rattijuopumus, jotka ovat kaikki tapahtuneet heinä-elokuussa 1997. Ottaen huomioon nyt syyksiluettujen rikosten ja viimeisimmän aiemman tuomion välillä kulunut aika, liki 3 vuotta, Palosaaren aikaisemman ja uusien rikosten suhde ei osoita rikosten samankaltaisuudesta huolimatta ja aiemman rikollisuuden lukuisuudesta huolimatta Palosaaren ilmeistä piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä. Palosaaren ei siten sovelleta syyttäjän tarkoittamaa koventa-

misperustetta. Muutakaan aihetta vankeusrangaistuksen tuomitsemiselle ei ole olemassa.

Todistelukulut

Valtion varoista maksettujen todistelukulujen tuomitseminen Palosaaren maksettavaksi on Palosaaren taloudellisen tilanteen vuoksi kohtuuton.

Kemijärven KO

syyskuun puolessa välissä ja ilmeisessä sekavuustilassa. Karjalaisella on näin ollut lailliseen esteeseen verrattava syy poissaoloonsa.

Korvausvelvollisuus valtiolle

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan, milloin vastaajan velvoittaminen korvaamaan takaisin valtiolle muun muassa sen varoista suoritettujen todistelukustannukset olisi hänen rikoksensa laatuun tai henkilökohtaisiin ja taloudellisiin oloihinsa nähden taikka muusta syystä kohtuutonta, korvausta on alennettava tai jätettävä se kokonaan tuomitsematta.

Karjalaisen bruttotulot ovat 2.300 markkaa kuukaudessa. Hänellä ei ole huollettavia. Karjalaisen tulot riittävät ainoastaan hallitusmuodon turvaamaan välttämättömään toimeentuloon. Karjalaisen tulot ovat myös pienemmät kuin velallisen elatusta turvaava palkan ulosmittauksen suojaosuus. Valtiolle päihdetutkimuksen suorittamisesta aiheutuneiden 280 markan todistelukulujen korvausvelvollisuus on näissä olosuhteissa Karjalaisen taloudellisiin oloihin nähden kohtuuton.

Tuomiolauselma

Käräjäoikeuden tuomion lopputulos on tuomiolauselmalomakkeilla.

RHO 677/1998

Palosaari on hovioikeuden pyynnöstä vastannut syyttäjän muutoksenhakemukseen ja vaatinut, että se hylätään.

Hovioikeuden ratkaisun perustelut

Rangaistuksen mittaaminen

Hovioikeus katsoo, että Palosaaren aikaisemman rikollisuuden ja nyt kysymyksessä olevien rikosten suhde rikosten samankaltaisuuden johdosta osoittaa Palosaarella ilmeistä piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä.

Menettämisseuraamus

Ampuma-aseista ja ampumatarpeista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan ampuma-aserikokseen tai ampuma-aserikkomukseen syyllistynyt on tuomittava menettämään valtiolle ne ampuma-aseet tai -tarvikkeet, joiden osalta hän on rikkonut lakia. Jos ampuma-ase tai -tarvikkeet ovat joutuneet haltijaltaan pois rikoksella, ei niitä saa tuomita menetetyksi. Mainitun lain 6 §:n 2 momentin mukaan, jos menetetyksi tuomittava omaisuus on siirtynyt toiselle, hukattu tai hävitetty taikka jos sitä ei muusta senkaltaisesta syystä voida tuomita menetetyksi, voidaan sen arvo tai osa siitä tuomita valtiolle menetetyksi. Ilmaisuu "muusta senkaltaisesta syystä" on lisätty lakiin puolustusasiainvaliokunnan ehdotuksesta (1/1986). Valiokunnan esityksen perustelujen mukaan ilmaisu "mahdollistaa menettämisseuraamuksen tuomitsemisen omaisuuden osalta myös silloin, kun omaisuutta ei voida tuomita menetetyksi, koska se on joutunut haltijaltaan pois rikoksella".

Asiassa on epäselvää, tarkoitetaanko mainituksessa esityksessä sanalla "haltija" aseiden omistajaa vai henkilöä, jolla se on hallussa. Hovioikeus katsoo, että säännös on sisällöltään epäselvä. Sen vuoksi sitä on tulkittava Palosaaren, jonka hallussa ase on ollut, eduksi. Aseiden arvoa ei voida tuomita menetetyksi.

Päihdetutkimuskulut

Jos vastaaja tuomitaan rangaistukseen tai muuhun rikosoikeudelliseen seuraamukseen, hän on oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 9 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan velvollinen suorittamaan valtiolle valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista annetun lain (666/1972) nojalla maksettaviksi määrätty korvaukset sekä muut todistelusta ja oikeuslääkeopillisista tutkimuksista esitutkinnan tai oikeudenkäynnin aikana aiheutuneet erityiset kustannukset, jos nämä

ovat olleet tarpeen asian selvittämiseksi. Milloin vastaajan velvoittaminen suorittamaan 1 momentissa tarkoitettu korvaus olisi hänen rikoksensa laatuun tai henkilökohtaisiin ja taloudellisiin oloihinsa nähden taikka muusta syystä kohtuuton tai korvausta on lainkohdan 2 momentin mukaan alennettava tai jätettävä se kokonaan tuomitsematta.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain esitöiden (HE 82/1995) mukaan lakiin on sellaisenaan siirretty todistelukustannuksista annetun lain 16 §:n 2 momentissa ollut kohtuullistamissäännös. Lakia on edelleen pidetty tarpeellisena koska kustannukset voivat nousta suuriksi.

Lainkohdan ensimmäistä momenttia voidaan pitää pääsääntönä ja toisen momentin kohtuullistamissäännöstä poikkeussääntönä. Kohtuuttomuuden arvioiminen taloudellisten olojen vuoksi on tapauskohtaista harkintaa. Rattijuopumustapauksissa päihdetutkimuskulut ovat yleensä noin 300 markkaa. Tämän suuruisen summan valtiolle velvoittaminen voi taloudellisten olojen vuoksi johtaa kohtuuttomuuteen vain poikkeuksellisesti. Näin ollen hovioikeus katsoo että Palosaari on velvollinen korvaamaan valtiolle päihdetutkimuskulut 244 markkaa.

Muilta osin hovioikeus hyväksyy käräjäoikeuden perustelut.

Hovioikeuden ratkaisu

Hovioikeuden ratkaisu on tuomiolauselmassa.

LIITE 3

Huumausaine asiakirjoja (työryhmä 1/2000)

- Huumausainerikosten rangaistustaulukko, Helsingin käräjäoikeus
- Kansanterveyslaitoksen lausunto ekstaasi-nimestä huumeesta
- Kansanterveyslaitoksen lausunto LSD:n ominaisuuksista
- Keskusrikospoliisin lausunto kokaiinin terveysvaikutuksista
- Huumesanastoa

HELSINGIN KÄRÄJÄOIKEUS 15.2.1999

HUUMAUSAINERIKOSTEN RANGAISTUSTAULUKKO

Tässä taulukossa on todettu normaalirangaistusasteikko yleisimpien huumausaineiden osalta suhteutettuna huumausaineiden määrään. Mikäli käsiteltävässä teossa on lieventäviä tai ankaroitavia seikkoja, nämä tulee ottaa huomioon törkeysarvostelussa ja rangaistuksen mittaamisessa.

Pelkän huumausaineen käytön kohdalla sovelletaan vain sakkorangaistusta. Taulukko soveltuu huumausaineen kertahallussapitoon. Huumausaineen kertahallussapidon osalta siirrytään soveltamaan vankeusrangaistusta siinä vaiheessa kun on lähtökohtaisesti epäuskottavaa, että epäillyn tarkoitus oli käyttää itse kaikki hänen hallustaan tavattu huumausaine huomioon ottaen huumausaineen arvo, käyttöannosten lukumäärä sekä epäillyn taloudelliset ja muut olosuhteet. Rajanveto arvioitaessa on otettu huomioon myös huumausaineen vaarallisuus.

Määrä, josta lähtien sovelletaan kertahallussapidosta yleensä vankeusrangaistusta:

Hasis	100 grammaa
Amfetamiini	10 grammaa
Ecstasy	40 tablettia
LSD	40 imeytyvää yksikköä
Kokaiini	4 grammaa
Heriini	2 grammaa

Määrä, josta lähtien kyseessä on törkeä huumausainerikos, mikäli myös muut edellytykset täyttyvät:

Hasis	1000 grammaa
Amfetamiini	100 grammaa
Ecstasy	300 tablettia
LSD	300 imeytyvää yksikköä
Kokaiini	30 grammaa
Heriini	15 grammaa

HUUMAUSAINEN PITOISUUS

Huumausaineen pitoisuus vaikuttaa teon törkeysarvosteluun ja rangaistuksen mittaamiseen silloin kun pitoisuus on erityisen alhainen tai korkea verrattuna katukaupassa yleisesti levitettävän huumausainepitoisuuteen. Esimerkiksi amfetamiinin pitoisuus katukaupassa on yleensä 20-40%.

HASIS

Grammasta hasista tulee noin kolme käyttöannosta. Hinta katukaupassa on 25-100 markkaa grammalta.

KÄYTTÖ JA HALLUSSAPITO OMAAN KÄYTTÖÖN

10 g	10-20 ps
10-50 g	20-50 ps
50-100 g	50-80 ps

MUUT TEKOTAVAT KUTEN MYYNTI, VÄLITTÄMINEN YM.

-10 g	20-50 ps
10-40 g	50-80 ps
40-100 g	60 pv-60 pv
100-500 g	60 pv-9 kk

TÖRKEÄ HUUMAUSAINERIKOS

1-3 kg	1 v-1 v 6 kk
3-10 kg	1v 6 kk-3 v
10-50 kg	3 v- 5 v
50-100 kg	5 v-7 v
yli 100 kg	yli 7 v

MARIHUANA tuomitaan lievemmin kuin hasis

AMFETAMIINI

Yleinen kerta-annos 0,2 grammaa. Toleranssin kasvaessa runsaan jatkuvan käytön vuoksi kerta-annos kasvaa. Hinta katukaupassa on 50-300 markkaa grammalta.

KÄYTTÖ JA HALLUSSAPITO OMAAN KÄYTTÖÖN

-1 g	10-20 ps
1-5 g	20-50 ps
5-10 g	50-80 ps

MUUT TEKOTAVAT KUTEN MYYNTI, VÄLITTÄMINEN YM.

-1 g	20-50 ps
1-4 g	50-80 ps
4-10 g	60 pv-3 kk
10-50 g	3 kk-9 kk
50-100 g	9 kk-1 v

TÖRKEÄ HUUMAUSAINERIKOS

100-500 kg	1 v-2 v 4 kk
500-1000 kg	2 v 4 kk-4 v
1-2 kg	4 v-6 v
yli 2 kg	yli 6 v

ECSTASY (MDMA)

Käytetään yleensä tablettina. Yksi tabletti on normaalisti käyttöannos.

KÄYTTÖ JA HALLUSSAPITO OMAAN KÄYTTÖÖN

-5 tabl	10-20 ps
5-15 tabl	20-50 ps
15-40 tabl	50-80 ps

MUUT TEKOTAVAT KUTEN MYYNTI, VÄLITTÄMINEN YM.

-5 tabl	20-50 ps
5-15 tabl	50-80 ps
15-40 tabl	60 pv-3 kk
40-150 tabl	3 kk-9 kk
150-300 tabl	9 kk-1 v

TÖRKEÄ HUUMAUSAINERIKOS

300-1500 tabl	1 v-2 v 4 kk
1500-3000 tabl	2 v 4 kk-4 v
3000-6000 tabl	4 v-6 v
yli 6000 tabl	yli 6 v

LSD

LSD imeytetään yleensä pieniin paperineliöihin käyttöyksiköiksi.

KÄYTTÖ JA HALLUSSAPITO OMAAN KÄYTTÖÖN

-5 yks	10-20 ps
5-15 yks	20-50 ps
15-40 yks	50-80 ps

MUU TEKOTAPA KUTEN MYYNTI, VÄLITTÄMINEN YM.

-5 yks	20 - 50 ps
5-15 yks	50 - 80 ps
15-40 yks	60 pv-3 kk
40-150 yks	3 kk-9 kk
150-300 yks	9 kk-1 v

TÖRKEÄ HUUMAUSAINERIKOS

300-1500 yks	1 v-2 v 4 kk
1500-3000 yks	2 v 4 kk-4 v
3000-6000 yks	4 v-6 v
yli 6000 yks	yli 6 v

KOKAIINI

Suhteellisen vähän käytetty huumausaine Suomessa. Käyttötapoja useita:

KÄYTTÖ JA HALLUSSAPITO OMAAN KÄYTTÖÖN

-0,5 g	10-20 ps
0,5-2 g	20-50 ps
2-4 g	50-80 ps

MUU TEKOTAPA KUTEN MYYNTI, VÄLITTÄMINEN YM.

-1 g	20-50 ps
1-2 g	50-80 ps
2-4 g	60 pv-3 kk
4-20 g	3 kk-10 kk
20-30 g	10 kk-1 v

TÖRKEÄ HUUMAUSAINERIKOS

30-100 g	1 v-2 v
100-200 g	2 v-3 v
200-1000 g	3 v-7 v
1000-2000 g	5 v-7 v
yli 2000 g	yli 7 v

HEROIINI

Yleinen käyttöannos suonensisäisesti käytettäessä 0,05 grammaa. Hinta katu-
kaupassa 1000-3000 markkaa grammalta. Poltettavaa heroiniä menee käyttö-
annokseen enemmän ja se on jonkin verran halvempaa. Jatkuvan runsaan
käytön johdosta toleranssi kasvaa.

KÄYTTÖ JA HALLUSSAPITO OMAAN KÄYTTÖÖN

-0,2 g	10-20 ps
0,2-1 g	20-50 ps
1-2 g	50-80 ps

MUU TEKOTAPA KUTEN MYYNTI, VÄLITTÄMINEN YM.

-0,2 g	20-50 ps
0,2-0,5 g	50-80 ps
0,5-2 g	60 pv-3 kk
2-10 g	3 kk-10 kk
10-15 g	10 kk-1 v

TÖRKEÄ HUUMAUSAINERIKOS

15-50 g	1 v-2 v
50-100 g	2 v-3 v
100-500 g	3 v-5 v
500-1000 g	yli 7 v

Tutkimuksissa koe-eläimet eivät kykene erottamaan pääasiallisesti dopamiinergiseen systeemiin vaikuttavan amfetamiinin vaikutuksia MDMA:n vaikutuksista. Koe-eläimissä MDMA:n stimuloivan vaikutuksen katsotaan perustuvan lähinnä dopamiinisysteemiin aktivoitumiseen, kun taas hallusinoogeenisen vaikutuksen on ehdotettu johtuvan serotoniinisysteemin aktivoitumisesta. Neurokemiallisissa tutkimuksissa lyhytaikaisenkin MDMA:n käytön on osoitettu aiheuttavan rotilla serotonergisten hermosolujen vaurioita, jotka saattavat kestää useita kuukausia. Ihmistä lähempänä olevilla nämä vauriot saattavat kestää pitempään, ja olla jopa pysyviä. Myös ihmisillä tehdyissä tutkimuksissa, joita kuitenkin on julkaistut vähemmän, on saatu samanlaisia tuloksia eläinkokeiden kanssa; MDMA:n käyttäjillä on esimerkiksi kuvattu muutoksia aivojen serotonenergisessä hermojärjestelmässä.

3. Käyttö ja akuutit vaikutukset

MDMA:n väärinkäytetyt annokset vaihtelevat, mutta tyypillisesti se lienee n.75-100 mg kerrallaan tablettina suun kautta. Joskus tunteja myöhemmin saatetaan ottaa vielä uudelleen 50-100 mg annos, ns. ”booster”. Eurooppalaisten tutkimusten mukaan useimmat käyttäjät raportoivat MDMA:n käytön painottuvan pariin viikonloppuun kuukaudessa liittyen lähinnä ns. ”rave”-tanssijuhliin, joskin säännöllisempääkin väärinkäyttöä tavataan. Käytön laajuus tai käyttötavat Suomessa ei ole tiedossa, mutta huumaantuneena ajamisesta epäilyistä otetuista näytteistä Kansanterveyslaitoksen Huumelaboratorion tutkimuksissa vuonna 1999 on todettu 24 MDMA-positiivista tapausta kesäkuun loppuun mennessä.

MDMA:n vaikutukset ja niiden kesto riippuvat monista tekijöistä, mutta keskimäärin suun kautta nautittuna sen vaikutus alkaa n. 30-60 minuutissa ja on voimakkaimmillaan n. 1,5 tunnin päästä. Tämän jälkeen vaikutukset kestävät suhteellisen tasaisena n. 3 tuntia, jonka jälkeen puolestaan alkaa niiden heikkeneminen. MDMA:n vaikutuksiin kuuluu mm. vireystilan ja valppauden paranemista, mielihyvän tunnetta ja puheliaisuutta, ruokahalun vähenemistä, verenpaineen ja sydämen sykkeen nousua, ruumiin lämpötilan nousua, pupillojen laajeneminen jne. Tyypillisillä annoksilla aina ei nähdä varsinaisia aistiharhoja, mutta sen sijaan käyttäjät ovat kuvanneet mm. ”tietoisuuden muutoksia ja laajentunut henkistä käsityskykyä”, ”parempaa persoonallisuuden ymmärrystä ja parantunutta itsearviota”, ”mielensisäistä kommunikaatiota”, ”lisääntynyttä läheisyyden tunnetta toisten kanssa” jne. Annosten kasvaessa saattaa myös ilmetä varsinaisia aistiharhoja ja muita psykoottisia oireita (harhaluuloja ja ajatuksen kulun sekavuutta).

4. Terveydelliset haittavaikutukset

Tieteellisessä kirjallisuudessa on runsaasti yksittäisiä tapausselostuksia MDMA:n käytön yhteydessä tapahtuneista lääketieteellisistä seuraamuksista. Tapausselostuksista syy-seuraussuhteen varma päättelyminen on kuitenkin mahdotonta. Varsinaisia tieteellisiä tutkimuksia ihmisillä on julkaistu vähän. Lisäksi väärinkäytetty MDMA on pääasiallisesti laittomien laboratorioriden valmistamaa, joten se saattaa sisältää epäpuhtautena mitä erilaisimpia aineita.

Niiden epäpuhtauksien aiheuttamia vaikutuksia on mahdoton ennustaa, ja ne vaikeuttavat johtopäätösten tekoa yrittäessä arvioida MDMA:n vaarallisuutta ja haitallisuutta.

4.1. Fyysiset haittavaikutukset

Euroopan Unionin alueella vuosina 1987-1997 aikana on arvioitu olleen n. 200-500 kuolemantapausta, jotka todennäköisesti liittyvät MDMA:n käyttöön. Verrattuna tupakan tai alkoholin aiheuttamiin kuolemantapauksiin määrä ei ole suuri. MDMA:n käytön todellista laajuutta ei kuitenkaan tiedetä, joten ei myöskään voida arvioida todellista riskiä, jolla MDMA:n käyttö johtaa kuolemaan. Kuolemaan johtaneissa tapauksissa käytetty annos ei aina ole ollut korkea, ja toisaalta on myös kuvattu selviytymisiä huomattavan korkeista MDMA-annoksista. MDMA:n aiheuttamien kuolemantapausten syitä ei varmasti tiedetä, mutta pääosin ne näyttäisivät liittyvän ruumiinlämmön nousemiseen, jatkuvaan fyysiseen rasitukseen ("rave"-juhliissa tapahtuva jatkuva tanssiminen) ja elimistön kuivumiseen, joita saattaa seurata kuumeilu, vapina, sekavuus, tajunnan tason muutokset, kouristelut, kooma ja kuolema. MDMA:n käytön yhteydessä on myös kuvattu sydämen rytmihäiriöitä, äkillistä verenpaineen laskua ja aivoverenvuotoja. Tieteellisissä tutkimuksissa onkin osoitettu kroonisilla MDMA:n käyttäjillä olevan verenkierron säätelyjärjestelmän häiriöitä. Lisäksi kirjallisuudessa on myös kuvattu veren hyytymisen häiriöitä, lihaskudoksen spontaania hajoamista ja akuuttia munuaisten toiminnanvajautta. Toistetusti on myös kuvattu äkillisiä maksan toiminnan häiriöitä, jotka ovat johtaneet jopa maksansiirtoihin. Maksatulehdusten, ja myös HIV-infektion, riski MDMA:n käyttäjillä lienee kuitenkin suonensisäisten huumeiden käyttäjien riskiä pienempi, sillä MDMA:a nautitaan pääasiallisesti suun kautta. On kuitenkin huomattava, että myös MDMA:a voidaan ottaa suonensisäisesti.

4.2. Psykkiset haittavaikutukset

MDMA:n käyttöön liittyen on yksittäistapauksina kuvattu mm. sekavuutta, paniikkihäiriöitä, ahdistusta, masennusta sekä joskus harhaluuloja ja muita psykoottisia oireita. On myös esitetty mahdollisuus, että alttiilla yksilöllä MDMA saattaisi aiheuttaa pitkäaikaisen psykoottisen häiriön. Tätä tukevia varsinaisia tieteellisiä tutkimuksia ei kuitenkaan ole, ja valtaosalla käyttäjistä ei tämän tyyppisiä sivuvaikutuksia ilmenekään. Tieteellisissä tutkimuksissa on MDMA:n käyttäjillä osoitettu olevan normaaleihin koehenkilöihin tai muiden aineiden väärinkäyttäjiin verrattuna enemmän muistihäiriöitä. Myöskin käytön jälkeisiä mielialahäiriöitä on raportoitu, joskin muistihäiriöihin verrattuna ne ovat huomattavasti vähemmän dokumentoituja. Nämä tulokset tukevat neurokemiallisissa tutkimuksissa todettua MDMA:n serotonergistä hermojärjestelmää vahingoittavaa vaikutusta, sillä aivojen serotoniinin katsotaan olevan yhteydessä ajatteluun, muistiin ja mielialaan. MDMA:n aiheuttamien muistihäiriöiden ja mahdollisten mielialahäiriöiden pysyvyyttä ihmisillä ei tiedetä. Valtaosa käyttäjistä näyttäisikin kykenevän rajoittamaan käytön viikonloppuihin. Yksittäistapauksina on kuitenkin myös kuvattu MDMA:n toistuvaa pakonomaista käyttöä ja

annosten nostoa saman vaikutuksen saamiseksi. Nautittaessa MDMA:ta suun kautta sen vaikutukset alkavat hitaammin kuin suonensisäisesti otettuna, mikä osaltaan vaikuttaa riippuvuussairauden kehitymisessä.

Esa Meririnne, LL

Konsultoiva farmakologi

Lausunnon veroton hinta: 600 mk

Ecstasy. In: Griffith P, Vingoe L, Jansen K, Sherval J, Lewis R, Hartnoll R & Nilson M: New Trends in Synthetic Drugs in the European Union: Epidemiology and Demand Reduction Responses. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction Insight Series 1, pp 14-23, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 1977.

Green AR, Cross AJ & Goodwin GM: Review of the pharmacology and clinical pharmacology of 3,4-methylenedioxymethamphetamine (MDMA or "Ecstasy"). *Psychopharmacology* (1995) 119: 247-260.

Steele TD, McCann UD & Ricaurte GA: 3,4-Methylenedioxymethamphetamine

(MDMA, "Ecstasy"): pharmacology and toxicology in animals and humans. *Addiction* (1994) 89: 539-551.

KANSANTERVEYSLAITOS TEOREETTINEN LAUSUNTO

Mannerheimintie 166

00300 HELSINKI

Puh. (90) 47441

29.11.1994

Länsi-Uudenmaan alueellinen tutkintatoimisto

Huumejaos/rikoskomisario Jari Mustonen

Espoon nimismiespiiri

PL 20

02631 ESPOO

Viite: Lausuntopyyntönnä 18.11.1994

Nro: 94/1019

Asia: LSD:n ominaisuudet, vaikutukset, käyttö ja haitallisuus

Alkuperä

LSD:tä eli d-lysergihappodietyyliamidia valmistetaan kemiallisesti lysergihaposta ja dietyyliamiinista. Lysergihappo on luonnossa esiintyvä aine: sitä voidaan eristää viljaa infektoivan kotelosienen (*Claviceps purpurea*) muodostamasta pahka-asteesta ns. torajyvistä. Toisaalta sitä saadaan Suomessa esiintymättömistä päivänsiniheimoon kuuluvista kasveista. LSD on syntetisoitu vuonna 1938 ja sen vaikutukset todettiin 1943.

Ominaisuudet ja ”valmisteet”

LSD on väritön, hajuton, mauton ja vesiliukoinen. LSD:tä on tavattu tabletteina, kapseleina, jauheena, liuoksena sekä imeytettynä sokeripaloihin tai pieniruutuisiin, yhden annoksen sisältäviin kuviopapereihin. Pääasiassa LSD:tä tavataan kuviopapereihin imeytettynä, jolloin yksi ruutu sisältää yhden tavanomaisen annoksen. Liuosmuodossa LSD hajoaa nopeasti valon vaikutuksesta.

Yhdysvalloissa takavarikoidut LSD-annosliuskat ovat sisältäneet LSD:tä yleensä 50-300 µg. Suomessa tavattujen LSD-annospapereiden on arvioitu yleisesti sisältäneen LSD:tä 40-100 µg, joskaan LSD-määriä ei ole täysin systemaattisesti tietääkseni selvitetty. On luultavaa, että eri annosliuskosten välillä on eroja LSD:n määrissä. On myös luultavaa, että LSD-annosliuskan keskiosa (johon LSD-liuos on asetettu) sisältää enemmän LSD:tä kuin kuviopaperin reunaosa.

LSD-synteesi onnistuu ainetta valmistavissa laboratorioissa hyvin ja yleensä LSD-valmisteet sisältävät vain vähän epäpuhtauksia, joista melko vaikutta-

maton dietyyliamidi on yleisin. Joskus LSD:hen on kuvattu lisätyn stryknii-
niä (kouristuksia aiheuttava rotanmyrkkä). Erään 1960-luvun lopulla tehdyn
yhdysovaltalaioon selvityksen mukaan yli 90% LSD:nä myydyistä huumeista
sisälsivät LSD:tä.

Läketieteellinen käyttö

LSD:tä on kokeiltu lääkkeenä erilaisiin psyykkisiin häiriöihin, kuten neu-
rooseihin, alkoholismiin, erilaisiin seksuaalisiin häiriöihin ja voimakkaisiin
kiputiloihin. Lisäksi sitä on käytetty kokeellisena psykoosin mallina eläin-
keissa. Koska LSD:n teho eri tauteihin on osoittautunut huonoksi, ei sillä ole
lääketieteellistä käyttöä.

Huumeikäytön ja kokeilun yleisyys

LSD on luokiteltu huumeaineeksi. Laajamittaisinta sen käyttö on ollut
eräissä alakulttuureissa 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa, erityisesti hipp-
liikkeen yhteydessä. Suomessa LSD:tä on yleensä esiintynyt vain vähän.
Suomessa 1992-1993 varusmiehillä suoritetun kyselyjen perusteella
3%:lle varusmieheistä on joskus tarjottu tai kaupattu LSD:tä, kuitenkin
vain 0,2% heistä oli joskus kokeillut LSD:tä. 1980-luvun alkupuolella on
Yhdysvalloissa ja Kanadassa raportoitu noin 10% teini-ikäisistä edellisen
vuoden aikana käyttäneen LSD:tä.

LSD:tä käytetään lähinnä suun kautta, joskin sitä on käytetty suonensisäisin
ruiskein, polttamalla ja nuuskaamalla. Poltettuna LSD menettää osan psyyk-
kisistä vaikutuksistaan.

LSD kuuluu ns. psykedeelisiin aineisiin. Näiden aineiden vaikutuksille on
ominaista mielihyvän tunne, johon liittyy mielialan, ajattelu- ja päättely-
kyyn sekä minä-tunteen muutoksia sekä aistiharjoja eli hallusinaatioita.
Näistä aineista käytetään käytetään myös nimityksiä hallusinogeenit tai psy-
kosomimeetit. LSD:n lisäksi samankaltaisia vaikutuksia omaavia aineita
ovat huumeeksi luokitellut meskaliini, eräiden sienten sisältämät psilosyipiini
ja psilosiini sekä eräät amfetamiinin johdannaiset.

LSD:n imeytyminen, erittyminen ja aineenvaihdunta.

LSD imeytyy hyvin ruuansulatuskanavasta sekä esim. nenän limakalvoilta.
Suun kautta otettuna LSD-pitoisuudet ovat huipussaan 30-60 minuuttia
nauttimisen jälkeen. LSD:n aineenvaihdunta ihmisessä on suhteellisen hu-
nosti selvitetty. LSD poistuu elimistöstä erittymällä virtsaan pieneltä osin
muuttumattomana, mutta valtaosin aineenvaihduntatuotteina, LSD:n elimi-
naation puoliaika (se aika, jonka kuluessa elimistössä oleva LSD:n määrä
puolittuu) on 3 tuntia.

Annokset

LSD on voimakkain tunnettu aistiharhoja aiheuttava aine. Pienin LSD-annos, jolla on havaittavia vaikutuksia aikuisen on 20 µg. Yhdysvaltalaisen selvitysten mukaan keskimääräisen LSD-annoksen sanotaan olevan 100-150 µg. Takavarikoidut LSD-annoslusikat ovat sisältäneet LSD:tä yleensä 40-300 µg. 1960-luvun alkuun ovat käytetyt LSD-annokset yleismaailmallisesti pienentyneet lähes puoleen.

Vaikutuksen alku ja kesto

LSD:llä on sekä fysiologisia että psyykkisiä vaikutuksia. Vaikutuksen alku ja kesto riippuvat annoksista. Fysiologiset vaikutukset alkavat nopeammin, 15-30 minuuttia nauttimisen jälkeen. LSD:n psyykkiset vaikutukset alkavat 30-90 minuuttia tavanomaisten LSD-annosten nauttimisen jälkeen. Joillakin henkilöillä nämä vaikutukset voivat olla havaittavissa jo 15 minuutin kuluttua nauttimisesta. LSD:n psyykkiset vaikutukset ovat voimakkaimmillaan 3-4 tunnin kuluttua nauttimisesta, jonka jälkeen vaikutukset vähenevät asteittain siten, että ne yleensä ovat kokonaan poissa 8 tuntia nauttimisen jälkeen. Suurin annosin LSD:n vaikutukset voivat kestää jonkin verran pidempäänkin, mutta vain harvoin ne kestävät enemmän kuin 12 tuntia.

Myrkyllisyys

Vaikka LSD on voimakkain tunnettu aistiharhoja aiheuttava aine, se ei käyttöannoksiin nähden ole ihmiselle erityisen myrkyllinen. Lääketieteellisessä kirjallisuudessa ei ole kuvattu yhtään kuolemantapausta, joka olisi aiheutunut LSD-yliannoksesta. Ylisuuri LSD-annos on kuitenkin aiheuttanut todistettavasti hengityspysähdyksen, mikä osoittaa LSD:n voivan aiheuttaa kuoleman. LSD:n kuoleman aiheuttavaksi annokseksi aikuisella ihmisellä on arvioitu olevan n. 15 mg (0,2 mg/kg), mikä on 50-500 -kertainen annos verrattuna tavanomaisiin käyttöannoksiin.

Fysiologiset vaikutukset

LSD:n fysiologiset vaikutukset näkyvät tahdosta riippumattoman hermoston kiihtymisenä. Sympaattisen hermoston kiihtyminen näkyy mm. silmäterien laajentumisena, ruumiin lämmön kohoamisena, sydämen lyöntitiheyden lisääntymisenä ja hengitystiheyden kasvuna. LSD aiheuttaa myös piiloerektiota (karvat nousevat pystyyn), kohdun supistumista ja suurin annosin keuhkoputkien supistumista. Parasympaattisen hermoston kiihtyminen johtaa syljen ja kyynelnesteen erityksen lisääntymiseen, pahoinvointiin ja oksenteluun. LSD aiheuttaa lisäksi vapinaa ja kömpelyyttä. LSD:n on kuvattu aiheuttaneen lihaksissa ohimeneviä jäykkähalvauskohtauksia, jolloin esim. puhuminen on ollut mahdotonta.

Vaikutusmekanismi hermostossa

Elimistössä LSD vaikuttaa erityisen voimakkaasti aivoihin, joissa se sitoutuu mm. emotionaalisia ja tunnetiloja sääteleviin keskuksiin (hippokampus) sekä aisteja, havaintoja ja älyllisiä toimintoja koordinoivaan aivokuoreen sekä jossain määrin myös liikeratoja sääteleviin pikkuaivoihin sekä aivorunkoon. LSD kiihottaa (mutta paikoitellen myös estää) keskushermostossa useita eri välittäjäainejärjestelmiä. Serotoniini- ja dopamiinijärjestelmissä tapahtuvien muutosten katsotaan olevan syynä LSD:n psykedeelisiin vaikutuksiin.

Psykkiset vaikutukset

LSD:tä käytetään sen psykkisten vaikutusten vuoksi. Nämä riippuvat olennaisesti annoksesta, henkilölle kehittyneestä sietokyvystä (toleranssi) sekä muista yksilöllisistä tekijöistä.

LSD:n vaikutusten voimakkuus riippuu annoksesta. LSD:n psykkiset vaikutukset alkavat usein näköhallusinaatioina, jolloin näkökentässä havaitaan värikkäitä geometrisia tai symmetrisia kuvioita. Aistit herkistyvät ja vääristyvät: esineiden muodot muuttuvat, esineet muuttuvat liikkuviksi, värit voimistuvat ja muuttuvat hehkuviksi. Haju-, maku- ja kosketusaistimukset muuttuvat. Jälkikuvat kestävät pitkään. Esineiden merkitys saattaa muuttua ja ne saattavat saada symbolisen sisällön. Äänet aistitaan usein voimistuneina ja erilaisina. Eri aistit sekoittuvat toisiinsa siten, että käyttäjä voi ”kuulla värejä ja kosketella musiikkia”. Etäisyyksien ja nopeuksien arviointi muuttuu. Ympäröivä maailma muuttuu epätodellisiksi mielikuviksi. Usein tällaiseen ”LSD-trippiin” liittyy itsetunnon epärealistista kohoamista ja monenlaisia minätunteen ja minäkuvan muutoksia. Persoonallisuuden jakautumisen vaikutuksesta henkilö voi kokea siirtyvänsä itsensä ulkopuolelle.

Suurehkoin annoksin tai herkille henkilöille LSD aiheuttaa psykoottista mielenhäiriötä muistuttavan tilan kuulo- ja ajatteluharhoineen, voimakkaana pakkomielteineen ja persoonallisuuden jakautumisineen.

LSD:n psykkisille vaikutuksille on ominaista vaihtelevuus samallakin henkilöllä eri tilanteissa ja eri käyttökerroilla. Vaikutukset voivat jäädä tulematta kokonaan, mikäli annos on liian pieni tai henkilölle on kehittynyt toleranssi eli sietokyvyn nousu. Mahdollista on tietysti myös, että henkilö on käyttänyt LSD:nä jotain vaikuttamatonta ainetta.

Ns. hyvälle matkalle on ominaista mielihyvän tunne, voimakas pakko nauraa, rauhallisuus, itsekeskeisyys, unenkaltainen todellisuus ja miellyttäväksi koetut visuaaliset aistiharhat. LSD-kokeiluista noin 20% aiheuttaa ns. huonoja matkoja (”bad trip”), jolloin käyttäjä saa voimakkaan paniikki- ja ahdistuskohtauksen ja uskoo kuolevansa. LSD:n käyttökertojen jako hyviin ja pahoihin matkoihin ei ole täysin yksiselitteinen. Tieteellisessä kirjallisuudessa esiintyvien käyttäjien kokemusten kuvausten perusteella voi olettaa, että jokaiseen LSD-matkaan liittyy sekä hyvän että pahan matkan osasia.

LSD:lle ovat ominaisia toistuvat matkat eli itsestään uusiutuvat aistiharhat. Jo ensimmäistä käyttökertaa saattaa seurata tällaisia matkoja jopa 6 kk:nkin

kuluttua. Vaikka yleensä jälkimatkat ovat lievempiä kuin alkuperäinen matka, ovat paniikkireaktio ja tapaturmat tällöin mahdollisia.

Sietokyky

Elimistön sietokyky LSD:tä kohtaan kehittyy nopeasti. Mikäli LSD:tä käytetään tavanomaisin annoksin perättäisinä päivinä, ei LSD:llä ole 4-5 päivän jälkeen enää minkäänlaisia havaittavia vaikutuksia. Tämä elimistön sietokyky poistuu kun pidetään 4-5 päivän mittainen tauko LSD:n käytössä. Yleensä krooniset LSD:hen mieltyneet käyttäjät oppivatkin käyttämään LSD:tä katkonaisesti siten, että he pitävät käyttökertojen välillä muutaman päivän mittaisia taukoja.

Käyttäjän tunnistus

LSD:n käyttäjän voi vain harvoin tunnistaa fysiologisten vaikutusten perusteella. Useimmiten LSD-vaikutuksen alaisena oleva on rauhallinen, passiivinen ja itsekkeinen ja hänen viettinsä, esim. seksuaalisuus on vaimentunut. Hetkittäin käyttäjä saattaa kuitenkin joutua erilaisiin kiihtymisreaktioihin ja olla vihamielinen ja aggressiivinen impulssikontrollin heikettyä. Parhaiten LSD-käyttäjän tunnistaa psyykkisistä vaikutuksista: sekavuudesta ja oudosta mielenhäiriöisen vaikutelman antamasta käytöksestä.

Riippuvuus

LSD:hen kehittyy psyykkistä riippuvuutta. LSD:lle kehittyvää psyykkistä riippuvuutta pidetään kuitenkin melko vähäisenä verrattuna moniin muihin huumausaineisiin, erityisesti heroiniin ja sen johdannaisiin. Siten pakonomainen tarve saada LSD:tä ei ole yleensä käyttäjillä kovin voimakas. Kirjallisuudesta löytyy kuitenkin lukuisia esimerkkejä henkilöistä, joiden elämä – elinolosuhteittensa tai persoonallisuuspiirteittensä alistamana – alkaa pyöriä LSD-vaikutusten ympärillä

Psyykkistä riippuvuutta aiheuttavilta ominaisuuksiltaan LSD:n aiheuttama riippuvuus luokitellaan vähäisemmäksi kuin alkoholin, kannabiksen ja rauhoittavien lääkeaineiden aiheuttama riippuvuus ja selvästi vähäisemmäksi kuin heroinin, morfiinin, kokaiinin tai amfetamiinin ja sen johdannaisten aiheuttama riippuvuus.

LSD:lle ei kehity fyysisistä riippuvuutta ollenkaan. Siten kroonisella LSD-käyttäjällä, joka lopettaa LSD:n käytön ei esiinny fyysisiä vieroitusoireita.

Haittavaikutukset

Vaikka LSD ei käyttöannoksiin nähden ole erityisen myrkyllinen, ei LSD:n kokeilukäyttö suinkaan ole vaaratonta. Jo ensimmäiseen LSD:n käyttökertaan riittävin annoksin liittyy usein (oli sitten kysymyksessä ns. hyvä tai huono matka) kiihtymisreaktioita, pakkomielteitä, paniikkireaktioita, minäntunteen häiriöitä, impulssikontrollin puutetta ja masentuneisuutta, mitkä ovat

johtaneet erilaisiin onnettomuuksiin, tapaturmisiin kuolemiin ja itsemurhiin. Lisäksi on muistettava, että LSD:hen joskus lisätyt tehosteaineet, kuten kouristuksia aiheuttava rotanmyrky strychniini, voi myös tappa.

Lievimpiinkin jälkimatkoihin liittyy yleensä näköhäiriöitä, ajan, liikkeen ja nopeuden arvioimiskyvyn häiriöitä, joten esim. moottoriajoneuvoa kuljetettaessa melko äkisti kehittyvä jälkimatka saattaa olla kohtalokas. LSD-käytön jälkeen on toisaalta kuvattu kehittyneen pysyviä paniikkihäiriöitä, joiden on arveltu olevan ajoittain toistuvia pahoja jälkimatkoja.

LSD:n koekäyttö saattaa myös johtaa ongelma- ja krooniseen käyttöön, jolloin käyttäjä saattaa eristäytyä muusta yhteiskunnasta.

Joillain henkilöillä LSD:n on kuvattu aiheuttaneen pysyvän mielisairauden. Yleensä kyseessä ovat olleet aiemmin psykoottiset henkilöt tai muista psyykkisistä häiriöistä aiemmin kärsineet henkilöt. LSD:n aiheuttamaa pysyvää psykoosia voitaneen verrata reaktiiviseen mielisairauden puhkeamiseen esim. henkilöillä, jotka ovat pelastuneet järkyttävästä katastrofista. LSD:n on epäilty, joskaan ei varmasti todistettu, aiheuttaneen pitkäaikaisen manian, mikä on saatu parantumaan tavanomaiselta maanis-depressiivisiin sairauksiin käytetyllä litium-lääkityksellä.

Kroonisilla LSD-käyttäjillä saattaa esiintyä erilaisia näköaistin häiriöitä pysyvästi jopa 2 vuoden ajan käytön lopettamisen jälkeen.

LSD-kromosomihäiriöitä aiheuttavia vaikutuksia on yleensä liioiteltu ja nämä ovat tieteellisten tutkimusten mukaan vähäiset, joskin mahdollisia. Raskaudenaikainen LSD:n käyttö sen sijaan saattaa aiheuttaa synnynnäisiä epämuodostumia sikiölle. LSD:tä raskauden aikana käyttäneiden äitien lapsilla on osoitettu olevan selvästi enemmän hermoston ja raajojen kehittymiseen liittyviä epämuodostumia, esim. synnynnäistä silmättömyyttä, ison aivojen ja pikkuaivojen kehityshäiriöitä sekä raajojen puuttumista.

Vertailu muihin huumeisiin

LSD:n haitallisuuden ja vaarallisuuden vertailu muihin huumeisiin, kuten heroiiniin tai amfetamiiniin on vaikeaa, koska kyseessä ovat erityyppiset aineet, LSD on painoyksikköinä annostellen heroiinia voimakkaampaa: sillä on vaikutuksia ihmiseen n. 1000 kertaa pienemmin annoksin kuin heroiinilla. Toisaalta ylinnostustapauksissa sekä heroiini että amfetamiini johtavat helpommin kuolemaan fysiologisista syistä (esim. hengityslama, sydämen rytmihäiriöt, aivoverenvuodot). Heroiiniin ja amfetamiiniin käyttöön taas ei liity niin paljon LSD:lle ominaisia tapaturmaisia onnettomuuskuolemia ja itsemurhia. Koska LSD:tä vain aniharvoin käytetään suonensisäisesti, ei se aiheuta niitä vaarallisia infektioita, joita todetaan heroiinia ja amfetamiinia suonensisäisesti käyttävillä.

Kaiken kaikkiaan LSD on varsin arvaamaton aine. Myrkyllisyytensä ja riippuvuutta aiheuttavien ominaisuuksiensa vähäisyyden sekä usein mielenkiintoiseksi koettujen vaikutustensa takia se tuntuu teoriassa haitattomalta ja ”käyttäjäystävälliseltä”. Kuitenkin se saattaa äkkiarvaamatta ja salakavalasti

johtaa henkilön pakkomielleiseen ja epärealistiseen tilaan, jossa hän altistuu itsemurhille ja hengenvaaralliselle riskikäyttäytymiselle. Miten usein LSD aiheuttaa kuolemantapauksia tällä mekanismilla ei ole luotettavasti arvioitava, koska oikeuslääketieteellisissä ruumiinavauksissa LSD:n toteaminen elimistössä on vaikeaa ja toisaalta, jos kyseessä on jälkimatkasta on LSD jo poistunut elimistöstä, eikä sitä voida tietenkään todeta.

Timo Seppälä
LKT, dosentti

A-KLINIKKASAATIO

JÄRVENPÄÄN SOSIAALISAIRAALA

Antti Holopainen/AS

8.2.1999

04480 HAAPAJOKI

p. 09 2915 300

FAX 09 2915 300

Keskusrikospoliisi

Komisario Timo Kaivonen

HELSINKI

Asia: Lausuntopyyntö koskien kokaiinin terveysvaikutuksia

Kokapensaan lehden sisältämä piristävä vaikutus on tunnettu vuosituhansia. Lehden sisältämä alkaloidi, kokaiini eristettiin 1800-luvun loppupuolella. Aineen puuduttavaa ja piristävää vaikutusta on käytetty hyväksi lääketieteessä. Ennen puhtaan kokaiinin haittavaikutusten tiedostamista sitä lisättiin 1900-luvun alkuun saakka mm. Coca-Cola nimiseen juomaan.

Aineen käytön haittavaikutukset yleistyivät kuitenkin nopeasti käytön yleistyessä. Vuodesta 1914 alkaen aineen käyttöä on USA:ssa rajoitettu saattamalla aineen lääketieteellinen käyttö lainsäädännön piiriin. Myöhemmin kokaiinin käytön haittoja on yritetty ehkäistä luokittelemalla aine huumausaineeksi kansainvälisillä sopimuksilla ja kansallisilla säädöksillä.

Kokaiini on voimakas piriste. Sitä käytetään tavallisesti nuuskaamalla, mutta riippuvuuden kehittyessä aineelle tulee myös suonensisäinen käyttö kuvaan mukaan.

Aineen välittömänä vaikutuksena on päihtymykseen liittyvä mielihyväkokeus, kiihottuneisuus, kohonnut itsetunto, lisääntynyt ulospäinsuuntautuneisuus. Suuret annokset aiheuttavat sekavuutta, korostunutta impulsiivisuutta, heikentynyttä huomiokykyä, pakkotoimintoja ja psykomotorista aktivaatiota. Mielihyväväikutus häviää 15-30 minuutissa, jonka jälkeen käyttäjä kokee levottomuutta, pelkotiloja ja joskus vainoharhaisuutta.

Toistuva käyttö johtaa sietokyvyn kasvuun ja herkistymiseen aineen vaikutuksille. Pitkäaikaiskäyttäjät saattaa käyttää ainetta suurina annoksina jopa muutama tunnin välein. Kiihtyneisyys ja mielialojen vaihtelut ovat tässä vaiheessa tavallisia. Yliherkkyys erilaisille ärsykkeille voimistuu ja näkö- ja kuuloharjoja saattaa esiintyä. Kerran alettuaan psykoottiset oireet tulevat uusilla käyttökertoilla aiempaa herkemmin.

Kokaiiniin kehittyä helposti riippuvuus, jossa tilassa tyypillisiä oireita on sekä tyypillinen vieroitusilma sekä ainehimo. Vieroitusilman alkuvaiheessa on tyypillistä vajaasta vuorokaudesta 4 vuorokauden kestävä pahan olon tunne, oireina pelokkuus, ärtyvyys, masennus. Akuuttivaiheen jälkeinen mielialahäiriö kestää

1-10 viikkoa, jona aikana esiintyy sekä lamaantuneisuutta ja masennusta että ainehimoa.

Pitkäaikaiskäyttö aiheuttaa paitsi riippuvuutta ja siihen liittyviä tyypillisiä oireita myös hermostokomplikaatioita. Erityisesti näitä esiintyy maissa, joissa kokaiinin käyttö on yleistä. Yliannostelut saattavat aiheuttaa psykoottisten oireiden ohella epileptisiä tajunnanhäiriökohtauksia. Aivoverenkiertohäiriönä esiintyy aivoverisuonten spasmeja, suonitulehduksia, aivoembolioita ym. Psykoosin yhteydessä saattaa esiintyä äkkikuolemia. Pitkäaikaiskäyttö aiheuttaa aivoatrofiaa. Raskauden aikainen käyttö aiheuttaa sikiövaurioita.

Aineen suonensisäinen käyttö aikaansaa erilaisia infektioita elimistöön joutuneiden mikrobien seurauksena. Tavallisimpia näistä ovat bakteerien aiheuttamat septiset tulehdukset verisuonistossa, eri sisäelimissä ja aivoissa. Virusinfektioista yleisimpiä ovat C-hepatiitti, B-hepatiitti ja HIV-infektio.

Kokaiinin krooninen käyttö on ollut Suomessa toistaiseksi harvinaista. Aineen pitkäaikaiskäytön haitat ovat pitkälle samankaltaisia kuin amfetamiinin käytön haitat. Kansainvälisesti kuitenkin on kokaiinin käytön haitoista olemassa tutkittua tietoa olennaisesti enemmän kuin amfetamiinin käytön haitoista johtuen aineen huumeikäytön yleisyydestä mm. Pohjois-Amerikassa.

Kokaiinin ja muiden stimulanttien vaikutuksista ja haittavaikutuksista on saatavissa tuoretta suomenkielistä tietoa ”Päihdelääketiede”-oppikirjasta (toim. Mikko Salaspuro ym., Duodecim-kustannus, 1998 m.m. ss. 141, 424, 481, 486).

Järvenpään sosiaalisairaala

Ylilääkäri

Antti Holopainen

HUUMESANASTOA

Huumeita käytävillä on käytössään kieli, jonka ymmärtäminen on tarkoituk-
sella ulkopuoliselle vaikeaa ja joka muuttuu jatkuvasti. Tässä kuitenkin ylei-
simpiä käytössä olevia sanoja ja sanontoja, Ekstaasi-nimitys on epätarkka ni-
mitys amfetamiinjohdannaisille (design drug). Kuitenkin kadulla yms. eks-
taasi nimitys on tutuin. Tällaista tablettia ulkonäöltään muistuttava on Fido-
dido-hahmo ääriviivoina. Aine ei toistaiseksi ole luokiteltu huumausaineeksi
Suomessa.

A = amfetamiini	fiibat = kts. sävärit
adam = ekstaasi (MDMA), ecstasy	fiilari, fiilis = olotila
afga = afganistanilainen hasis	fixi = huumausainepistos
aine = huume	fixeri = piikkinarkomaani
amfis = amfetamiini	flash back = takauuma, jälkitila
	flea = ekstaasi (N-hydroksi MDMA)
bag = huumausainepaketti	fuula = valeaine
bad trip = huono LSD-matka	fyffe = käteinen = raha
biitti = hasispala	fymi = hasis
biltsi = hasis	fysari = jälkitila
blandis = sekoitus	fytska = hasis
blomsteri = amfetamiini, jolla omenakukan tuoksu	
bose/jäädä boseen = jäädä kiinni	gee = gramma
	gold dust = kokaiini
C = kokaiini	good trip = hyvä matka (LSD)
clean = huumeista puhdas	
cocis = kokaiini	H = heroini
coke = kokaiini	halleluja = LSD-tbl
crack = poltettava kokaiini	hallu = hallusinaatio
	happo = LSD
Dami = Amsterdam	hard narcotics = kovat huumeet
Dicco = tinneri	hasa = hasis
Diileri = huumekauppias	heikki = 100 gramma
dokata = juoda	heinä = marihuana

dulla = hasis	heittää = myydä
dynamiitti = voimakastehoinen aine	hekto = 100 gramma
	hepo = heroini
E = ekstaasi	high = hyvä olo huumeessa
eemeli = ekstaasi	hidas = heroini
ehta/ekta = aito aine	hiha = käsivarren laskimo
ellu, emppu, esso = ekstaasi	hiivi = peräsuoli
essi = ekstaasi	hillo = raha
eve = ekstaasi (N-etyyli-MDA)	hinsu = heikko, raha, hinta
	hivakka = peräsuolipaketti
fakki/jäädä fakkiin = jäädä kiinni	hoitaa = varastaa
falski = löysä, väljä jäädä kiinni	hooked = h-aineesta riippuv.
fantasy = ekstaasi (N-hydroksi MDA)	horsa, horse = heroini
fatta = sosiaalivirasto	hynä = raha
femis = fenne traliini	hätänen = tinapaperipiippu
impata = haistella	langari = huumeiden välittäjä
imppaaja = haistelija	lappu = LSD-annos
imppari = haistelija	laulaa = vasikoida, tiedottaa
imutella = polttaa hasista	liba = libanonilainen hasislaatu
imuroida = polttaa hasista	lintsata = olla poissa
imu = hasisannos	litku = huumeliuos
	lumi = kokaiini
jarru = heroini	lusia = nokkia, istuva vankilassa
jengi = joukko, ryhmä	luukku = huoneisto, huumeen myyjä
jepari = poliisi	luukuttaa = myydä
jointti = marihuanasätkä	lyödä = injektoida huumeita
joutua/jäädä koukkuun = tulla riippu- vaiseksi	läpilyönti = tablettien suodattamista
junk = heroini	läävä = asunto, huoneisto
junkie = käyttäjä	love drug=ekstaasi (N-hydroksi)

jysäri = päänsärky

jälkifiilis = ?

jälkkäri = jälkitila

jäädä fakkiin = jäädä kiinni

kakku = hasislevy, vapausrangaistus

kalikka = lääkekapseli

kalvi = ilmiantaja, tiedottaja

kama = huumausaine

kanrk/knarkkare = narkomaani

kanuuna = kertakäyttöruisku; päänsärky

kapu = lääkekapseli

kapula = lääkekapseli

karstapaukut = ns. jätepiipullinen

kastua = jäädä kiinni

keltis = keltatauti

kingi = joukon johtaja

kioskki = huumeiden myyntipaikka

kipeä = vieroitusoireista kärsivä

kniipata = pistää suoneen

koka, kokis = kokaiini

kokkeli = kokaiini

kopukka = heroini

koukku = huumerippuvuus

kuivilla = aineesta erossa

kusettaa = huijata

kylmä kalkkuna = heroinin vier. oireet

kypykkä = 10 gramma

M = Morfiini

mari = marihuana, maris

meska = meskaliini

metri = 10 viivaa; 1 ml

mix = sekoitus

mofa, mopo = morfiini

morfa, morkku = morfiini

mutka = ase

muuli = toimeksiannosta salakuljetava

myrkky = huumeepoliisi

myssyt = hasisannos

mömmö = tabletti

möyhy = hasis

namu = huumetabletti

napata = ottaa/käyttää huumeita

narkkari, narc, narkki = narkomaani

nauha = velka, otin nauhalle ottaa velaksi

nenät = huumeen käyttö nuuskaamalla

nipsiä = ottaa/käyttää aineita

nokat = huumeen käyttö

nopea = amfetamiini

nuuskaamalla

ohari = ohiveto, petos kaupassa, ohimarssi

oili = hasisöljy

opa = ooppiumi

kypä = 10 markkkaa	orkku = heroiiini
kyttäfyylis = poliisin pelko	
källiä = varastaa	
kämpä = asunto	paakkelsi = vapausrangaistus
kärytä = jäädä kiinni	palaa = jäädä kiinni
kääntää = varastaa	pallo = vapausrangaistus
Köbis, Köbä, Köpä = Kööpenhamina	paki = pakistanilainen hasislaulu
köntti = peräsuolipakkaus	
krääsä = yl.nimi injekt.ain	
kyttä = poliisi	
	skulata = sujua
pamahtaa = aine vaikuttaa	skutsi = metsä
pami = diapam-tbl	slurkki = poliisi
pase = morfinbase	smack = smäkki, heroiiini
passata = odottaa	snagu, -t = pistett. huumeannos
paukkua = jäädä kiinni	sniffata = nuuskata huumetta
paukut = polttokerta hasista	snow = kokaiini, lumi
pelti = heroiiinin polttofolio	sombu = sombutol-kapseli
pesola = putkivaaka	spiidi = amfetamiini
piikki = huumeruisku	sulfa = amfetamiini
pikku-pomo = pieni välittäjä	svengata = vaikuttaa (aine)
pilkku = hasis	syyhkiä = varastaa
pilvi = hasis	syyhky = varkaus
piri, pima = amfetamiini	sävärit = aineen suoneen pistämisestä tuleva olotila
poka = ostaja, kohde, käyttäjä	
polle = heroiiini	
pommi = nieltävä amf.annos	tabu = tabletti
psilo, silokka, tatti = sienet	tavara = huumausaine
pulveri = jauhemainen huume-ei hasis	teemu = temgesic-tabl.
putki = laskimo; ase	temge = temgesic-tabl.

pykälä = viiva = 1/10 ml ruiskussa
 pyyhkiä hyvin = mennä hyvin
 päällä = mukana

reflat = vieroitusoireet

reksi = dolorex

ristipää = lääketabletti

roina, roju = suon.sis.käytt.aine

rokko = marokkolainen hasislaatu

ruoho = marihuana

räbä = rätti, josta tinneriä nuuhk

ränni, rööri = laskimosuoni

sauhuta = touhuta

sauma = tilaisuus

sekoilla = käyttää aineita

siili/ottaa siili = heroiniä suoneen

siipeillä = elää toisen kust.

silumi = putkimall. hasispiippu

sininen = 10 mg diapam-tabl

sivari = siviilipukuinen poliisi

skitso = pelkotila

skoude = poliisi

testata = kokeilla huumeita

tintti = tinct.opii-liuos

trippi = LSD-annos/käytökerta

tukossa = huume yms.humalassa

tupakka-ask. foliosta yl.

tykittää = käyttää huumeita suoneen

tykki = huumeruisku; ase

tötsy, -t = hasisannos, -savuke

tötsytellä = polttaa hasista

tötterö, -t = hasisannos

töötit = kerta-annos suoneen

vallu = valium

valuttaa peltiä = polttaa heroiniä

vasikka = ilmiantajan tiedottaja, kalvi

vauhti = amfetamiini

vehkeet = käyttövälineet

vespa = vesparax-tabl.

vetää = käyttää huumeita

vetää viiva = käyttää huumeita nuuskaamalla

viiva = 1/10 ml ruiskussa

viksi = vaaka

överit = yliannostus

zombie = huonossa kunnossa oleva

LIITE 4

ASIANAJOTOIMISTO OY
90100 OULU
Puh. (08)
Telefax (08)

HAASTEHAKEMUS

OULUN KÄRÄJÄOIKEUDELLE

ASIAT Irtaimen esineen omistusoikeuden vahvistaminen ym

KANTAJA Mika Antero Meikäläinen

Asiamies ja prosessiosoite

Asianajaja
Asianajotoimisto Oy
90100 OULU
Puh. (08)
Telefax (08)

VASTAAJA Arto Lauri Tapio Teikäläinen

OIKEUSPAIKKA Oulun kärjäoikeus on vastaajan kotipaikan tuomioistuimena toimivaltainen käsittelemään asian.

KANNE

Vaatimukset Meikäläinen vaatii, että kärjäoikeus

1) ensisijaisesti vahvistaa, että BMW -merkkisen henkilöauton, valmistenumero WBS9130BK103, omistusoikeus kuuluu hänelle, taikka

2) toissijaisesti, mikäli auton omistusoikeuden ei katsota kuuluvan hänelle, velvoittaa Teikäläinen palauttamaan Meikäläiselle auton kauppahinnan **28.000** markkaa korkolain 4 §:n 3 momentin mukaisine viivästyskorkoineen haasteen tiedoksiannosta lukien.

Perusteet

1) Paavo Kristian Heikäläinen on 26.11.1998 myynyt auton kauppakirjalla Meikäläiselle joko omistajana, omistajan valtuuttamana tai tilannevaltuuksen nojalla. Meikäläinen on maksanut kauppahinnan ja hän on auton omistaja.

Kaupanteon jälkeen Teikäläinen on joka tapauksessa hyväksynyt kaupan ilmoittamalla Meikäläiselle, että asia on kunnossa.

2) Mikäli Meikäläinen ei saa auton omistusoikeutta, hänellä on oikeus saada suorittamansa kauppahinta takaisin.

TAPAHTUMATIEDOT

Teikäläinen ja Heikäläinen olivat lokakuun lopussa 1998 ostaneet Saksasta 17.000 Dmk:lla ja tuoneet maahan vuosimallia -89 olevan BMW -merkkisen auton. Heikäläinen oli Teikäläisen valtuutuksella esitelty ja kaupittellut autoa Meikäläiselle. Heikäläinen oli 26.11.1998 päivytyllä kauppakirjalla myynyt Meikäläiselle po. auton, josta oli sitä ennen poistettu sen alkuperäinen moottori, ja toisen erillisen moottorin. Niiden yhteinen kauppahinta oli ollut 32.000 markkaa, josta rahassa maksettava osuus oli ollut 28.000 markkaa. Meikäläinen oli maksanut 28.000 markan kauppahinnan Heikäläiselle.

Auto oli tuotu maahan kilpailukäyttöön tarkoittamatta rekisteröidä sitä yleiseen liikenteeseen. Auton alkuperäiset saksankieliset rekisteröinti- ym. asiakirjat ovat Meikäläisen hallussa.

Valtuutuksen laatu

Valtuuttamisen tyyppitapauksina voidaan erottaa toisistaan muun muassa toimeksiantovaltuutus sekä tilannevaltuutus. Toimeksiantovaltuutuksessa valtuutus perustuu valtuuttajan valtuutetulle tekemään tiedonantoon, joka useasti on tehty suullisesti. Tilannevaltuutuksessa valtuutus liittyy vallitsevan tilanteen kokonaisarvosteluun, jossa valtuutuksen olemassaolo on pääteltävissä kyseisellä hetkellä vallitsevista olosuhteista.

Tässä tapauksessa Heikäläisellä oli ollut nimenomaan tilannevaltuutus.

TODISTEET

Kirjalliset todisteet:

1) Jäljennös esitutkintapöytäkirjasta

Teema: Asianosaisten kertomukset auton omistusoikeudesta

2) Jäljennös Oulun käräjäoikeuden tuomiosta 12.5.1998/2528

Teema: Teikäläisen kertomuksen uskottavuus

3) Jäljennös kauppakirjasta 26.11.1998

Teema: Kaupanteko ja auton omistusoikeus

4) Auton alkuperäiset asiakirjat

Teema: Meikäläinen on auton omistaja.

Henkilötodistelu:

1) Meikäläinen todistelutarkoituksessa

Teema: Heikäläisen ja Teikäläisen kanssa käydyt keskustelut ajoneuvon hallinnasta sekä ajoneuvon käyttötarkoituksesta.

2) Hanna-Leena Anette Virtanen
Kanelikuja 9, 90460 Oulunsalo

Teema: Teikäläinen on hyväksynyt kaupan jälkikäteen.

Päiväys ja laatijan allekirjoitus

Oulussa, ____kuun ____ päivänä 1999

Varatuomari, Oulu

LAKIASIAINTOIMISTO OY
90100 OULU
Puh. 08-
Telefax 08-

VASTAUS

OULUN KÄRÄJÄOIKEUDELLE

ASIA Vastaus irtaimen esineen omistusoikeuden vahvistamista ym. koskevassa asiassa DN:o 00/

KANTAJA Mika Antero Meikäläinen

Asiamies ja prosessiosoite

Asianajaja Asianajotoimisto Oy
90100 OULU
Puh. 08-
Telefax 08-

VASTAAJA Arto Lauri Tapio Teikäläinen

Asiamies ja prosessiosoite

Varatuomari
Lakiasiantomisto Oy
90100 OULU
Puh. 08-
Telefax 08-

VASTAUS

Vaatimukset Teikäläinen vaatii, että

1) kanne on hylättävä ja että

2) Meikäläinen on veloitettava korvaamaan Teikäläisen oikeudenkäyntikulut korkolain 4 §:n 3 momentin mukaisine korkoineen siitä lähtien, kun kuukausi on kulunut ratkaisun antamisesta.

Perusteet

Kantajan ilmoittamat vaatimusten perusteet eivät pidä paikkansa.

1) Auton omistaa Teikäläinen eikä Meikäläinen. Teikäläinen oli ostanut auton Saksasta itselleen. Heikäläinen ei ole auton omistaja. Teikäläinen ei ole jälkikäteen hyväksynyt kauppaa.

Teikäläinen oli antanut Heikäläiselle luvan kaupitella autoa, mutta ei myydä sitä. Heikäläisellä ei ole ollut valtuutusta myydä autoa. Heikäläinen oli ainakin ylittänyt toimivaltuutensa. Kauppa ei sido Teikäläistä.

2) Auton omistusoikeus ei ollut siirtynyt Meikäläiselle. Meikäläinen ei ollut saanut vilpittömän mielen suojaa, koska hän ei ollut varmistunut oikeasta omistajasta eikä siitä, että myyjällä olisi ollut valtuutus auton myymiseen. Ostajalla oli ollut erityisen korostunut huolellisuusvelvollisuus kauppaa tehtäessä, koska kysymyksessä oli ollut ulkomailta tuotu henkilöauto, jota ei vielä ollut rekisteröity Suomeen ja koska auton kauppahinta oli ollut alhainen.

Teikäläinen ei ollut saanut itselleen osaksikaan 28.000 markan kauppahintaa.

TAPAHTUMATIEDOT Kantajan ilmoittamat tapahtumatiedot pitävät paikkansa.

TODISTEET

Kirjalliset todisteet:

1) Esitutkintapöytäkirja 6550/R874/99 liitteineen

Teema: Teikäläisen ja Heikäläisen kertomukset auton omistusoikeudesta

Henkilötodistelut:

1) Teikäläinen todistelutarkoituksessa

Teema: Teikäläinen on omistanut auton.

2) Paavo Kristian Heikäläinen

Teema: Heikäläisellä ei ollut valtuutusta myymiseen

Päiväys ja laatijan allekirjoitus

Oulussa, ____kuun ____ päivänä 1999

Varatuomari, Oulu